Nr. 278, IANUARIE - FEBRUARIE 2020

PULSUL GEOSTRATEGIC

Motto:"Opiniile sunt libere, dar nu şi obligatorii" I.L.Caragiale

Interviu cu Valentin Naumescu: „Sistemul internațional actual pare mai fragmentat ca oricând în epoca postbelică"

Fenomenul luptătorilor teroriști străini în contextul european

Mirajul „Leave": de la o mai puțină Europă la nevoia cooperării în context post-Brexit

Pax Americana între palestinieni și Israel: „Afacerea secolului", sau ultima „Nakba"?

Planul de pace al președintelui Donald Trump

I. EDITORIAL

3 Mai puţin vest, sau mai puţină voce (europeană)?

Constantin IACOBIŢĂ

II. SITUAŢIA INTERNAŢIONALĂ

5 Interviu: „Sistemul internaţional actual pare mai fragmentat ca oricând în epoca postbelică”

Valentin NAUMESCU

III. UNIUNEA EUROPEANĂ

10 Fenomenul luptătorilor teroriști străini în contextul european

Andreea STOIAN KARADELI

21 Mirajul „Leave”: de la o mai puţină Europă la nevoia cooperării în context post-Brexit

Vladimir-Adrian COSTEA

27 (Re)definirea spaţiului de libertate, securitate şi justiţie în context Brexit.
Limite şi perspective asupra executării mandatului european de arestare

Vladimir-Adrian COSTEA

IV. REGIUNEA MĂRII NEGRE

33 Ucraina elaborează amendamente la Acordurile Minsk

Vladimir SOCOR

36 Procesul Normandia evoluează împotriva intereselor Ucrainei

Vladimir SOCOR

38 Teritoriile de la Marea Neagră ale lui Putin şi ale Ucrainei: o altă reeditare a *Novorossiya*?

Vladimir SOCOR

V. ORIENTUL MIJLOCIU

40 Pax Americana între palestinieni şi Israel: „Afacerea secolului”, sau ultima „*Nakba”?*

Dumitru CHICAN

44 Planul de pace al preşedintelui Donald Trump

E.S. Fuad KOKALI
Ambasadorul Statului Palestina la Bucureşti

53 Nu vrem escaladare, dar bombardăm. Un nou vulcan ameninţă pacea orientului şi a lumii

Dumitru CHICAN

57 Reacţia Israelului la ameninţarea nucleară. Cazul programelor nucleare ale Irakului, Siriei şi Iranului

Christian Kaunert şi Ori Wertman

62 Liban, când „*KULLU*” înseamnă „TOŢI”

Lamia FOUAD

65 Pacea libiană de la Berlin: participare numeroasă, prea multe noduri gordiene

Dinu COSTESCU

VI. TEHNICĂ ŞI TEHNOLOGII MILITARE

68 Programul viitorului avion de luptă european

Ciprian-Mircea RĂDULESCU

Motto: "Opiniile sunt libere, dar nu şi obligatorii"—I.L.Caragiale

EDITORIAL

Mai puţin vest, sau mai puţină voce (europeană)?

Constantin IACOBIŢĂ

Principalul eveniment internaţional al lunii februarie este, tradiţional deja, Conferinţa de Securitate de la Munchen (conferinţa a fost lansată în 1963 şi a purtat, de-a lungul anilor, mai multe denumiri).

Aşa cum o descriu organizatorii, conferinţa are rădăcini transatlantice şi europene, însă activităţile sale reflectă o lume globalizată şi vizează dezbaterea celor mai relevante provocări de securitate ale lumii.

Evenimentul constituie, tot tradiţional, şi un prilej unic - pentru liderii participanţi, observatori şi analişti - de a „lua pulsul" relaţiei transatlantice.

Tema ediţiei 2020 a conferinţei a fost „Westlesness", termen a cărui alegere şi semnificaţie au fost pe larg considerate a avea la bază îngrijorările privind declinul Vestului. Iar întrunirea celei de a 12-a generaţii a „Munich Young Leaders" (un grup de experţi tineri în politică externă şi de securitate din peste 20 de naţiuni), concomitent cu conferinţa de securitate, pentru a discuta cu liderii participanţi la eveniment, a fost însoţită de publicarea unui raport propriu intitulat „Multilateralism is Dead. Long Live Multilateralism!".

Însă aceste îngrijorări şi, în anumită măsură, lamentări europene nu sunt noi. De ani buni se vorbeşte despre diluarea ordinii mondiale determinate de către un Vest având drept fundaţie o legatură transatlantică puternică şi durabilă. De ani buni europenii îşi reclamă dreptul la vocea proprie pe o scenă internaţională care a „migrat" de la bipolarism la multipolarism, după cum îşi reclamă şi „autonomia strategică" (faţă de SUA).

Acestea nu sunt, însă, îngrădite sau limitate decât de ceea ce Europa în general şi Uniunea Europeană în special pot reprezenta într-un sistem internaţional caracterizat prin competiţia între mari puteri, pe de-o parte şi unilateralismul unora din aceste puteri pe de altă parte.

Unde se află UE şi Europa în acest mediu înalt competitiv, cum se fac simţite vocea şi unitatea de acţiune europeană în situaţiile de ignorare tot mai flagrantă a convenţiilor relevante pentru funcţionarea sistemului internaţional de către un număr de state (exemplele cele mai relevante fiind situaţiile din Ucraina şi Orientul Mijlociu)?

În continuare sunt propuse câteva răspunsuri, sau exemple edificatoare pentru coeziunea şi vocea europene.

La ediţia din acest an a conferinţei a fost evidentă absenţa Londrei - cabinetul Boris Johnson nu a avut niciun membru la conferinţă, sub motivul unei remanieri anunţate de premier chiar înainte de eveniment.

În timp ce nereprezentarea Marii Britanii la nivel de premier sau măcar de ministru ar putea fi de înţeles, din perspectiva separării recente a regatului de Uniunea Europeană, nu se poate spune acelaşi lucru în privinţa Germaniei, al cărei cancelar nu a fost prezent la Munchen.

Uniunea Europeană şi Europa nu au avut pe scena conferinţei un lider cu adevărat reprezentativ, în afară de preşedintele francez Emmanuel Macron. Acesta a prezentat o viziune privind Europa şi

locul său în lume, însă această viziune este una mai degrabă franceză, nu europeană.

De partea cealaltă, America a fost prezentă cu o delegaţie numeroasă incluzând lideri relevanţi precum secretarul de stat Mike Pompeo, secretarul apărării Mark Esper şi preşedintele Camerei Reprezentanţilor, Nancy Pelosi.

În ceea ce priveşte viziunile şi priorităţile americane, respectiv cele europene, putem remarca:

- delegaţia americană a admis că între cele două părţi există unele diferenţe privind interesele majore, însă a ţinut să-i reasigure pe europeni în privinţa tăriei şi durabilităţii legăturii transatlantice. Totodată, a expus foarte clar modul în care Statele Unite văd provocările curente şi ce consideră prioritar, anume competiţia între marile puteri. În spirit bipartizan, în pofida disensiunilor şi disputelor interne, reprezentanţii Washingtonului au fost fără echivoc în a arăta că prioritatea Americii o constituie China, apoi Rusia, Iranul etc. Secretarul apărării Mark Esper a vorbit aproape exclusiv despre China, care a fost numită ameninţare la adresaVestului, iar Nancy Pelosi - lider *democrat*, nu republican - a cerut în mod direct europenilor să nu coopereze cu China în domeniul tehnologiei 5G;

- dinspre europeni, în afara viziunii *Gaulliste* privind Europa expusă de preşedintele Macron au fost auzite, în principal: critici (ale preşedintelui german) la adresa unilateralismului unei Americi concentrate mai degrabă asupra sa, decât asupra unei scene globale în care puteri precum Rusia încearcă să ocupe vidul creat prin retragerea celei dintâi - cazul Orientului Mijlociu de exemplu; apelul (preşedintelui francez) pentru o Europă mai puternică şi mai independentă faţă de SUA.

În ceea ce priveşte China, ţările Europei nu o percep la fel ca SUA, dovadă decizia Londrei de a permite accesul companiei chineze Huawei pe piaţa 5G britanică, care ar putea fi urmată de alte decizii similare în alte ţări, în lipsa unei alternative americane reale.

De subliniat şi faptul că Ucraina cel puţin a ocupat un loc pe agenda conferinţei, chiar dacă nu s-a ajuns la vreun consens în privinţa unei soluţii pentru conflictul din estul acestei ţări, în timp ce problema palestiniană pare să nu fi fost considerată suficient de importantă pentru liderii prezenţi la Munchen. Aici trebuie făcută observaţia că secretarul de stat american Mike Pompeo a avut o întâlnire cu ministrul rus de externe Sergey Lavrov, însă niciuna din cele două părţi nu a publicat ceva privind agenda şi rezultatele discuţiilor.

Ce concluzii pot fi trase în urma ediţiei din acest an a Conferinţei de Securitate de la Munchen?

Cea mai evidentă ar putea fi reafirmarea fără echivoc a supremaţiei Americii, care îşi cheamă aliaţii europeni să i se alăture în competiţia cu China şi pe care îi reasigură, în schimb, în privinţa angajamentului său faţă de legătura transatlantică.

A doua ar putea fi lipsa-cunoscută, de altfel - de unitate şi coeziune europeană, reflectată printr-o voce proprie şi mai slabă pe scena internaţională, în special după ieşirea Marii Britanii din Uniune.

O altă concluzie ar putea-o oferi „strigătul de deznădejde" al preşedintelui ucrainean Volodimir Zelenski, care a declarat că în acest secol primează „dreptul celui mai puternic" şi că niciun fel de angajamente internaţionale nu vor apăra Ucraina sau vreo altă ţară de agresiune.

Din perspectiva naţiunilor europene precum România, poate fi reţinut că în această competiţie între marile puteri se impune, pe de o parte, clarificat cât mai bine care din aceste puteri va fi dispusă să intervină militar într-o situaţie de agresiune de tipul Articolul V, iar pe de altă parte plasarea pe primul loc a bunăstării şi securităţii cetăţenilor proprii.

SITUAŢIA INTERNAŢIONALĂ

Interviu cu Valentin Naumescu: „Sistemul internaţional actual pare mai fragmentat ca oricând în epoca postbelică”

În perioada 14-16 februarie, în capitala Bavariei, s-au desfăşurat lucrările celei de a 56-a ediţie a Conferinţei internaţionale de Securitate de la München. La evenimentul dedicat dialogului strategic asupra unor probleme de actualitate pe agenda relaţiilor internaţionale au participat 35 de şefi de state şi de guverne, împreună cu peste 100 de miniştri ai afecerilor externe şi ai apărării.

Valentin Naumescu[1], conferenţiar la Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca şi preşedinte al think-tankului Iniţiativa pentru Cultură Democratică Europeană (ICDE), a realizat un bilanţ al ediţiei din acest an a Conferinţei internaţionale de Securitate de la München, cel mai prestigios forum de securitate internaţională, în interviul pe care l-a oferit lui Vladimir Adrian Costea, pentru Pulsul Geostrategic.

Vladimir Adrian Costea: Domnule profesor Valentin Naumescu, tema dezoccidentalizării şi sentimentul de “Westlessness” au reprezentat unele dintre principalele subiecte discutate la ediţia din acest an a Conferinţa internaţionale de Securitate de la München. Care sunt crizele care au atenuat convingerile că Occidentul reprezintă o busolă într-un sistem al valorilor democratice?

Valentin Naumescu: Tema „dezoccidentalizării” ordinii globale nu este nouă. Ca specialist în relaţii internaţionale, Conferinţa de Securitate de la München (MSC) de anul acesta mi-a adus doar confirmarea unor observaţii şi predicţii mai vechi. Inclusiv în spaţiul analitic românesc din ultimii ani, şi eu dar şi alţi autori am scris explicit şi cu evidentă îngrijorare, în repetate rânduri, despre *dezoccidentalizarea* lumii şi a sistemului internaţional, privită atât pe plan extern, *ca ameninţare concurenţială* intensificată din partea Marilor Puteri non-occidentale, în special China şi Rusia, a căror influenţă este în expansiune, cât mai ales pe plan intern, *ca dezbinare* a Clubului euro-atlantic în care România a aderat la mijlocul anilor 2000. Între cele două planuri există o puternică legătură, cele două dimensiuni ale dezoccidentalizării alimentându-se reciproc şi închizând un „cerc vicios” din care

1Valentin NAUMESCU este conferenţiar doctor abilitat la Departamentul relaţii internaţionale al Facultăţii de Studii Europene de la Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca şi preşedintele think-tankului Iniţiativa pentru Cultură Democratică Europeană (ICDE). A fondat în 2013 şi coordonează Grupul de Reflecţie Citadel, *think tank* de politică internaţională în cadrul universităţii. Este expert independent al Comisiei Europene în relaţii internaţionale. A fost secretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe (2005–2007), consilier diplomatic în Centrala MAE (2007–2008) şi consul general al României la Toronto (2008–2012). Printre cele mai recente cărţi ale sale se numără *România, Marile Puteri şi ordinea europeană: 1918–2018* (coord.; 2018), *Criza Uniunii Europene şi ordinea globală în era Trump* (coord.; 2017), *Marile schimbări: Crize şi perspective în politica internaţională* (2015), *Democracy and Security in the 21st Century: Perspectives on a Changing World* (2014) şi *The European Union's Eastern Neighbourhood Today: Politics, Dynamics, Perspectives* (coeditată împreună cu Dan Dungaciu; 2015). De asemenea, coordonează volumul *The New European Union and Its Global Strategy: From Brexit to PESCO*, în pregătire la Cambridge Scholars Publishing, în Marea Britanie.

nu ştim când şi cum se va putea ieşi.

Traversăm un proces de schimbare complexă şi profundă a sistemului internaţional, în care *Occidentul pierde treptat cvasi-hegemonia normativă, inspiraţională şi chiar decizională pe care a avut-o, decenii la rând*. Deocamdată vorbim de multipolarism. Nu ştim ce va fi mâine. E greu de spus când şi cum a început declinul acestei ordini şi dacă Occidentul va pierde vreodată supremaţia globală (a nu se confunda hegemonia de acum 25-30 de ani cu supremaţia politică, economică, militară şi tehnologică pe care încă o are), dar tendinţe în acest sens, din păcate, există. Putem eventual identifica o serie de repere şi momente critice ale avatarurilor ordinii liberale occidentale, fără a preciza un factor decisiv anume.

Ce am pune, aşadar, pe această listă de tristă amintire? Atacurile teroriste catastrofale din 11 septembrie 2001, care au lovit în plin SUA şi au avut consecinţe globale pe termen lung, dezacordurile americano-europene dure şi neaşteptate privind intervenţia militară în Irak din 2003, apariţia treptată a unui anti-americanism umoral într-o Europă de Vest scăpată de ameninţarea URSS şi virând spre o pronunţată retorică anti-Bush între 2003-2008, scandalul interceptărilor americane (NSA) asupra unor lideri politici europeni în 2013, eşecul Tratatului Constituţional al UE în 2005, apoi instalarea *oboselii extinderii* şi *eurosclerozei,* atacurile teroriste de la Londra, Madrid, Berlin, Paris etc., criza financiară globală din 2008-2010, criza Zonei Euro, criza datoriilor suverane (Grecia) şi acutizarea percepţiei că există state asistate, necompetitive şi state dezvoltate pe umerii cărora apasă bunăstarea UE, criza migraţiei din 2015-2016, care a fost intens exploatată politic şi electoral în Europa de Vest şi în Europa Centrală, naţionalismul şi protecţionismul în revenire puternică, referendumul Brexitului din iunie 2016 şi alegerea lui Donald Trump la Casa Albă în noiembrie acelaşi an (care a adâncit criza de încredere transatlantică), mişcarea contestatară anti-sistem a Vestelor Galbene în 2018-2019, o lungă serie de declaraţii nefericite despre „expirarea" NATO făcute la Washington şi, mai recent, la Paris, neputinţa Occidentului de a soluţiona anexarea sfidătoare a Crimeii de către Rusia, în martie 2014, dificultăţile majore de a rezolva crizele din Ucraina/Donbas, Libia, Siria etc., toate acestea au creat *sentimentul general al lipsei de autoritate, convergenţă, eficienţă şi soluţii concrete din partea principalilor actori ai ordinii occidentale*, respectiv SUA, NATO şi UE. Prin fisurile apărute între aliaţi şi lipsa de încredere internă în sistemul instituţiilor, politicilor şi valorilor occidentale consacrate, a devenit posibilă „strecurarea" intereselor Chinei şi Rusiei, al căror interes evident este dezbinarea lumii occidentale şi erodarea credibilităţii democraţiilor liberale. Asta nu înseamnă însă că lupta este pierdută iar Occidentul şi-a pierdut complet argumentele, resursele şi pârghiile de acţiune. Înseamnă doar că *am intrat într-un capitol al istoriei în care nimeni nu se mai înţelege cu nimeni iar alianţele sunt tot mai greu de făcut şi de menţinut.* Toate opţiunile sunt însă pe masă. Orice se poate întâmpla, competiţia pentru putere este deschisă oricărui rezultat.

© Munich Security Conference / Frank-Walter Steinmeier

De la „moartea cerebrală a NATO" la "limbajul puterii", poziţia preşedintelui Macron evidenţiază nevoia stringentă a redefiniirii NATO şi UE. În ce măsură Conferinţa de la München reprezintă un moment de inflexiune în relaţiile NATO şi UE cu Rusia?

Nu m-aş grăbi să spun că MSC reprezintă neapărat un moment de inflexiune. Nici în relaţiile Occidentului cu Rusia, nici în alte privinţe. Sigur, „discursurile de iarnă" de la München sunt în fiecare an interesante şi suculente, mai ales pentru mediile analitice, dar

deciziile propriu-zise nu se iau la MSC. Nici mari noutăţi nu apar acolo, de vreme ce actorii internaţionali semnificativi doar îşi explică, vin eventual cu formulări noi pentru presă sau cel mult îşi nuanţează poziţiile pe care le-au exprimat deja în anul precedent. *„Moartea cerebrală a NATO" a fost probabil cea mai gravă, mai neinspirată şi mai nocivă afirmaţie a preşedintelui Macron*, de la alegerea sa în 2017 încoace. O să vi se pară surprinzător ce spun dar acea declaraţie este, de fapt, consecventă cu întreaga sa concepţie de politică externă, prin care liderul de la Paris încearcă să autonomizeze UE în relaţia strategică cu SUA, vorbind în mod repetat de „suveranitatea europeană" şi de „autonomia strategică europeană (ESA)".

© Munich Security Conference / Emmanuel Macron

Viziunea lui Macron urmăreşte în esenţă redarea grandorii europene şi globale a Franţei, bazată la rândul ei pe cinci obiective specifice: să reformeze UE şi Zona Euro pentru a întări rolul politic al nucleului dur franco-german, să fondeze pilonul „Europa Apărării", construit pe puterea militară şi pe interesele industriei de apărare franceze, să diminueze influenţa SUA în Europa, să devină principala putere conducătoare şi „creativă politic" a UE (mai ales pe fondul apusului epocii Merkel) şi să îmbunătăţească relaţiile UE-Rusia, mergând până la un „parteneriat" cu Putin, atât de rău receptat în Europa Centrală şi de Est.

Mă tem de scenariul în care, *dorind să rupă UE de SUA, preşedintele Macron va ajunge, de fapt, să rupă UE* între nucleul vest-european americanofob şi rusofil, pe de o parte, şi Europa Centrală şi de Est (Polonia, România, Statele Baltice) americanofilă şi rusofobă, pe de altă parte. Regiunea postcomunistă, poate cu câteva excepţii (Ungaria, Serbia), va rămâne profund pro-americană şi intens ruso-sceptică pe termen lung, din motive legate de nevoia de securitate, de istoria şi plasarea pe hartă a acestor ţări. La rândul lor, *SUA nu vor părăsi niciodată peninsula europeană*, indiferent ce se va întâmpla cu NATO în forma actuală, iar dacă Franţa va insista să desprindă Europa de Vest de puterea americană, atunci SUA (probabil alături de Marea Britanie şi Canada, puterile maritime de limbă engleză) vor decide să se „înşurubeze" şi mai adânc pe Flancul Estic al NATO şi UE, pentru a se interpune strategic între nucleul franco-german şi Rusia, în ideea de a împiedica formarea unui mare bloc eurasiatic. Asta va însemna o prezenţă militară americană din ce în ce mai solidă între Marea Baltică şi Marea Neagră şi noi acorduri de parteneriat bilaterale, întărite, ale Washingtonului cu capitalele din *Zwischeneuropa*. Într-o variantă extremă a acestui scenariu, aşa cum am mai afirmat cu alte ocazii, nu excludem nici posibilitatea apariţiei unui Tratat regional de apărare semnat de SUA cu ţările Europei Centrale şi de Est, adică un *NATO II*, mai mic. Dar în acest caz ar însemna că vom fi asistat deja la ruperea relaţiei SUA-Europa de Vest (Franţa/Germania) şi sfârşitul NATO aşa cum îl ştim, ceea ce, din fericire, nu este cazul deocamdată. Şi sperăm să nici nu fie.

Care au fost principalele subiecte de interes pentru SUA, Rusia şi China? Cum s-au poziţionat reprezentanţii delegaţiilor faţă de situaţia tensionată de Orient?

Deşi desfăşurată, ca de obicei, în inima Europei, ediţia din acest an a MSC a fost „furată" categoric de discuţiile despre politicile SUA, Chinei şi Rusiei, trei Mari Puteri conduse de trei preşedinţi ultramediatizaţi, despre care se spune că însumează peste 50% din totalul ştirilor de politică internaţională la nivel mondial. UE a contat şi a interesat mai puţin, poate şi pentru că Europa tocmai trece prin divorţul neplăcut UE-Marea Britanie şi are o serie întreagă de

necunoscute politice, inclusiv Cadrul Financiar Multianual 2021-2027, a cărui aprobare anunță deja o criză prelungită. Nici discursurile cam plate și previzibile ale demnitarilor germani, nici lungul discurs de o oră al lui Macron nu au creat sentimentul că blocul european s-ar afla la cârma ordinii globale. Impresia lăsată de nucleul UE a fost mai degrabă că se lamentează, pacifist, de competiția feroce a granzilor (președintele Steinmeier) sau că reia, impacientat și puțin cam alintat, nevoia unei acțiuni europene ambițioase, care pendulează între un criticism bine șlefuit la adresa SUA, un idealism generos și un pragmatism clădit cu meșteșugită ipocrizie discursivă pe promovarea intereselor propriului stat (președintele Macron, aflat pentru prima dată la acest prestigios forum).

Fiind în an electoral, SUA reprezentate de secretarul de stat Mike Pompeo, au mers pe cartea discursului victoriei. *Occidentul câștigă*, a spus triumfal Pompeo, dar bineînțeles că voia să spună *„Trump câștigă”,* ceea ce toată lumea a înțeles. Apelul la unitatea Occidentului, astfel formulat, nu a funcționat. Războiul economic și de influență strategică SUA-China, centrat pe chestiunea Huawei și nu numai, a ținut capul de afiș al conferinței. Totuși, China, afectată puternic de epidemia de Coronavirus, nu a dorit să se angajeze frontal în războiul declarațiilor cu SUA, preferând să nege pe linie toate interesele expansioniste și ambițiile oculte de care o acuza Pompeo. *China va juca pe cartea rezistenței și tenacității.*

© Munich Security Conference / Mike Pompeo

În fine, în nota obișnuită, eternul Lavrov a reiterat acuzațiile Moscovei la adresa NATO și UE, care agită și sporesc intenționat „tensiunile pe continent”, reluând vechiul apel la colaborare cu Rusia „în baza a ceea ce ne unește” și la „abandonarea fantomei amenințării ruse”, un apel la care se pare că Macron și o parte din liderii germani (în special social-democrații) abia așteaptă să răspundă favorabil. Desigur, ministrul de Externe al Rusiei a ignorat complet apelul grav, de trezire a Occidentului și de ajutor pentru Ucraina, făcut de președintele Zelenski, care a definit conflictul cu Rusia „nu ca un război în țara noastră, ci ca un război în Europa”.

© Munich Security Conference / Sergey Lavrov

Raportarea la Orientul Mijlociu extins ar merita o întreagă discuție, separată. Complexitatea temelor și pozițiile atât de specifice ale statelor occidentale aproape că nu lasă loc niciunei generalizări conceptuale sau vreunui principiu, altul decât urmărirea propriului interes de stat. Alianțele de interes conjunctural se fac și se desfac peste noapte, pe dinamica unor variabile imprevizibile. Tragedia siriană este oarecum spre final, după aproape opt ani, dar Vestul a ieșit „șifonat” din acest teribil război civil, pe care nu a putut nicicum să îl oprească sau să îl soluționeze, în interesul locuitorilor zonei și în spiritul valorilor liberale pe care le asumă oficial. Da, putem admite că intervenția la fel de interesată a Rusiei, în septembrie 2015, a schimbat dinamica inițială a acestui conflict, dar oricum nu este prea măgulitor pentru capacitatea Occidentului de a promova soluții. *Libia este însă cel mai bun exemplu al momentului.* După Primăvara Arabă încoace, Libia post-Gaddafi este un teribil eșec de reglementare din partea Occidentului. Nimic nu a funcționat. Dezamăgire după dezamăgire.

Cel mai recent, „procesul Berlin". Să vedem acum ce sorţi de izbândă are noua iniţiativă internaţională post-MSC pentru stabilizarea şi reconstrucţia democratică a Libiei.

© Munich Security Conference

La finalul acestui interviu, vă rugăm să ne prezentaţi un bilanţ al ediţiei din acest an al celui mai prestigios forum de securitate internaţională. Care au fost principalele noutăţi şi provocări? Au fost identificate posibile soluţii pentru detensionarea conflictelor existente pe scena internaţională?

A 56-a ediţie a MSC nu a adus consensul între actorii internaţionali, în caz că cineva chiar se aştepta ca cele trei zile de discuţii să rezolve diferendele existente. Aproximativ 500 de înalţi demnitari au exprimat, în felurite viziuni şi atitudini, o paletă largă de opţiuni şi interese strategice, în chintesenţe şi nuanţe ideologice diferite. *Sistemul internaţional actual pare mai fragmentat ca oricând în epoca postbelică.* Sigur, discuţiile sunt întotdeauna utile, cel puţin din perspectiva unei mai bune înţelegeri reciproce a poziţiilor, dacă nu şi pentru găsirea unor soluţii.
Câteva clivaje s-au accentuat şi merită a fi definite sau redefinite în acest moment. *Falia transatlantică* se adâncişte, nu mai este nicio îndoială. Nu mai este doar politică, devine şi strategică, militară, economică, tehnologică. Să vedem dacă şi ce efect ar putea avea alegerile prezidenţiale americane din noiembrie, deşi speranţele unei revigorări a alianţei occidentale pe termen scurt şi mediu sunt modeste. *Frontul competiţiei americano-chineze pentru supremaţie globală* atinge dimensiuni gigantice, în raport cu care UE şi Rusia par doar spectatoare fără prea mare influenţă. *Reapare clivajul Est-Vest în UE,* accentuat de dezacordurile politico-financiare legate de bugetul 2021-2027 (CFM), în principal între contributori şi beneficiari neţi, precum şi de reformarea Uniunii pe modelul concentric sau al Europei cu mai multe viteze, dorit de preşedintele Macron. *Relaţia cu Rusia* se pare că va diviza UE, la fel ca şi *relaţia cu SUA*. În ansamblu, *UE-27 se va ciocni cu Marea Britanie* în cadrul unor negocieri care deocamdată nu arată că ar duce la un Acord post-Brexit până la sfârşitul anului. *Apartenenţa Turciei la Occident (NATO)* devine o temă controversată, cu argumente pro şi contra. Aşa cum am mai spus, nimeni nu se mai înţelege cu nimeni, nici în Occident, nici în afara lumii occidentale.

Iată aşadar câteva linii de diviziune severe şi ameninţătoare pentru unitatea spaţiului strategic euro-atlantic în anii următori, acoperind uriaşul teritoriu de la Vancouver la Ankara, un spaţiu politic tot mai incoerent, mai fragmentat şi mai greu de articulat într-un concept şi o viziune integrată. Pentru România, ar fi indicat ca liderii şi decidenţii din politica externă să lucreze intens pe scenarii flexibile şi alternative, să pregătească soluţii şi planuri pentru o dinamică accelerată a scenei politico-diplomatice globale, în care repoziţionările actorilor internaţionali şi transformările structurale ale ordinii mondiale să nu ne surprindă.

UNIUNEA EUROPEANĂ

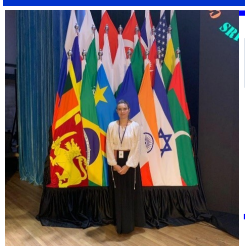

Fenomenul luptătorilor teroriști străini în contextul european

Andreea STOIAN KARADELI[1]

Evoluţia fenomenului „luptătorului străin”

Războaiele, conflictele de lungă durată, lupta contra ocupaţiilor străine, sentimentul de solidaritate cu poporul sau comunitatea asuprită sunt doar caţiva dintre factorii care au determinat, în istorie, evoluţia fenomenului luptătorului străin. Eroii pregătiţi să se sacrifice pentru cauze „ nobile” s-au regăsit pe câmpurile de luptă încă de la apariţia naţiunilor din secolul al XIX-lea în ţări precum Grecia, Statele Unite, Spania, Palestina, Afganistan, fosta Iugoslavie şi Somalia (Colgan & Hegghammer, 2011; Hennessy, 2012). Dar aceasta a reprezentat doar prima etapă a fenomenului.

Atacurile din 11 septembrie 2001 au reprezentat un moment crucial pentru evoluţia fenomenului „luptătorului străin”, dând o notă negativă conotaţiei dobândite de acest termen: eroii din prima etapă a fenomenului erau acum luptătorii – teroriştii sau mercenarii care merg la război mânaţi de o cu totul altă gamă de motivaţii (Malet, 2013). În ciuda importanţei fenomenului pentru securitatea naţională şi internaţională, comunitatea internaţională nu avea încă stabilit un regulament judiciar împotriva indivizilor care deveneau pioni ale unor cauze nici pe departe nobile. Această slăbiciune din punct de vedere legislativ, logistic şi strategic a fost motivată iniţial de numărul relativ mic de cazuri şi de ineficienţa în a prevedea eventualele prejudicii pe care aceştia le pot aduce ţărilor de origine, ţărilor de destinaţie şi altor ţări pe care le tranzitează sau către care se pot îndrepta la finalul misiunii.

Odată cu apariţia organizaţiei teroriste Daesh în Siria şi Irak, fenomenul „luptătorului străin” a luat din nou amploare la o scară mult mai largă, declanşând o a treia etapă în cadrul căreia Consiliul de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite, la propunerea Turciei, a adăugat titlul de „teroriști" denumirii „luptătorilor străini” şi i-a declarat nelegitimi (ONU, Rezoluţia 2178/25.09.2014). Astfel, termenul „foreign fighter”/„luptător străin” a devenit „foreign terrorist fighter”/„luptător terorist străin”, iar cadrul legal este reprezentat de Rezoluţia 2178 din 24 septembrie 2014, care reglementează:

„[...] persoanele care se deplasează într-un alt stat decât statul lor de reşedinţă sau naţionalitate în scopul comiterii, planificării, pregătirii sau participării la acte de terorism sau în furnizarea sau primirea de formare teroristă, inclusiv în legătură cu conflicte armate (Consiliul de Securitate ONU, Rezoluţia 2178/25.09.2012)”

1. Dr. Andreea Stoian Karadeli este cercetător independent, locuiește în Turcia și colaborează cu o serie de organizații și instituții internaționale (NATO, ONU, UE) din întreaga lume. Dr. Karadeli și-a defășurat activitatea de cadru universitar de origine străină la Departamentul de Științe Politice și Administrație Publică din cadrul Facultății de Științe Politice, Universitatea Sakarya. Este absolventă *summa cum laudae* a programului de doctorat - Informații și Securitate Națională din cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” din București. Dr. Karadeli este absolventă a Universității Exeter din Marea Britanie, unde a urmat cursurile Secției de limbă arabă și studii orientale și cursurile programului de masterat Securitate, Conflict și Justiție. Pe durata studiilor a făcut cercetare timp de zece luni în domeniul limbii, literaturii și culturii arabe, în cadrul Universității din Damasc.
Activitatea de cercetare a Dr. Andreea Stoian Karadeli este pluridisciplinară, axându-se în special pe evoluția fenomenului terorist religios după Primăvara Arabă. Deține expertiză pe: Daesh, Al-Qaida, soluționarea conflictelor, comunicare interculturală, tehnici de interpretare a limbajului non verbal - analiză facială și analiza profulului psihologic. Lucrările sale au fost publicate atât în țară, cât și în străinătate. A participat și participă, în calitate de vorbitor, la conferințe, forumuri, seminarii și dezbateri în întreaga lume. În afara activității academice, Dr. Karadeli a predat cursuri pe teme de terorism și a oferit consultanță academică pentru programe de pregătire organizate de Centrul pentru Excelență în domeniul Contraterorismului din Ankara, Turcia.
De asemenea, este profesor asociat în cadrul Universității South Wales, Marea Britanie și membru asociat al Centrului pentru Politici de Securitate de la Geneva, Elveția.
Dr. Andreea Stoian Karadeli is an independent resercher, lives in Turkey and is cooperating with a series of international organizations and institutions all over the world (NATO, UN, EU).

Prin Rezoluţia 2178, Consiliul de Securitate al ONU îndeamnă statele membre să ia măsurile necesare pentru a preveni acţiunile acestor luptători teroriști străini (FTF), după cum urmează:

- „să împiedice circulaţia teroriştilor sau a grupurilor teroriste cu ajutorul controlului strict la frontieră şi al controlului eliberării actelor de identitate şi documentelor de călătorie, precum şi prin măsurile de prevenire a contrafacerii, falsificării sau utilizării frauduloase a actelor de identitate şi a documentelor de călătorie",
- „să intensifice şi să accelereze, prin intermediul mecanismelor bilaterale sau multilaterale, schimbul de informaţii operaţionale cu privire la acţiunile sau tranzitul teroriştilor sau ale grupărilor teroriste, inclusiv ale luptătorilor teroriști străini, în special în legătură cu statele lor de reşedinţă sau statele ale căror cetăţenie o deţin",
- „să coopereze în eforturile de combatere a ameninţării reprezentate de luptătorii teroriști străini, inclusiv prin prevenirea radicalizării persoanelor şi recrutării de luptători teroriști străini, inclusiv copii, prin împiedicarea luptătorilor teroriști străini să treacă graniţa, prin retragerea şi oprirea sprijinului financiar pentru luptătorii teroriști străini, precum şi prin începerea şi desfăşurarea urmăririi penale, a strategiilor de reabilitare şi reintegrare în vederea repatrierii luptătorilor teroriști străini" (Consiliul de Securitate ONU, Rezoluţia 2178/25.09.2012).

Modul în care este abordat subiectul şi definirea luptătorilor teroriști străini (FTF) raportată la deplasările în zonele de conflict sau la constatarea manifestării intenţiei de comitere a unui act terorist este un rezultat şi o reflecţie clară a nivelului de ameninţare pe care acest fenomen îl presupune la adresa securităţii naţionale şi internaţionale. Ţinând cont de complexitatea, gradul de dificultate ridicat şi incertitudinea succesului procesului de de-radicalizare a acestor luptători şi înţelegând efectul „contagios" pe care îl pot manifesta în răspândirea violenţei la nivel internaţional, indiferent de graniţele teritoriale, a treia generaţie de luptători – „foreign terrorist fighters" / „luptători teroriști străini" – prezintă un nivel ridicat de ameninţare, fapt ce justifică şi conţinutul Rezoluţiei 2178 a ONU.

Ameninţarea reprezentată de „luptătorii teroriști străini" este resimţită şi mai puternic în prezent, chiar dacă organizaţia teroristă Daesh a fost învinsă în teritoriu. Victoria comunităţii internaţionale este umbrită de incertitudinea referitoare la modul în care situaţia luptătorilor teroriști străini, a femeilor şi copiilor acestora se va soluţiona. În prezent, un număr mare de luptători străini se află în închisori improvizate sub controlul forţelor kurde în nordul Siriei. Alături de ei se regăsesc sute de femei şi copiii lor, ale căror state de origine nu se grăbesc să le repatrieze.

Tabelul structurat în baza studiului lui Fainberg (2017) prezintă cifre estimative, bazate pe informaţii din surse publice, pentru destinaţiile din cadrul evoluţiei fenomenului luptătorilor străini / luptătorilor teroriști străini (am folosit ambele denumiri deoarece acestea sunt valabile în funcţie de perioada abordată), relevante pentru maparea evoluţiei fenomenului şi pentru înţelegerea ameninţării curente: primul şi al doilea război din Afganistan, conflictele din Bosnia, Cecenia, Irak şi Siria. Tabelul este, pe de altă parte, o dovadă clară a

Ţara	Perioada	Numărul de luptători străini/luptători teroriști străini
Afghanistan	1978-1992	8.000 - 20.000 (3 - 8%)
Bosnia	1992-1995	300 – 6.000 (5.5%)
Cecenia	1994-2009	500 – 700 (4%)
Afghanistan	2001-2014	1.500 (2%)
Irak	2003-2014	4.000 – 5.000 (5 – 6%)
Siria	2011-prezent	27.000– 40.000 (15 – 20%)

prezenței luptătorilor străini în practic toate conflictele din lumea islamică, pornind de la invazia sovietică din Afganistan, unde luptătorii străini au jucat un rol proeminent (Fainberg, 2017).

Având în vedere aceste contexte, termenul de "luptător străin" a început să facă referire la islamul radical și la jihadism, chiar dacă nu a avut de la început denumirea de luptător terorist străin și chiar dacă nu este întâlnit numai în contextul extremismului religios, de tip salafist-jihadist. În fapt, extrema dreaptă este în prezent o altă sursă importantă de „luptători teroriști străini", atât prin exodul către organizațiile kurde din Siria, cât și prin conflictul din Ucraina. Așa cum se poate observa în harta realizată de Arkadiusz Legiec, analist la Polish Institute of International Affairs, în perioada 2014-2019, un număr de aproximativ 17.000 de luptători teroriști străini au trecut granițele Ucrainei. Comparând numărul cu cei aproximativ 40.000 de luptători teroriști străini din Siria, dar și cu valurile anterioare de luptători teroriști străini, putem observa amploarea fenomenului și în contextul ucrainean. Statele Uniunii Europene se confruntă cu un număr de aproximativ 5.000 de luptători teroriști în Siria și 2.000 în Ucraina. Ambele valori sunt îngrijorătoare și efectul pe termen lung al acestui exod este departe de a fi estimat sau prevăzut.

Map of Foreign Fighters in Ukraine: 2014-2019 (* as of 1 June 2019)

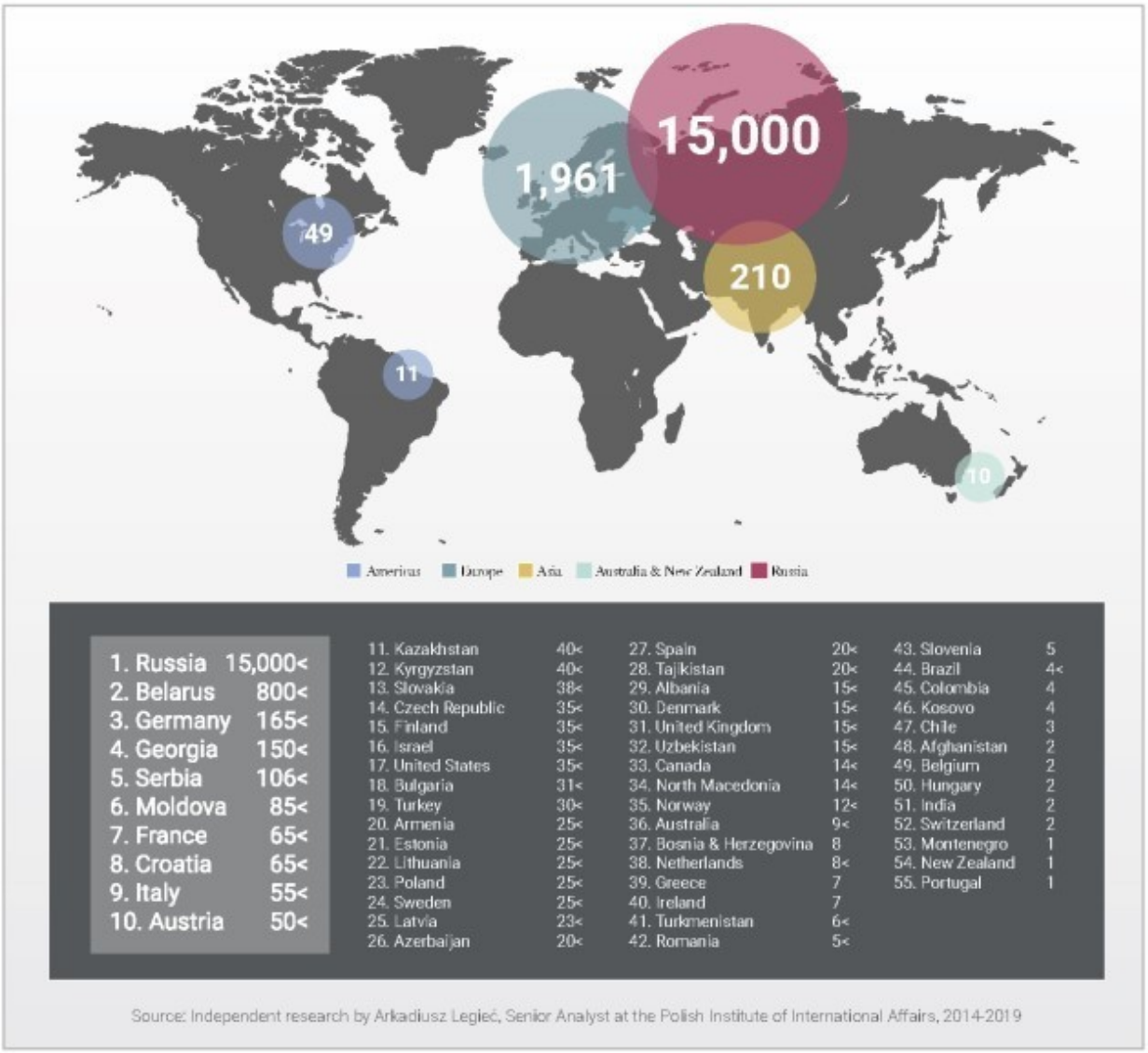

Este interesant de observat faptul că numărul luptătorilor străini (şi, ulterior, impactul pe care aceştia l-au avut) a fost relativ scăzut în raport cu numărul total al luptătorilor până la exemplul Siriei. În majoritatea conflictelor, luptătorii străini reprezintă între 2% şi 8% din numărul total de luptători, dar în Siria numărul lor reprezintă aproximativ 20% din numărul total de luptători.

Chiar dacă nu se cunoaşte cu certitudine profilul (sau profilurile) luptătorilor străini din perioadele anterioare războiului din Siria, procentul redus al acestora este cauzat şi de varietatea limitată a originii geografice a acestora: aproape toţi aceşti luptători străini provin din ţări musulmane, inclusiv (predominant, dar nu se limitează la) Arabia Saudită, Pakistan şi Turcia. În cele din urmă, luptătorii străini care au participat la conflictele menţionate anterior nu au fost consideraţi drept un pericol pentru ţările lor de origine la întoarcere. La încheierea misiunii, aceştia au avut tendinţa de a se alătura unui alt câmp de luptă şi, în unele cazuri, au compus conducerea noilor grupări jihadiste (Homeland Security Committee Report, 2015).

Mai mult, în cazul Turciei, aşa cum se va detalia ulterior, mulţi dintre veteranii acestor conflicte au fost trataţi ca nişte eroi la întoarcerea în ţară (Stein, 2016a) şi au jucat un rol cheie în cadrul radicalizării Daesh pe teritoriul turc. Valurile anterioare de luptători străini care au precedat războiul din Siria, sunt relevante deoarece veteranii întorşi din aceste războaie reprezintă chiar ei un factor stimulant şi favorizant pentru procesul de recrutare condus de organizaţiile teroriste din Siria, în special de către Daesh şi Frontul Al-Nusra. Atât războiul din Afganistan, cât şi restul conflictelor armate cu luptători străini jihadişti, au dus la acumularea experienţei jihadiste folosită de propaganda teroristă pentru a produce şi răspândi anumite mesaje. Retragerea forţelor sovietice din Afganistan a lăsat moştenire o naraţiune ambivalentă, care a fost amplificată de războaiele bosniac, cecen, irakian şi sirian. Pe de o parte, toate aceste conflicte au fost prezentate de propaganda jihadistă ca un şir de victorii asupra „infidelilor", pe de altă parte, acestea au reprezentat o dovadă pentru atacurile neîntrerupte ale lumii occidentale împotriva musulmanilor din întreaga lume. O astfel de ambivalenţă a permis grupurilor şi organizaţiilor jihadiste să jongleze cu naraţiunea şi să o folosească, în întregime sau parţial, în mesajele lor de propagandă. Până de curând, diseminarea naraţiunii a fost limitată din cauza lipsei instrumentelor tehnologice necesare. Cu toate acestea, discursul jihadist a fost răspândită în principal fizic, prin moschei şi comunităţi religioase independente, modelat şi îmbunătăţit de-a lungul anilor, devenind o parte organică a viziunii asupra lumii a multor potenţiali luptători străini. Actualul conflict sirian a schimbat complet situaţia, iar utilizarea mijloacelor de comunicare socială de către jihadişti a adus povestea la lumină şi a determinat viitorii luptători teroriști să o reconsidere, discutând online cu alţii – un avantaj incontestabil al reţelelor sociale virtuale faţă de alte instrumente de difuzare a informaţiilor.

Evoluţia fenomenului luptătorilor teroriști străini în Siria şi Irak

Fluxul luptătorilor teroriști străini către Siria şi Irak a început cu câţiva ani înaintea declarării Califatului Islamic. Odată cu izbucnirea şi amplificarea crizei din Siria cauzată de protestele Primăverii Arabe, apar şi primele date referitoare la cetăţenii străini care călătoresc în această zonă de conflict pentru a se alătura anumitor grupări prezente în regiune, printre care se remarcă Al-Nusra şi ISI (ulterior Daesh). În urma cercetării datelor provenite din diverse surse (ICSR, 2015; Soufan Group, 2015; Soufan Group, 2017; ICCT, 2017; Ministerul Afacerilor Interne din Turcia, 2017) referitoare la fluxul luptătorilor teroriști străini din Siria am identificat trei etape în dezvoltarea fenomenului: perioada 2011-2013, perioada 2014-2015 şi perioada 2016-2017. De la jumătatea anului 2017, călătoriile luptătorilor teroriști străini către Daesh s-au redus semnificativ din cauza măsurilor de siguranţă la nivel internaţional, a pierderilor teritoriale ale organizaţiei şi, în acelaşi timp, ca rezultat al mesajelor transmise de organizaţie ca cei ce doresc să călătorească să

rămână în țara de proveniență și să lupte pentru Daesh prin atacuri teroriste.

În perioada inițială cuprinsă între 2011 și 2013, numărul luptătorilor teroriști străini care au călătorit în Siria este mai mic, dar extrem de important pentru cercetarea din această lucrare din două motive: atacurile analizate în capitolul trei sunt comise, în mare parte, de membrii ai organizației care au călătorit în această perioadă, în timp ce o parte dintre ei au fost prinși și închiși în încercarea de ajunge în Siria, eliberarea lor în următoarea perioadă reprezentând un eventual pericol la adresa securității internaționale, în special în statele din Uniunea Europeană.

În următoarele etape, 2014-2015 și 2016-2017, numărul luptătorilor teroriști străini de pe teritoriul controlat de Daesh crește semnificativ, apogeul călătoriilor către Siria fiind atins în prima jumătate a anului 2016. Evoluția fenomenului în perioada cuprinsă între anii 2013 și 2016 poate fi observată, conform informațiilor oferite de Grupul Soufan (Barrett, 2017) și de Ministerul Afacerilor Interne din Turcia (2017). Se poate remarca creșterea numărului luptătorilor teroriști străini în perioada de vârf a organizației, la momentul și, în special, ulterior declarării „Califatului Islamic". Acest fapt confirmă motivația luptătorilor teroriști străini dată de utopia unui „Califat Islamic" în regiune.

După cea de-a doua jumătate a anului 2016, numărul luptătorilor teroriști străini aflați în teritoriu începe să scadă treptat. O parte sunt uciși în urma luptelor dintre gruparea teroristă și rivalii săi. Un număr semnificativ este surprins în reversul fenomenului – întoarcerea cetățenilor în țările de proveniență. Totodată, numărul membrilor sau simpatizanților Daesh care au călătorit către Siria scade, în special în a doua jumătate a celei de-a treia etape (2016-2017) drept consecință a acțiunilor militare de succes ale Coaliției contra-Daesh, a măsurilor de securitate luate la nivel internațional împotriva acestui fenomen și a mesajelor organizației din cadrul propagandei sale care își încurajează adepții să continue Jihadul în teritoriul pe care se află, prin atacuri.

Numărul de luptători teroriști străini din Siria depășește cu mult numărul luptătorilor din perioadele anterioare, reprezentând și cel mai mare procent din numărul total de militanți ai grupării teroriste Daesh, față de procentele atinse de luptătorii străini din perioadele anterioare. Acest fapt confirmă îngrijorarea comunității internaționale cu privire la fenomenul luptătorilor teroriști străini, fapt determinat de o varietate de factori. Fluxul actual al luptătorilor teroriști străini implicați în conflictele sectare siriene și irakiene îi provoacă pe experții în securitate să dezvolte noi teorii și abordări relevante. În primul rând, spre deosebire de episoadele anterioare, numărul luptătorilor teroriști străini care participă la conflicte siriene și irakiene, așa cum se vede din tabel, cuprinde 15-20% din totalul luptătorilor. În al doilea rând, fluxul curent se caracterizează prin două trăsături principale: dinamica dezvoltării și diversitatea originilor geografice și

Perioada de timp	Prima jumătate a anului 2013	A doua jumătate a anului 2013	Prima jumătate a anului 2014	A doua jumătate a anului 2014	Prima jumătate a anului 2015	A doua jumătate a anului 2015	Prima jumătate a anului 2016
Număr de FTF	2.500-7.000	6.000-11.000	12.000	20.000	25.000	30.000	30.000-40.000
Numărul de țări	60	74	81	90	100	104	Peste 100

religioase. În timp ce conflictele anterioare erau exclusiv sunnite, actualele implică atât participanţi sunniţi cât şi şiiţi, la care se adaugă militarii afiliaţi, eventual convertiţi la Islam. Astăzi, luptătorii provin din peste 120 de ţări şi se alătură grupurilor militare şi afiliaţilor acestora din toate părţile conflictului, adesea trecând de la un grup la altul (BBC News, 13 Decembrie 2013). În general, există trei tipuri principale de grupuri militante în Siria: cele asociate cu jihadismul sunnit, luptătorii şiiţi afiliaţi cu regimul Assad şi militanţii pro-kurzi. Fiecare dintre aceste tipuri de grupuri are anumite particularităţi în recrutare, iar numărul de luptători teroriști străini pentru fiecare tip de grup militant este greu de stabilit.

Diversitatea geografică a ţărilor de origine, cauzată de dezvoltarea tehnologică este unul din motivele pentru care chiar fenomenul luptătorilor teroriști străini a depăşit conflictul din Orientul Mijlociu şi s-a transformat într-un fenomen internaţional, având în vedere gama de recruţi la scară mondială. O altă deosebire faţă de conflictele anterioare este participarea vizibilă a recruţilor occidentali, dintre care mulţi sunt adolescenţi, nu întotdeauna de origine musulmană, fără experienţă militară anterioară. Figura 3 redă caracterul internaţional al fenomenului luptătorilor teroriști străini şi situaţia în care au călătorit pentru a lupta alături de Daesh în Siria şi Irak, în baza datelor provenite în două etape (2011-2013 şi 2014-2015) din mai multe surse, printre care Centrul Internaţional pentru Studiul Radicalizării şi Violenţei Politice (International Center for the Study of Radicalisation and Political Violence) şi Grupul Soufan.

Centrul Internaţional de Combatere a Terorismului de la Haga oferă un cadru util pentru a înţelege fenomenul luptătorilor teroriști străini, elaborând un model al prognozei pentru evoluţia acestuia. Conform acestui model (van Zuijdewijn & Bakker, 2014), un luptător terorist străin poate: să fie ucis în zona de conflict, să rămână permanent în zona de conflict, sau să părăsească zona de conflict. Pericolul potenţial al luptătorilor teroriști străini pentru comunitatea internaţională începe, ironic, în momentul în care aceştia se hotărăsc să părăsească zona de conflict. În esenţă, ei se pot întoarce în ţara de origine sau pot călători într-o ţară terţă.

Luptătorii teroriști străini pot fi integraţi în societate în mod paşnic, sau pot decide să se alăture altor conflicte. Într-un alt scenariu, aceştia s-ar putea angaja în activităţi teroriste în ţara de origine sau într-o ţară terţă, ceea ce îi transformă într-un adevărat pericol. Astfel, principala preocupare referitoare la luptătorii teroriști străini este „efectul întoarcerii" („blowback effect"). Acesta defineşte potenţialul luptătorilor teroriști străini de a răspândi violenţa în diferite zone geografice, atunci când revin din zonele de conflict (Sageman, 2004).

Abordarea teoretică susţine, argumentând la nivel statistic, că unul din nouă luptători străini se angajează în activităţi teroriste ulterior după întoarcere (Hegghammer, 2013:10-13). În cazul Daesh, este foarte greu să se aplice un model de analiză pentru a calcula variabilele ce ne-ar ajuta să înţelegem nivelul de ameninţare pe care luptătorii teroriști străini îl reprezintă, din cauza faptului că nu se cunoaşte exact numărul celor ce

s-au alăturat grupării şi, cu atât mai puţin, al celor care se întorc din teritoriu (Barrett, 2017).

Ameninţarea curentă pentru Uniunea Europeană

După 2017 se poate observa un trend ascendent al întoarcerilor, cauzat fie de spulberarea utopiei „Califatului" fie de retrasarea strategiei organizaţiei în vederea localizării membrilor în puncte cheie la nivel internaţional. Având în vedere rolul jucat de luptătorii teroriști străini Daesh din primul val al fenomenului în cadrul atacurilor teroriste din vestul Europei, acest curent ascendent al întoarcerilor ar trebui să reprezinte un motiv de îngrijorare pentru statele europene şi, în acelaşi timp, un stimul pentru dezvoltarea unei strategii de durată pentru prevenirea activităţii teroriste conduse de aceşti indivizi.

Până în prezent, în contextul Uniunii Europene, fenomenul luptătorilor teroriști străini din Siria s-a dovedit o bombă cu ceas, din următoarele motive: aceştia s-au aflat în spatele atacurilor teroriste din statele europene după 2014, ţările cu un număr crescut de luptători teroriști străini au fost ţinte pentru un număr mai mare de atacuri care, la rândul lor, au fost mult mai bine organizate, folosind un modus-operandi complex. Ca atare, siguranţa statelor noastre astăzi depinde, într-o mare măsură, de modul în care vom gestiona criza reprezentată de acest fenomen, pe trei laturi principale: luptătorii teroriști propriu-zis, femeile Daesh – deseori mult mai radicalizate decât soţii lor, şi, mai important decât orice, copiii Daesh. Puţinele state din Uniunea Europeană care au avut curajul de a repatria un mic număr din ultimele două categorii s-au lovit de problema juridică şi au ales să despartă copii de mamele lor, acestea din urmă fiind judecate şi închise. Franţa este unul dintre statele care promovează această soluţie, din păcate creând probleme şi mai grave pe termen lung. Copii Daesh vin din Siria şi Irak cu trauma războiului şi a ideologiei radicale, mulţi dintre ei având experienţa unei participări directe la acte de violenţă. Despărţirea acestora de singura persoană care le inspiră încredere nu face altceva decât să le cauzeze o nouă traumă şi să îi transforme în viitori duşmani, aruncându-i indirect în braţele aceleiaşi ideologii.

În esenţă, există trei foruri instituţionale internaţionale care luptă pentru combaterea fenomenului luptătorilor teroriști străini din cadrul Daesh şi, implicit, împotriva Daesh: Coaliţia anti-Daesh, Forumul Global Contra Terorismului (GCTF), şi Comitetul ONU pentru Combaterea Terorismului (CTC al ONU). Coaliţia anti-Daesh ia măsuri directe, în teritoriu, împotriva organizaţiei teroriste, precum bombardarea punctelor-cheie pentru organizaţie şi conducerea atacurilor asupra militanţilor Daesh. Forumul Global Contra Terorismului (GCTF) creează o platformă pentru a decide cu privire la strategiile ce au la bază ameninţările curente şi deschide calea pentru cooperarea internaţională. Comitetul ONU pentru Combaterea Terorismului (CTC al ONU) vizează stabilirea unor reglementări naţionale armonizate la nivel internaţional.

Conceptualizarea fenomenului luptătorilor teroriști străini (FTF) este un proces continuu, iar comunitatea internaţională încearcă să înţeleagă fenomenul şi să acţioneze în consecinţă. Prin urmare, eforturile GCTF şi CTC al ONU includ şi proiecte de ordin legislativ, cum ar fi definirea şi reglementarea standardelor internaţionale de călătorie. Totodată, statele Uniunii Europene trebuie să colaboreze în vederea dezvoltării unui sistem de atenţionare cu privire la activitatea teroristă, în special în cazul luptătorilor teroriști străini. Acest sistem poate face parte dintr-o strategie de durată, elaborată de comisii contra-terorism care se evidenţiază prin multiculturalism, multidisciplinaritate şi abilitatea de înţelegere a contextelor în care astfel de fenomene evoluează. Este absolut necesar ca cercetătorii în domenii precum securitate naţională, contra-terorism, statistică, psihologie, sociologie, comunicare internaţională să facă parte din aceste echipe deoarece experienţa practicianului in combaterea terorismului nu mai este suficientă în lupta împotriva extremismului.

Bibliografie

Barrett, R. (2017). Beyond de Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees. The Soufan Group. http://thesoufancenter.org/wp-

content/uploads/2017/10/Beyond-the-Caliphate-
Foreign-Fightersand-the-Threat-of-Returnees-TSC-Report-October-2017.pdf

Colgan, J., Hegghammer, T., (2011). Islamic Foreign Fighters: Concept and Data. Paper presented at the International Studies Association Annual Convention, Montreal.

Consiliul de Securitate ONU, Rezoluția 2178/25.09.2012

Fainberg, A. (2017) Here We Come: The Evolution of Foreign Fighters' Flow to Syria and Iraq in 2013-2016. ICT, IDC Herzliya.

Hegghammer, T. (2013). Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Western Jihadists' Choice between Domestic and Foreign Fighting. American Political Science Review, Vol. 107, No. 1

Hennessy, O. (2012). The Phenomenon of Foreign Fighters in Europe. ICCT Background Note.

ICSR Report 2017 http://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Decline-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf

Malet, D. (2015). Foreign Fighter Mobilization and Persistence in a Global Context.

Terrorism and Political Violence. 27, no. 3 (2015): 454–473.

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs. (2018), Turkey's Contributions to International Community's Efforts to Fight Terrorism, http://www.mfa.gov.tr/turkey_scontributions-to-international-community_s-efforts-to-fight-terrorism.en.mfa

Sageman, M. (2004). Understanding Terror Networks. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

S tein, A. (2016). Islamic State Network in Turkey: Recruitment for the Caliphate. Rafik Hariri Center for the Middle East. Atlantic Council.

The Soufan Group (2015). Foreign fighters. An updated assessment of the flow of foreign fighters into Syria and Iraq. Retrieved from http://soufangroup.com/wpcontent/uploads/2015/12/TSG_ForeignFightersUpdate3.pdf

Reclama dumneavoastră aici

Mirajul „Leave”: de la o mai puţină Europă la nevoia cooperării în context post-Brexit

Vladimir-Adrian COSTEA [1]

Rezumat

Înţelegem în mod eronat semnificaţiile politice ale Brexit-ului în cazul în care omitem să ne raportăm la cronologia negocierilor pe axa Bruxelles-Londra, respectiv la evoluţia contextului economic, social şi politic specific Regatului Unit. Analiza de ansamblu asupra evoluţiei demersurilor privind retragerea Regatului Unit din UE şi Euratom ne ajută să înţelegem contrastul dintre opţiunea iniţială pentru o mai puţină Europă la nevoia stringentă a cooperării în context post-Brexit.

Cuvinte cheie: Brexit, cooperare, negocieri, populism, Uniunea Europeană.

Daily Mail

MONDAY, JANUARY 1, 1973

A HAPPY NEW YEAR TO YOU ALL

Daily Mail COMMENT

For ten years the Mail has campaigned for this day. We have not wavered in our conviction that Britain's best and brightest future is with Europe.

EUROPE, HERE WE COME!

WE welcome this day.

All bygone adventures to unite the peoples of our Continent have been empires of the sword that have been sundered by the sword.

This European Community of which we are now a part is different.

It is a free association of nations drawn together by a common will to bury the sword.

To transform the cockpit of Europe into a power for peace—this was a quality of Greek soul and the noble quality that is quite out of 20 century agitation almost all other grandiose visions seem in the aftermath of war, this one was not allowed to wither.

Men as epic in their statesmanship as the American founding fathers—men like Jean Monnet, Robert Schuman and Konrad Adenauer—saw the way to coal and steel and tariffs to give the European idea substance.

Britain flirted with the idea. But at that time, back in the 1950s, our feeling for the Commonwealth and our traditional distrust of Continental entanglement exercised too strong a counter-pull.

Today we are joining our destiny to theirs in laying the first foundations of the Common Market.

Had we had a hand in it then, the Europe we now belong to would be more to our democratic taste and we would not have to suffer the full economic absurdities of the Common Agricultural Policy.

But these are still early days, pioneering days. The shape of European unity that will eventually rise from the foundations we are now laying is undecided.

Today our destiny as a nation has committed us to mix the mortar and help build this new Europe; to ensure that the poorer regions in Britain and the other countries share in the prosperity to come.

For ten years the Daily Mail has campaigned for this day. We have not wavered in our conviction that Britain's best and brightest future is with Europe.

We know that many of you still do not agree.

We think we understand your feelings at this time.

There is bound to be some sadness and regret. No groom marries without a wistful glance back to his bachelor freedom. No fanfare for Europe, however cheery, can quite be made to harmonise with Rule Britannia.

But ask yourselves how much hope and glory this land of ours would really enjoy if left on its own. Sues showed just how far we could push an independent foreign policy. And we've slipped a bit in the leagues of power and affluence since then.

Continued in Page Six

THE DAILY MAIL EUROPRIZE

Today we sound our call for entries for the £1,000 Daily Mail Europrize.

It's an exciting award for a unique person—the man or woman who shows the best individual contribution towards Britain's single-minded drive into Europe.

We are looking for the super adventurer who will take the first or biggest or most effective by one individual step into Europe.

It will be a unique contest. We want to give every equal opportunity to every citizen, no matter what his or her circumstances.

For the winner there is a special trophy. And a cheque for £1,000. There will also be a consolation prize of a week's holiday for two in Europe, with expenses of their choice to the runner-up and his or her husband.

Don't write the Mail for details of rules—just compete.

TOMORROW—A SPECIAL 16-PAGE PULL-OUT ON EUROPE AND YOU

Man in post row knighted

POST OFFICE chief Bill Ryland, whose dismissal has been demanded because of the Post Office mail crisis, is knighted in the New Year Honours List.

Posts and Communications Minister Sir John Eden has asked Mr Ryland, 57, Tory MP for Bromley, to carry Mr Wilson's "the right of confidence" vote. Sir Christopher Wilson, new PO chairman, is knighted and will probably stay in his Government job for a further three years.

Year Chief Knighted: Page 9

Sport Results: Page 23

MARTIN McGUINNESS

Top IRA men ambushed

Daily Mail Reporter

TWO more top IRA Provisionals were in police sights when they were ambushed on the Republic side of the Ulster border.

And in Ulster four passengers in a car were killed in a gun attack on a crowded bus in Belfast.

The Provisionals were frenetically wiped out the Lenadoxy 'Provisionals' High Command.

Francis J. Hughes, 26, and Martin McGuinness, 22, commander of the Derry Provisionals, were ambushed in a lane near Belcoo, an area smuggling mission on Saturday night, say the Irish Republican Army.

The trap was sprung by crack police officers in Co. Fermanagh who had found a red Ford Cortina with a false number plate and more than 2,000 rounds of ammunition in it.

One of the two police cars drove off, its headlights blazing, to give the impression that the checkpoint had been abandoned.

And gang open fire on bus

Instead only officer in the drive away car was the man who had been left behind to wave relief for the IRA suspects to return to their Cortina.

After about an hour two figures crept towards the car. Then they ran back out of cover, ditches and behind bushes.

Then a police squadron of two men ran out of the car. The officers recognised the men as Hughes and McGuinness. In the hail, gun fire ripped out from the Cortina. The officers ran for cover.

Dozens of shots were fired. Hughes and McGuinness were hit and fell. Hughes, 26, was killed outright. McGuinness, 22, was wounded in the leg.

Dozens of the two police cars were off, its headlights blazing, to give the impression

A policeman stationed at Lenadoxy Co. Cork, is to be transferred to Belfast. The Official Provisionals, who claimed the attack, stemming from the discovery of the Lenadoxy station of papers on IRA men.

Gunfire was exchanged and a car in the vicinity was hailed by a man standing at the roadside, said the Provisional Republic Army.

As the bus pulled in three men emerged from a car and machine-gun—sprayed an old sprayed the vehicle with gunfire.

Passengers screamed and ducked as the bullets and shotgun pellets were shattered. Two of the dead and wounded were kept in bus.

All four terrorists got away in a waiting car.

INSIDE—Colin Reid 7, Femail International 8, Emmwood 13, Peter Black & TV Guide 16, Amusement Guide 18, Classified Adverts 20, 22, 23, Prize Crossword 25

Daily Mail, 1 ianuarie 1973

Triumful populismului. Tentaţia renunţării la contractul social

Producerea efectivă a Brexit-ului marchează triumful populismului care a stat la baza campaniei pentru ieşirea Regatului Unit din Uniunea Europeană, în contextul erodării încrederii în partidele tradiţionale şi în instituţiile europene[2], simultan cu accentuarea temerilor întreţinute în spaţiul public ca revers al nevoii stringente de intensificare a cooperării la nivel comunitar.[3] Strategia de delegitimare a fenomenului populist prin ducerea în derizoriu a unor lideri politici pentru discursul utilizat (în puternic contrast cu retorica promovată de partidele tradiţionale), împreună cu tentaţia de personalizare a opţiunii „Leave” exclusiv în jurul lui Nigel Farage, au permis accentuarea nivelului de divizare în rândul societăţii. Tratându-l pe Nigel Farage precum un bufon,[4] susţinătorii proiectului european au considerat, încă de la început, că Brexit-ul va eşua, motiv pentru care opţiunea organizării referendumului a fost văzută ca o dublă oportunitate pentru prim-ministrul David Cameron, atât cu scopul consolidării legitimităţii (pe plan intern şi în cadrul UE), cât şi cu acel al descurajării unor demersuri ulterioare venite din partea populiştilor şi euroscepticilor.

Nota bene! Euroscepticismul nu a apărut, *ab abrupto*, ca urmare a iniţiativei lui Cameron de a declanşa referendumul privind menţinerea calităţii de stat membru al UE. Un exemplu elocvent în acest sens este reprezentat de discursul lui Nigel Farage din 29 octombrie 1999, ţinut în plenul Parlamentului European, ocazie cu care a făcut referire la opţiunea UK Independence Party de a solicita retragerea Regatului Unit din UE.[5] La acel momemnt, deputatul Farage a subliniat că apartenenţa la UE afectează Regatul Unit, după ce comerţul de carne de vită şi viţel a fost limitat de UE ca urmare a interzicerii exporturilor britanice de carne de vită în 1996.[6] Farage a criticat

1. Vladimir-Adrian Costea este doctorand la Şcoala Doctorală din cadrul Facultăţii de Ştiinţe Politice a Universităţii din Bucureşti (FSPUB), coordonator ştiinţific Prof. Univ. Dr. Georgeta Ghebrea (email: costea.vladimir-adrian@fspub.unibuc.ro). A publicat articole despre acordarea măsurilor de clemenţă şi dinamica nivelului de ocupare al penitenciarelor în spaţiul românesc, în *Studia. Romanian Political Science Review, Revista de drept constituţional, Revista Română de Sociologie* şi *Revista Polis*.

obligațiile impuse statelor membre ale UE, considerând nedreaptă aplicarea unui tratament egal între statele membre ale UE, având în vedere existența decalajelor de dezvoltare.[7] Soluția identificată de Farage pentru ca Regatul Unit „să reintre în lumea reală a tranzacțiilor" a fost reprezentată încă din 1999 de opțiunea „Leave".[8]

La momentul declanșării referendumului privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice, miza acestui demers nu a fost, paradoxal, pe deplin conștientizată. Acest aspect contrastează puternic cu principiile contractului social promovate de Thomas Hobbes, perspectivă care a stat la baza apariției și dezvoltării statului modern.[9] *Grosso modo*, contractul social reprezintă voința membrilor comunității care au investit o anumită autoritate să-i protejeze față de conflictele care pot apărea între aceștia, întrucât „omul este lup pentru om" (*Homo homini lupus est*).[10] În viziunea lui Hobbes, în momentul în care membrii comunității nu se mai simt protejați, contractul social este desfăcut și înlocuit cu un alt contract social.[11] Aplicând modelul filosofiei lui Hobbes în context Brexit, identificăm atât opțiunea renunțării la apartenența europeană, simultan însă cu nevoia stringentă de menținere a unei forme de cooperare minimală care urmărește evitarea producerii unor consecințe negative pentru Regatul Unit și Uniunea Europeană.

Brexit-ul a generat apariția a numeroase studii dedicate ascensiunii populismului și euroscepticismului,[12] schimbărilor survenite asupra comportamentului de vot,[13] precum și asupra arhitecturii instituționale a UE (pornind de la prevederile art. 50 din TUE).[14] În analiza noastră, urmărim modul în care a fost reprezentată figura „celuilalt" de către susținătorii Brexit-ului, precum și perspectivele de cooperare post-Brexit asupra cărora prevederile Acordului de retragere nu instituie garanții, punând în schimb accentul asupra cooperării dintre Regatul Unit și Uniunea Europeană. Subliniem astfel că producerea efectivă a Brexit-ului plasează în centru conceptul de cooperare reciprocă.[15]

Retragerea ordonată și perioada de tranziție post-Brexit ridică în continuare numeroase probleme în legătură cu respectarea dreptului de înregistrare a cetățenilor UE, protecția datelor personale, cooperarea judiciară în materie penală, în domeniul azilului, migrației și gestionării frontierelor. Acordul de retragere marchează finalizarea unor negocieri dure între Regatul Unit și Uniunea Europeană, însă au rămas multe aspecte de clarificat până la finalizarea perioadei de tranziție.

"Remain" vs. „Leave"

Pe 23 iunie 2016, alegătorii britanici și-au exprimat pentru a doua oară opțiunea asupra menținerii calității de membru, după votul din 1975, în urma căruia 67% din alegători au aprobat menținerea apartenenței Regatului Unit la Comunitatea Economică Europeană.[16] Rezultatul din 2016 reprezintă însă o provocare majoră pentru statele membre, cu implicații economice, financiare, sociale și politice complexe asupra întregului acquis comunitar, opțiunea „Leave" fiind aleasă de 51,9% dintre alegătorii prezenți la urne.[17] Spre deosebire de ieșirea Groelandei din comunitatea europeană (în urma organizării unui referendum în 1985 într-un teritoriu autonom cu o populație de 60 de mii de locuitori),[18] Brexit-ul are loc la o scară mult mai mare, având în vedere faptul că Regatul Unit reprezenta unul dintre cei mai mari contributori la bugetul UE.[19]

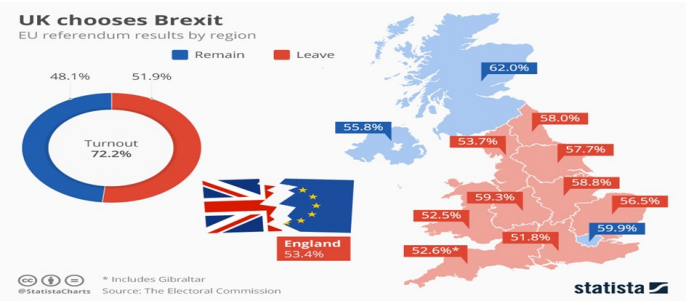

Ab origine, referendumul inițiat de primul ministru David Cameron a fost legitimat pornind de la promisiunea de a negocia acorduri mai favorabile pentru Regatul Unit în vederea menținerii calității de membru al UE.[20] Planurile de negociere publicate în mai 2013 de Partidul Conservator au fost structurate de Cameron pornind de la premisa că **„răspunsul la**

probleme nu este întotdeauna mai multă Europă. Uneori (răspunsul) este mai puțină Europă”.[21] Condițiile solicitate de conservatori au vizat însă reformarea UE din perspectiva:

(1) guvernanței economice, pentru ca deciziile luate pentru zona euro să fie opționale pentru statele non-membre;

(2) competitivității, prin sprijinirea fluxului liber de capital, de bunuri și de servicii;

(3) suveranității, propunere care implica renunțarea la obligativitatea Regatului Unit de a coopera la procesul de creare a unei Uniuni mai unite, întărirea rolului parlamentelor naționale pentru a putea respinge propunerile legislative ale Parlamentului European;

(4) imigrației, urmărind protejarea serviciilor publice, sistemului școlar și medical de presiunea exercitată de fluxurile migratorii în creștere. Propunerea a vizat inclusiv restricționarea dreptului la liberă circulație pentru statele membre noi a căror economie nu era convergentă cu economiile celorlalte state membre, împreună cu reducerea accesului cetățenilor europeni la beneficiile sistemului social.[22]

Propunerile prezentate de David Cameron au pus accentul pe creșterea nivelului de flexibilitate în cadrul UE, pentru ca prevederile din Tratatele UE să fie aplicate în funcție de problemele specifice din fiecare stat membru.[23] Aspectele care aduceau atingere libertăților fundamentale ale pieței unice, împreună cu limitarea accesului la ajutoare sociale pentru cetățenii europeni au fost catalogate ca fiind „foarte problematice” de către Comisia Europeană, întrucât instituiau o „discriminare directă între cetățenii UE”.[24] Propunerile lui Cameron urmăreau reducerea nivelului de cooperare, alternativa fiind reprezentată de retragerea din Uniune. *Onus probandi*, campania pentru referendum nu a mai fost astfel centrată asupra redefinirii UE, opțiunile alegătorilor dovedindu-se în cele din urmă tranșante, chiar dacă laburiștii au susținut în 2019 ideea organizării unui nou referendum.[25]

Campania pentru referendum a fost centrată în jurul a două teme principale, reprezentate de contribuția Regatului Unit la bugetul UE și de gestionarea fluxurilor migratorii, susținătorii Brexit -ului invocând dezechilibrele economice și sociale produse în special de criza refugiaților.[26] Lipsa locurilor de muncă, împreună cu scumpirea prețului pentru locuințe,[27] au divizat și mai mult Regatul Unit, apartența la UE fiind invocată de susținătorii pro-Leave ca una dintre principalele cauze ale reducerii nivelului de trai.[28] Retorica populistă a contribuit la accentuarea stării de nemulțumire a alegătorilor, retragerea din UE fiind prezentată drept singura alternativă pentru a dispune de un trai mai bun.[29]

(Jack Taylor/Getty Images)

Per ansamblu, campania a fost centrată asupra (re)definirii „celuilalt”, retorica urmărind punerea accentului asupra unei competiții neloiale între cetățenii Regatului Unit și cetățenii din celelalte state membre ale UE, precum și față de refugiați. Soluția propusă de susținătorii Brexit-ului a fost fundamentată tot pe principiul competiției neloiale, ca urmare a restrângerii semnificative a drepturilor cetățenilor statelor membre ale UE. În același timp, referendumul inițiat de Cameron s-a suprapus nu doar peste o etapă în care UE s-a confruntat cu crize economice, sociale și politice, ci și peste o perioadă în care dezbaterea privind reformarea UE nu a fost prezentă pe agenda publică europeană. Demersurile Comisiei Europene privind viitorul Uniunii au apărut după validarea rezultatelor referendumului, pe baza cărora a fost declanșată retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din UE și din Euratom, prin invoarea art. 50 din TUE.

Avem un Acord, dar căutăm o majoritate. Negocieri sensibile pe axa Bruxelles-Londra

Referendumul privind retragerea Regatului Unit din UE delimitează două etape ale negocierii pe axa Bruxelles-Londra, centrate pe două mari obiective diferite:

1. Etapa anterioară Referendumului a fost reprezentată de informarea din partea premierului Cameron asupra preocupărilor specifice ale Regatului Unit.[30] Acest demers a

început la Reuniunea Consiliului European din 25-26 iunie 2015, moment care a marcat prezentarea planurilor privind organizarea unui referendum de către David Cameron.[31] Un alt moment important îl constituie cadrul unei noi înțelegeri pentru Regatul Unit în cadrul UE, propunere prezentată de președintele Donald Tusk la 2 februarie 2016.[32] Proiectul de decizie a șefilor de stat sau de guvern, reuniți în cadrul Consiliului European din 17 decembrie 2015, prevedea în domeniul guvernanței economice instituirea participării voluntare a statelor membre a căror monedă nu este euro la măsurile privind aprofundarea uniunii economice și monetare (UEM).[33] În domeniul competitivității, șefii de stat sau de guvern au reiterat dezideratul privind „instituirea unei piețe interne în care libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor și a capitalurilor este asigurată", obiectivul asumat fiind reprezentat de „o politică ambițioasă și activă de schimburi comerciale".[34] Doleanța conservatorilor în domeniul securității a fost nuanțată de către membrii Consiliului European, care au subliniat că revizuirea tratatelor cu acordul tuturor statelor membre reprezintă singura opțiune în sensul creșterii sau reducerii competențelor atribuite UE.[35] Mai mult, liderii europeni au subliniat că în cazul revizuirii tratatelor va fi păstrată prevederea privind situația specială a Regatului Unit, care „nu este angajat pe calea continuării integrării politice în Uniunea Europeană".[36] Prestațiile sociale și libera circulație a lucrătorilor în cadru UE a constituit însă unul dintre cele mai sensibile aspecte în cadrul negocierii. Liderii europeni au pus accentul pe aplicarea unor restricții justificative asupra liberei circulații, „prin măsuri proporționale cu obiectivul legitim urmărit" de a limita „fluxurile de lucrători care ar atinge o asemenea magnitudine încât ar avea efecte negative atât pentru statele membre de origine, cât și pentru statele membre de destinație".[37] Condiția necesară menționată în proiect pentru ca Decizia șefilor de stat sau de guvern să producă efecte se întemeia pe informarea secretariatului general al Consiliului de către guvernul Regatului Unit cu privire la opțiunea de a rămâne stat membru al UE.[38] Per ansamblu, aceste măsuri se încadrau în continuarea concesiilor făcute Regatului Unit, prevăzute în cadrul tratatelor:

„- dreptul de a nu adopta moneda euro și, prin urmare, de a menține lira sterlină britanică drept monedă națională (Protocolul nr. 15);

- dreptul de a nu participa la acquis-ul Schengen (Protocolul nr. 19);

- dreptul de a exercita în continuare controale la frontieră asupra persoanelor și, prin urmare, dea nu participa la spațiul Schengen în ceea ce privește frontierele interne și externe (Protocolul nr. 20);

- dreptul de a decide dacă dorește sau nu să participe la măsuri în spațiul de libertate, securitate și justiție (Protocolul nr. 21);

- dreptul de a înceta să aplice, începând cu 1 decembrie 2014, marea majoritate a actelor și dispozițiilor Uniunii în domeniul cooperării polițienești și al cooperării judiciare în materie penală adoptate înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona și totodată dreptul dea alege să participe în continuare la 35 dintre acestea [articolul 10 alineatul (4) și alineatul (5) din Protocolul nr. 36]".[39]

Liderii europeni au adoptat la Consiliul European din februarie 2016, proiectul de decizie menit să consolideze statutul special al Regatului Unit în cadrul UE, decizie cu caracter juridic ireversibil și obligatoriu.[40] Guvernul britanic a decis să supună noul acord la referendumul din 23 iunie 2016, demers care a dus la invalidarea acestuia de către electorat. Reacția comună a liderilor UE și a președinției neerlandeze a venit imediat după aflarea rezultatelor, prezentând poziția fermă a Uniunii: „documentul intitulat «O nouă înțelegere pentru Regatul Unit în cadrul Uniunii Europene», convenit în cadrul Consiliului European din 18-19 februarie 2016,[41] nu va mai intra în vigoare și nu va mai exista. Nu va exista o renegociere".[42] În plus, liderii europeni au pus accentul pe responsabilitatea guvernului britanic de a pune în aplicare rezultatul referendumului „cât mai curând posibil", indiferent de dificultatea specifică procesului de retragere a unui stat membru.[43] În plus, liderii UE au adus în discuție, pentru prima dată, relațiile dintre UE și Regatul Unit (în calitate de țară terță) întemeiate pe principiul reflectării intereselor ambelor părți în vederea instituirii unui echilibru asupra drepturilor și obligațiilor.[44] Poziționarea liderilor UE marchează încheierea etapei de negociere anterioară Brexit-ului, bilanțul fiind unul negativ ca urmare a renunțării la propunerea de Acord adoptată de liderii statelor membre, împreună cu refuzul de a relua

negocierile în vederea menţinerii calităţii de stat membru.

2. După declanşarea aplicării art. 50, negocierile au urmărit scenariile retragerii pe baza unui Acord sau în lipsa acestuia, precum şi stabilirea termenelor de retragere şi de tranziţie. Principala provocare a fost însă reprezentată de constituirea unei majorităţi care să susţină Acordul de retagere (în special în Parlamentul Regatului Unit). Primele etape ale procesului de negociere au fost reprezentate de angajamentul prim-ministrului Theresa May (din 2 octombrie 2016) de a declanşa aplicarea articolului 50 până la sfârşitul lunii martie 2017, respectiv de prezentarea poziţiilor Regatului Unit şi UE.[45] Opţiunile UE au fost prezentate de Donald Tusk, preşedintele Consiliului European, la 13 octombrie 2016, în discursul ţinut la Centrul European de Politici de la Bruxelles, ocazie cu care a condiţionat accesul la piaţa unică europeană de libera circulaţie a persoanelor, a bunurilor, a capitalului şi a serviciilor.[46] După notificarea pe 29 martie 2017, în mod oficial, a prevederilor art. 50,[47] Consiliul European special (articolul 50), reunit pe 29 aprilie 2017, a adoptat cu unanimitate orientările pentru negocierilor producerii Brexit-ului,[48] în cadrul cărora liderii europeni au convenit asupra abordării etapizate a negocierii pentru a obţine un Acord bazat pe o retragere ordonată.[49]

Prima rundă de negocieri a început la 19 iunie 2017, moment în care au fost discutate pentru prima dată aspectele sensibile legate de drepturile cetăţenilor, decontul financiar şi frontiera Irlandei de Nord.[50] După a şasea rundă de negocieri dintre Michel Barnier, negociatorul-şef al UE, şi David Davis, ministrul ieşirii din Uniunea Europeană, liderii europeni au adoptat un nou set de orientări valabile pentru a doua a negocierii, consacrată regimului tranzitoriu şi relaţiilor post-Brexit dintre Regatul Unit şi UE.[51] Acestea au fost ulterior completate cu un nou set de directive privind poziţia UE-27 asupra perioadei de tranziţie.[52] Mandatul de negociere oferit Comisiei s-a bazat pe aplicarea în continuare de către Regatul Unit a acquisului UE, pe durata perioadei de tranziţie, „ca şi când această ţară ar fi un stat membru", fără „a mai lua parte la funcţionarea instituţiilor şi la procesul de decizie al UE".[53]

Prima versiune a acordului de retragere a fost publicată de Comisia Europeană la 28 februarie 2018,[54] fiind adoptată de Consiliul European (articolul 50) în sesiune extraordinară la 25 noiembrie 2018, împreună cu proiectul de declaraţie politică asupra viitoarelor relaţii dintre UE şi Regatul Unit.[55] Acordul de la Strasbourg dintre Comisia Europeană şi Regatul Unit, semnat la 11 martie 2019, a urmărit deblocarea negocierilor, accentul fiind pus asupra clarificărilor şi garanţiilor juridice privind natura soluţiei de protecţie.[56] Incertitudinea politică de la Londra a determinat-o pe Theresa May să solicite o prelungire a termenului de retragere până la 30 iunie 2019.[57] Liderii UE au convenit amânarea Brexit-ului până la 31 octombrie 2019,[58] pentru ca în cele din urmă Regatul Unit să soliticte o ultimă amânare până la 31 ianuarie 2020.[59]

Finalizarea negocierilor a fost condiţionată de existenţa unei majorităţi în Parlamentul britanic în favoarea prevederilor Acordului de retragere, obiectiv îndeplinit de premierul Boris Johnson după alegerile anticipate din 12 decembrie 2019. Camera Comunelor din Regatul Unit a respins în trei rânduri textul Acordului de retragere, în special datorită mecanismului de protecţie (backstop) prin intermediul căruia liderii UE au urmărit evitarea formării unei „frontiere dure" între Irlanda de Nord şi Republica Irlanda.[60] După mai bine de trei ani şi jumătate de la rezultatul referendumului iniţiat de premierul Cameron, ieşirea Regatului Unit din UE şi Euratom (cu o perioadă de tranziţie până la 31 decembrie 2020) marchează sfârşitul crizei politice cu care s-a confruntat Partidul Conservator, ai căror lideri au fost puşi în situaţia de a negocia aspecte ale Acordului cu liderii UE, care au fost ulterior respinse de Parlamentul britanic. Demisia lui Theresa May şi alegerea lui Boris Johnson au reprezentat momentele care au evidenţiat în mod fidel amploarea crizei politice cu care s-a confruntat Partidul Conservator.

Cooperare post-Brexit. Perspective şi provocări

Semnarea de către UE şi Regatul Unit a

Acordului de retragere la 24 ianuarie 2020, urmată de aprobarea în Parlamentul European la 29 ianuarie a.c. marchează finalizarea etapelor pentru producerea Brexit-ului la 31 ianuarie 2020, ora 24.00 CET, data de la care Regatul Unit a dobândit statutul de țară terță.[61] Evitarea scenariului „no-deal Brexit" permite o retragere ordonată a Regatului Unit din UE, accentul fiind pus pe cooperarea reciprocă, în special în perioada de tranziție (valabilă până la 31 decembrie 2020).[62] Concret, în această perioadă, dreptul Uniunii va continua să fie aplicat pe teritoriul Regatului Unit, fără a mai exista o reprezentare în cadrul instituțiilor UE.[63] Menționăm că ambele părți pot conveni până la 1 iulie 2020 asupra prelungirii perioadei de tranziție „pentru o perioadă de cel mult unul sau doi ani", aspect care ar putea atenua efectele Brexit-ului pe termen scurt.[64] Ruptura față de UE nu va determina apariția unui vid în privința relațiilor dintre Regatul Unit și UE, ambele părți angajându-se asupra demarării negocierilor pentru adoptarea unui viitor parteneriat.[65] Chiar dacă renunțarea la calitatea de stat membru nu satisfice doleanțele inițiale ale celor două părți implicate, la nivel simbolic evidențiază redefinirea contractului social, oferindu-i un grad mai mare de flexibilitate în funcție de nivelul de cooperare reciprocă. Buna-credință și respectul reciproc constituie principalele valori pe care se întemeiază noile relații dintre Regatul Unit și UE.[66] Asistența și protecția reciprocă acordată cetățenilor UE și resortisanților Regatului Unit, respectiv membrilor de familie ai acestora, dar și operatorilor economici și autorităților judiciare și administrative din Uniune și din Regatul Unit se acordă cu respectarea principiului nediscriminării, fără a afecta însă cooperarea loială.[67]

Aspectele prioritare reglementate în cadrul Acordului de retragere vizează: (1) instituirea tratamentului echitabil aplicat asupra cetățenilor UE-27 care locuiesc sau au locuit în Regatul Unit, respectiv cetățenilor Regatului Unit care locuiesc sau au locuit în alte state membre, cu respectarea principiilor reciprocității, echității, simetriei și nediscriminării; (2) reglarea costurilor financiare, a datoriilor contingente și a angajamentelor restante care rezultă din retragerea Regatului Unit, pe baza evaluărilor realizate de Curtea de Conturi Europeană; (3) „recunoașterea poziției unice și a circumstanțelor speciale ale insulei Irlanda, pentru a atenua efectele retragerii asupra frontierei dintre Irlanda și Irlanda de Nord, a asigura continuitatea și stabilitatea procesului de pace și a evita crearea unei frontiere strict controlate".[68]

Mizele principale ale definirii relațiilor dintre Regatul Unit și UE după finalizarea perioadei de tranziție sunt reprezentate de: (a) clarificarea procedurilor privind dreptul de înregistrare acordat cetățenilor UE, inclusiv cetățenilor din Irlanda de Nord;[69] (b) menținerea protejării datelor cu caracter personal ale persoanelor fizice din UE, care vor fi prelucrate în Regatul Unit după data retragerii;[70] (c) instituirea unui amplu parteneriat în materie de securitate care să asigurare respectarea legii și securitatea internă în absența accesului Regatului Unit la sistemele de informații ale UE; (d) evitarea unor decizii ad-hoc în aspecte[71] care vizează cooperarea polițienească și judiciară în materie penală;[72] (e) clarificarea continuării cooperării Regatului Unit cu UE prin participarea la sistemul european comun de azil și la Fondul pentru azil, migrație și integrare;[73] (f) gestionarea frontierelor, după pierderea calității de membru cu drepturi depline al Frontex.[74]

(Parlamentul European/Sursa: Twitter)

Bibliografie

I. Surse primare:

„O nouă înțelegere pentru Regatul Unit în cadrul Uniunii Europene", Extras din concluziile Consiliului European din 18 și 19 februarie 2016, *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2016/C 69 I/01.

"Speech by President Donald Tusk at the European Policy Centre conference", 13.10.2016.

„Scrisoare din partea Regatului Unit adresată președintelui Consiliului European", 19 octombrie 2019.

Comisia pentru afaceri constituționale (Raportor Guy Verhofstadt), "Recomandare referitoare la proiectul de decizie a Consiliului referitoare la încheierea Acordului privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice", XT 21105/3/2018 – C9-0148/2019 – 2018/0427(NLE), 23.01.2020.

Commission to EU 27, "European Commission Draft Withdrawal Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community", 28.02.2018, TF50 (2018) 33.

Consiliul European, „Proiect de decizie a șefilor de stat sau de guvern, reuniți în cadrul Consiliului European, privind o nouă înțelegere pentru Regatul Unit încadrul Uniunii Europene", Bruxelles, 2 februarie 2016, EUCO 4/16.

Consiliul European, „Reuniunea Consiliului European (18 şi 19 februarie 2016) - Concluzii", Bruxelles, 19 februarie 2016, EUCO 1/16.

Consiliul European, „Declarația liderilor UE și a președinției neerlandeze privind rezultatul referendumului din Regatul Unit", 24 iunie 2016.

Consiliul European, „Reuniunea specială a Consiliului European (articolul 50) (29 aprilie 2017) - Orientări", Bruxelles, 29 aprilie 2017, EUCO XT 20004/17.

Consiliul European, „Reuniunea Consiliului European (articolul 50) (15 decembrie 2017) - Orientări", Bruxelles, 15 decembrie 2017, EUCO XT 20011/17.

Consiliul European, „Solicitare din partea Regatului Unit privind o prelungire în temeiul articolului50 din TUE", Bruxelles, 20 martie 2019, EUCO XT 20005/19.

Consiliul European, „Decizia Consiliului European adoptată de comun acord cu Regatul Unit privind prelungirea termenului

în temeiul articolului 50 alineatul (3) din TUE", Bruxelles, 11 aprilie 2019, EUCO XT 20013/19.

Consiliul Uniunii Europene, „Acord privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice", dosar interinstituțional: 2019/0240 (NLE), Bruxelles, 18 octombrie 2019, XT 21054/19.

European Council, "United Kingdom notification under Article 50 TEU", Brussels, 29 March 2017, XT 20001/17.

Scrisoarea Comisiei pentru Libertăți Civile, Justiție și Afaceri Interne (LIBE), „Aviz referitor la încheierea Acordului privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice" (2018/0427(NLE)).

II. Surse secundare:

Albertazzi, Daniele şi McDonell, Duncan, *Twenty-First Century Populis, The Spectre of Western European Democracy*, Palgrave Macmillan, 2008.

Baciu, Cornelia-Adriana și Doyle, John (Eds.), *Peace, Security and Defence Cooperation in Post-Brexit Europe*

Begg, Iain, *The EU Budget and UK Contribution*, *National Institute Economic Review*, 236 (1), 2016, pp. 39-47.

Crouch, Colin, *The Familiar Axes of Politics are Changing, with Momentous Consequences*, Political Reform, *IPPR*, edition 23.2 of Juncture, September 22, 2016.

Fitzi, Gregor și Mackert, Jürgen, Turner, Bryan S. (Ed.), *Populism and the Crisis of Democracy. Politics, Social Movements and Extremism*, vol. 2, London, New York, Routledge, 2019.

Hobbes, Thomas, *De Cive, Philosophical rudiments concerning Government and Society*, versiunea în engleză editată de Howard Warrender, Oxford şi New York, Oxford University Press, 1983.

Hobbes, Thomas, *The Leviathan, the Matter Forme and Power of a Common Wealth Ecclesiasticall and Civil*, editat de Michael Oakeshott, New York, Collier, 1962 [1651].

Merkel, Wolfgang și Kneip, Sascha (Eds.), *Democracy and Crisis. Challenges in Turbulent Times*, Cham, Springer, 2018.

Mounk, Yascha, *The People vs. Democracy. Why Our Freedom Is in Danger and How to Save It*, Cambridge, Massachusetts, London, Harvard University Press, 2018.

Norris, Pippsa și Inglehart, Ronald, *Cultural Backlash. Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*, New York, Cambridge University Press, 2018.

Preda,Cristian *Între Grexit şi Brexit: cronica politică a celor mai recente crize europene*, Ia i, Adenium, 2016.

Risks and Opportunities, Cham, Springer, 2019.

Rydgren, Jens, *Radical Right-Wing Parties in Europe: What's Populism Got to Do with It?*, in *Journal of Language and Politics*, no. 16(4), June 2017.

Van Beek, Ursula (Ed.), *Democracy under Threat. A Crisis of Legitimacy?*, Cham, Palgrave Macmillan, 2019.

III. Surse online:

BBC – https://www.bbc.com

Consiliul European – https://www.consilium.europa.eu/ro/european-council/

Contributors.ro – http://www.contributors.ro

EurActiv – https://www.euractiv.ro

Parlamentul European – https://www.europarl.europa.eu/portal/ro

Reuters – https://www.reuters.com

The Electoral Commission – https://www.electoralcommission.org.uk

The Guardian – https://www.theguardian.com/us

The Telegraph – https://www.telegraph.co.uk

NOTE:

2. Daniele Albertazzi și Duncan McDonell, *Twenty-First Century Populis, The Spectre of Western European Democracy*, Palgrave Macmillan, 2008, p. 1.

3. Pippa Norris și Ronald Inglehart, *Cultural Backlash. Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*, New York, Cambridge University Press, 2018, p. 6.
4. "Nigel Farage Is a Buffoon for Admiring Vladimir Putin", *The Telegraph*, 01.04.2014, disponibil la: https://www.telegraph.co.uk/news/politics/ukip/10737184/Nigel-Farage-is-a-buffoon-for-admiring-Vladimir-Putin.html.
5. A se vedea intervenția lui Nigel Farage din 29 octombrie 1999, ținută în Parlamentul European, "British Beef and Veal", disponibil la: https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+19991029+ITEM-003+DOC+XML+V0//EN&language=RO&query=INTERV&detail=5-030.
6. Ibidem.
7. "Most people in the UK thought we joined a free trade area but this crisis demonstrates it is anything but that. While the UK has obeyed EU law to the letter, other countries are running a cart and horse through the rule book. The 'level playing field' is about as level as the decks of the Titanic after it hit the iceberg!"
8. Ibidem.
9. A se vedea Thomas Hobbes, *The Leviathan,The Matter Forme And Power Of A Common Wealth Ecclesiasticall And Civil*, editat de Michael Oakeshott, New York, Collier, 1962 [1651]; Thomas HOBBES, *De Cive, Philosophical rudiments concerning Government and Society*, versiunea în engleză editată de Howard Warrender, Oxford şi New York, Oxford University Press, 1983.
10. Ibidem.
11. Ibidem.
12. A se vedea Colin Crouch, *The Familiar Axes of Politics Are Changing, with Momentous Consequences*, Political Reform, *IPPR*, edition 23.2 of Juncture, September 22, 2016, http://www.ippr.org/juncture/tilted; Jens Rydgren, *Radical Right-Wing Parties in Europe: What's Populism Got to Do with It?*, in *Journal of Language and Politics*, no. 16(4), June 2017, pp. 2-3.
13. A se vedea Pippa Norris și Ronald Inglehart, *Cultural Backlash. Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*, New York, Cambridge University Press, 2018; Gregor Fitzi, *Introduction: Political Populism as a Symptom of the Great Transformation of Democracy*, in Gregor Fitzi, Jürgen Mackert și Bryan S. Turner (Ed.), *Populism and the Crisis of Democracy. Politics, Social Movements and Extremism*, vol. 2, London, New York, Routledge, 2019.
14. A se vedea Dieter Fuchs și Hans-Dieter Klingemann, *Globalization, Populism and Legitimacy in Contemporary Democracy*, în Ursula van Beek (Ed.), *Democracy under Threat. A Crisis of Legitimacy?*, Cham, Palgrave Macmillan, 2019; Yascha Mounk, *The People vs. Democracy. Why Our Freedom Is in Danger and How to Save It*, Cambridge, Massachusetts, London, Harvard University Press, 2018; Lea Heyne, *Globalization and Democracy: Does Denationalization Affect the Quality of Democracy?*, în Wolfgang Merkel și Sascha Kneip (Eds.), *Democracy and Crisis. Challenges in Turbulent Times*, Cham, Springer, 2018.
15. A se vedea Cornelia-Adriana Baciu și John Doyle (Eds.), *Peace, Security and Defence Cooperation in Post-Brexit Europe Risks and Opportunities*, Cham, Springer, 2019.
16. Dan Sabbagh și Peter Walker, *Justine Greening Endorses Second Brexit Referendum*, *The Guardian*, 16.06.2018, disponibil la:https://www.theguardian.com/politics/2018/jul/16/back-second-brexit-vote-says-conservative-mp-justine-greening.
17. The Electoral Commission, *Results and turnout at the EU referendum*, https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/results-and-turnout-eu-referendum.
18. A se vedea Cristian Preda, *Între Grexit şi Brexit: cronica politică a celor mai recente crize europene*, Iași, Adenium, 2016.
19. A se vedea Iain Begg, *The EU Budget and UK Contribution*, *National Institute Economic Review*, 236 (1), 2016, pp. 39-47, disponibil la: https://eprints.lse.ac.uk/67030/1/Begg_EU%20budget.pdf.
20. *David Cameron Promises in/out Referendum on EU*, *BBC*, 23.01.2013, disponibil la:https://www.bbc.com/news/uk-politics-21148282.
21. „David Cameron pune pe masa Bruxelles-ului condițiile rămânerii Marii Britanii în UE", *EurActiv.ro*, 22.06.2016, disponibil la: https://www.euractiv.ro/extern/david-cameron-pune-pe-masa-bruxelles-ului-conditiile-ramanerii-marii-britanii-in-ue-2430.
22. David Cameron, *a New Settlement for the United Kingdom in a Reformed European Union*, 10.11.2015, disponibil la: http://www.prospectmagazine.co.uk/wp-content/uploads/2015/11/Donald-Tusk-letter_001.pdf.
23. „David Cameron pune pe masa Bruxelles-ului condițiile rămânerii Marii Britanii în UE", *EurActiv.ro*, 22.06.2016.
24. Ibidem.
25. *UK Labour Party Leader Corbyn to Back Second Referendum on New Brexit Deal: The Times*, Reuters, 17.10.2019, https://www.reuters.com/article/us-britain-eu-corbyn/uk-labour-party-leader-corbyn-to-back-second-referendum-on-new-brexit-deal-the-times-idUSKBN1WW011.
26. Mihai Alexandru Crăciun, „Brexit și de la capăt", *Contributors.ro*, 28.06.2016, http://www.contributors.ro/global-europa/brexit-și-de-la-capat/.
27. Ibidem.
28. Ibidem.
29. Ibidem.
30. Parlamentul European, „Negocieri înaintea referendumului din Regatul Unit privind UE", https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-uk-after-referendum/2016-uk-settlement-process-timeline/.
31. Ibidem.
32. Ibidem.
33. Consiliul European, „Proiect de decizie a șefilor de stat sau de guvern, reuniți în cadrul Consiliului European, privind o nouă înțelegere pentru Regatul Unit încadrul Uniunii Europene", Bruxelles, 2 februarie 2016, EUCO 4/16, disponibil la: https://www.consilium.europa.eu/media/21971/st00004ro16.pdf.
34. Ibidem.
35. Ibidem.
36. Ibidem.
37. Ibidem.

38. Ibidem.
39. Ibidem.
40. Parlamentul European, „Negocieri înaintea referendumului din Regatul Unit privind UE"; Consiliul European, „Reuniunea Consiliului European (18 și 19 februarie 2016) - Concluzii", Bruxelles, 19 februarie 2016, EUCO 1/16, https://www.consilium.europa.eu/media/21779/st00001ro16.pdf.
41. „O nouă înțelegere pentru Regatul Unit în cadrul Uniunii Europene", Extras din concluziile Consiliului European din 18 și 19 februarie 2016, *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 2016/C 69 I/01, disponibil la: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XG0223(01)&from=EN.
42. Consiliul European, „Declarația liderilor UE și a președinției neerlandeze privind rezultatul referendumului din Regatul Unit", 24 iunie 2016, https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2016/06/24/joint-statement-uk-referendum/.
43. Ibidem.
44. Ibidem.
45. Parlamentul European, „Brexit. Imagine de ansamblu", https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-uk-after-referendum/.
46. *Speech by President Donald Tusk at the European Policy Centre conference*, https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2016/10/13/tusk-speech-epc/.
47.European Council, *United Kingdom Notification under Article 50 TEU*, Brussels, 29 March 2017, XT 20001/17, http://data.consilium.europa.eu/doc/document/XT-20001-2017-INIT/en/pdf.
48. Consiliul European, „Reuniunea specială a Consiliului European (articolul 50) (29 aprilie 2017) - Orientări", Bruxelles, 29 aprilie 2017, EUCO XT 20004/17, https://www.consilium.europa.eu/media/21754/29-euco-art50-guidelines-ro.pdf.
49. Ibidem.
50. Parlamentul European, „Brexit. Imagine de ansamblu".
51. Consiliul European, „Reuniunea Consiliului European (articolul 50) (15 decembrie 2017) - Orientări", Bruxelles, 15 decembrie 2017, EUCO XT 20011/17,http://data.consilium.europa.eu/doc/document/XT-20011-2017-INIT/ro/pdf.
52. „Brexit: Consiliul (articolul 50) adoptă directive de negociere privind perioada de tranziție", 29 ianuarie 2018, https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2018/01/29/brexit-council-article-50-adopts-negotiating-directives-on-the-transition-period/.
53. Ibidem.
54. Commission to EU 27, *European Commission Draft Withdrawal Agreement on the Withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community*, 28.02.2018, TF50 (2018) 33, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/draft_withdrawal_agreement.pdf.
55. Parlamentul European, „Brexit. Imagine de ansamblu".
56. Ibidem.
57. Consiliul European, „Solicitare din partea Regatului Unit privind o prelungire în temeiul articolului 50 din TUE", Bruxelles, 20 martie 2019, EUCO XT 20005/19, https://data.consilium.europa.eu/doc/document/XT-20005-2019-INIT/ro/pdf.
58. Consiliul European, „Decizia Consiliului European adoptată de comun acord cu Regatul Unit privind prelungirea termenului în temeiul articolului 50 alineatul (3) din TUE", Bruxelles, 11 aprilie 2019, EUCO XT 20013/19, https://data.consilium.europa.eu/doc/document/XT-20013-2019-INIT/ro/pdf.
59. „Scrisoare din partea Regatului Unit adresată președintelui Consiliului European", 19 octombrie 2019, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/840665/Letter_from_UK_to_EU_Council.pdf.
60. Parlamentul European, „Brexit cu acord sau fără? Deputații discută despre stadiul negocierilor", 18 septembrie 2019, https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/eu-affairs/20190912STO60949/brexit-cu-acord-sau-fara-deputatii-discuta-despre-stadiul-negocierilor.
61. Parlamentul European, „Brexit: Consiliul adoptă decizia de încheiere a Acordului de retragere", 30 ianuarie 2020, https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/01/30/brexit-council-adopts-decision-to-conclude-the-withdrawal-agreement/.
62. Ibidem.
I63. bidem.
64. Ibidem.
65. Ibidem.
66. Consiliul Uniunii Europene, „Acord privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice", dosar interinstituțional: 2019/0240 (NLE), Bruxelles, 18 octombrie 2019, XT 21054/19, https://data.consilium.europa.eu/doc/document/XT-21054-2019-INIT/ro/pdf.
67. Ibidem.
68. Comisia pentru afaceri constituționale (Raportor Guy Verhofstadt), „Recomandare referitoare la proiectul de decizie a Consiliului referitoare la încheierea Acordului privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice", XT 21105/3/2018 – C9-0148/2019 – 2018/0427(NLE), 23.01.2020, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0004_RO.html.
69. Scrisoarea Comisiei pentru Libertăți Civile, Justiție și Afaceri Interne (LIBE), „Aviz referitor la încheierea Acordului privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice" (2018/0427 (NLE)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0004_RO.html.
70. Ibidem.
71. Ibidem.
72. Ibidem.
73. Ibidem.
74. Ibidem

(Re)definirea spațiului de libertate, securitate și justiție în context Brexit. Limite și perspective asupra executării mandatului european de arestare

Vladimir - Adrian COSTEA

Rezumat

În acest articol, explicăm principalele direcții specifice jurisprudeței Curții de Justiție a Uniunii Europene în raport cu punerea în executare a mandatului european de arestare (MEA). Ne-am raportat la excepțiile care plasează în plan secund principiul încrederii și recunoașterii reciproce, aspect care atenuează nivelul de cooperare judiciară transnațională în materie penală. Ne interesează cu precădere identificarea perspectivelor asupra (re)definirii spațiului de libertate, securitate și justiție în contextul Brexit, simultan cu (re)definirea frontierelor interne și externe ale UE.

Cuvinte cheie: jurisprudența CJUE, principiul încrederii și recunoașterii reciproce, mandatul european de arestare, Brexit, spațiu de libertate, securitate și justiție.

Introducere

Spațiul de libertate, securitate și justiție constituie eminamente un pilon important pentru instituirea unor măsuri de protecție asupra drepturilor cetățenilor UE, având în vedere partajarea competențelor între Uniunea Europeană și statele membre (potrivit art. 4 din TFUE). Grosso modo, dezideratul principal vizează intensificarea cooperării în materie penală între statele membre, ca urmare a necesității stringente de a combate traficul de persoane și contrabanda, precum și conectarea sistemelor juridice naționale.

În practică, obligația sacrosantă de a proteja drepturile fundamentale consacrate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului aduce atingere, în mod direct sau indirect, interesului legitim al autorităților naționale de a asigura securitate și protecție cetățenilor. La nivel comunitar, existența unor breșe în interiorul spațiului de libertate, securitate și justiție afectează, după cum arătăm în acest articol, recunoașterea și punerea în aplicare a hotărârilor pronunțate într-o țară din UE, situație în care formele de cooperare în materie penală între statele membre devin (într-o anumită măsură) lipsite de conținut. Ne referim în special la situațiile în care respectarea drepturilor persoanelor asupra cărora a fost emis un mandat european de arestare (MEA) prevalează în raport cu intensificarea formelor de cooperare transnațională în domeniul justiției.

În acest articol, analizăm jurisprudența CJUE în materie, comparativ cu dinamica aplicării MEA, cu scopul de a surprinde principalele breșe ale spațiului de libertate, securitate și justiție, determinate de rigorile de a respecta demnitatea persoanelor condamnate, simultan cu atenuarea cooperării între statele membre în materie penală. Surprindem, de asemenea, perspectivele privind (re)definirea spațiului de libertate, securitate și justiție în contextul Brexit.

Efectul pervers al jurisprudenței CJUE. Limitele încrederii și recunoașterii reciproce

Per ansamblu, prin jurisprudența sa, Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE)[1] urmărește monitorizarea interpretării și aplicării unitare a legislației Uniunii Europene în toate statele membre, simultan cu respectarea de către statele membre și instituțiile UE a dreptului european.[2] Reținem că CJUE se raportează la drepturile fundamentale recunoscute în *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*, precum și la prevederile din *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*. Dispunând de statutul de act juridic obligatoriu,[3] *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*

reprezintă principalul instrument care dispune de „vocaţia de a constitui fundamentul principal pentru a-şi duce la îndeplinire sarcina de a asigura respectarea drepturilor fundamentale în interpretarea şi aplicarea dreptului Uniunii”.[4]

Expressis verbis, hotărârile CJUE sunt legitimate prin apelul la valorile spirituale şi morale ale Uniunii Europene, demnitatea umană dobândind astfel o dimensiune sacrosantă, care „trebuie respectată şi protejată”[5] prin garantarea dreptului la viaţă,[6] simultan cu „interzicerea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante”[7] care aduc atingere dreptului la integritate fizică şi psihică.[8] *Onus probandi,* sunt interzise atât transferurile colective, cât şi transferul unei persoane condamnate în statele „unde există un risc serios” asupra încălcării drepturilor fundamentale ale persoanei private de libertate, în cazurile de strămutare, expulzare sau extrădare.[9]

Ulterior aderării Uniunii Europene la *Convenţie* (24 ianuarie 2011), CJUE a dobândit instrumentele necesare pentru a putea monitoriza aplicarea principiului subsidiarităţii şi a bunei funcţionări a sistemului jurisdicţional al UE, principiul de bază fiind reprezentat de „o prezumţie de conformitate cu Convenţia în anumite împrejurări (jurisprudenţa Bosphorus[10])”.[11] Provocarea principală a fost însă reprezentată de faptul că sistemul jurisdicţional al Uniunii Europene se întemeia pe regula generală potrivit căreia „acţiunea Uniunii nu producea efecte în privinţa particularilor decât prin intermediul unor măsuri naţionale de punere în aplicare”.[12]

Viziunea centrală asupra drepturilor omului o regăsim menţionată în *Preambulul Cartei,* aspect care ne indică, indirect, limitele jurisprudenţei CJUE:

> “Conştientă de patrimoniul său spiritual şi moral, Uniunea este întemeiată pe valorile indivizibile şi universale ale demnităţii umane, libertăţii, egalităţii şi solidarităţii; aceasta se întemeiază pe principiile democraţiei şi statului de drept. Uniunea situează persoana în centrul acţiunii sale, instituind cetăţenia Uniunii şi creând un spaţiu de libertate, securitate şi justiţie”.[13]

Apelul la valorile spirituale şi morale ale Uniunii Europene nu are drept scop doar legitimarea hotărârilor CJUE, ci şi recunoaşterea caracterului inviolabil al demnităţii umane, care „trebuie respectată şi protejată”[14] prin garantarea dreptului la viaţă,[15] simultan cu „interzicerea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante”[16] care aduc atingere dreptului la integritate fizică şi psihică.[17]

Predarea transfrontalieră a persoanelor asupra cărora a fost emis un MEA[18] se circumscrie acestor exigenţe, aspect care îngreunează punerea în aplicare a hotărârilor dispuse de către o autoritate judiciară. Efectul pervers este reprezentat însă de posibilitatea autorităţilor judiciare de a amâna sau refuza predarea persoanelor urmărite, invocând existenţa anumitor motive obligatorii sau facultative.[19] Observăm astfel că limitele cooperării transfrontaliere în domeniul justiţiei sunt trasate, grosso modo, în raport cu respectarea demnităţii persoanei căutate, principiu sacrosant care impregnează o dimensiune relativă procedurilor judiciare.

Exempli gratia, hotărârea CJUE în *cauzele conexate Pál Aranyosi şi Robert Căldăraru*[20] reflectă în mod fidel consecinţele concrete ale aderării UE la *Convenţie.* În aceste cauze, Curtea a problematizat asupra situaţiilor de punere în executare a MEA.[21] Deciziile preliminare formulate de *Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen* (Tribunalul Regional Superior din Bremen, Germania)[22] cu privire la condiţiile necorespunzătoare de detenţie din Ungaria şi România, au evidenţiat modul în care mecanismul de punere în executare a MEA nu se raportează în mod absolut la *principiile încrederii şi recunoaşterii reciproce*, statele membre admiţând faptul că „ordinile lor juridice naţionale sunt în măsură să furnizeze o protecţie echivalentă şi efectivă a drepturilor fundamentale recunoscute la nivelul Uniunii”.[23]

În cele două cauze conexate, argumentul invocat de avocatul general Yves Bot s-a fundamentat însă pe dreptul autorităţilor

judiciare de executare de a refuza predarea persoanei căutate în situaţia în care statul membru emitent se confruntă cu „o deficienţă sistematică a penitenciarelor”.[24] Avocatul general Yves Bot a subliniat că obiectivul privind crearea spaţiului de libertate, securitate şi justiţie al Uniunii Europene[25]- invocat în cauzele de punere în aplicare a MEA - nu poate prevala în faţa obligativităţii respectării drepturilor fundamentale ale persoanei predate.[26] Cu toate că a admis existenţa „unui risc evident şi clar ca infracţiunea să rămână nepedepsită şi ca autorul să recidiveze, aducând astfel atingere drepturilor şi libertăţilor celorlalţi cetăţeni ai Uniunii”,[27] avocatul general Yves Bot a făcut apel la „efectul pervers al unei prea mari promiscuităţi”.[28] Pe baza acestor argumente, CJUE a admis faptul că este necesară amânarea punerii în executare a MEA, în cazul în care există „elemente care atestă un risc real privind aplicarea unor tratamente inumane sau degradante persoanelor deţinute în statul membru emitent”.[29] Autoritatea judiciară de executare trebuie să se conformeze acestei dispoziţii, „până la obţinerea informaţiilor suplimentare care îi permit să înlăture existenţa unui asemenea risc”.[30] CJUE a lăsat la latitudinea autorităţii judiciare de executare să evalueze necesitatea respingerii procedurii de predare, în cazul în care se constată că nu este posibilă înlăturarea factorilor de risc într-un termen rezonabil.[31]

Prin această decizie, CJUE a definit pentru prima dată limitele aplicării principiului de cooperare transnaţională în domeniul justiţiei, punând în prim plan drepturile persoanei asupra căreia o autoritate judiciară dintr-un stat membru a emis un MEA. Înfăpturirea justiţiei trebuie să respecte astfel principiile enunţate în *Convenţie,* pentru a permite o aplicare unitară a dreptului în spaţiul comunitar.

Totodată, nu trebuie să omitem faptul că trasarea limitelor asupra cooperării judiciare transnaţionale în materie penală sunt definite în raport cu situaţia persoanei căutate, dar şi în funcţie de capacitatea statului care a emis MEA de a respecta prevederile din *Convenţie*. În practică, în perioada 2005-2017, procentul MEA executate a înregistrat o creştere semnificativă de la 12% la 36%, simultan cu creşterea MEA emise de 2,5 ori (tabelul nr. 1). Această tendinţă evidenţiază, în acelaşi timp, reducerea eficienţei autorităţilor competente de supraveghere a controlului la frontierele interne şi externe ale UE.

(Re)definirea spaţiului de libertate, securitate şi justiţie în contextul Brexit

În cauza C-327/18 PPU[33], CJUE a clarificat modul de executare al MEA în raport cu prevederile din articolul 50 al TUE, membrii Curţii considerând că regimul juridic va suferi modificări doar ulterior retragerii unui stat din Uniunea Europeană, motiv pentru care MEA aflate în etapa de executare nu pot să fie refuzate sau amânate din acest motiv.[34] Nota bene, atâta timp cât statul emitent face parte parte din UE, principiul încrederii şi recunoaşterii reciproce îşi găseşte în continuare aplicabilitate.[35]

Decizia CJUE se circumscrie observaţiilor prezentate de către avocatul general Maciej Szpunar,[36] din care reţinem două aspecte relevante care surprind perspectivele privind (re)definirea spaţiului de libertate, securitate şi justiţie după retragerea unui stat membru din UE. Pe de o parte, încrederea şi recunoaşterea reciprocă constituie „piatra de temelie” a cooperării judiciare, exemplu ilustrativ al respectării dreptului Uniunii. Avocatul general a subliniat însă că situaţiile excepţionale invocate

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
MEA emise	6.894	6.889	10.883	14.910	15.827	13.891	9.784	10.665	13.142	14.948	16.144	16.636	17.491
MEA executate	836	1.223	2.221	3.078	4.431	4.293	3.153	3.652	3.467	5.535	5.304	5.812	6.317
%	12.13	17,75	20,41	20,64	28	30,9	32,23	34.24	26,38	37,03	32,85	34,94	36,12

Tabelul nr. 1. Statistici privind utilizarea MEA[32]

în jurisprudența CJUE au limitat principiul încrederii reciproce, motiv pentru care statele membre nu manifestă „o încredere oarbă".[37] Pe de altă parte, avocatul general Maciej Szpunar a subliniat că „Brexit înseamnă Brexit",[38] în sensul în care după retragerea din Uniune, drepturile și obligațiile care decurg din decizia-cadru nu se mai aplică statului care nu mai dispune de calitatea de membru al UE.[39] Excepția este reprezentată de invocarea unor excepții în Acordul de retragere, în caz contrar aplicându-se prevederile privind extrădarea.

Pentru a atenua efectele Brexit asupra cooperării în domeniul justiției, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord a modificat legislația internă, reglementând situația tranzitorie a MEA, împreună cu situația cererilor de cooperare judiciară pendinte la data producerii Brexit-ului. Partea britanică a propus aplicarea unor norme tranzitorii, inclusiv în scenariul în care nu ar exista un Acord de retragere.[40] Concret, în cauzele pendinte, MEA nu vor fi înlocuite cu cereri de extrădare.[41] De facto, principiul încrederii și recunoașterii reciproce va funcționa în continuare, pentru o anumită perioadă, pentru MEA emise anterior datei ieșirii Regatului Unit din UE. După această dată, cooperarea judiciară se va întemeia pe cererile de extrădare, în caz contrar fiind încălcate prevederile art. 5 din *Convenția europeană a drepturilor omului*.

Textul Acordului de retragere prevedere aplicarea în continuare a acțiunilor de cooperare judiciare în materie penală, aflate în desfășurare înainte de încheierea perioadei de tranziție.[42] Excepția este reprezentată de situația în care un stat membru al UE invocă principii fundamentale ale dreptului intern care impun refuzul predării propriilor resortisanți către Regatul Unit, în cazul în care MEA a fost emis în cursul perioadei de tranziție.[43] În această situație, „Regatul Unit poate declara, în termen de cel mult o lună de la data primirii declarației Uniunii, că autoritățile sale judiciare de executare pot refuza predarea propriilor resortisanți către statul membru respectiv".[44] Dispozițiile din Acordul de retragere nu conferă astfel o garanție asupra funcționării spațiului de libertate, securitate și justiție pe durata perioadei de tranziție.

În context Brexit, restrângerea previzibilă a spațiului de libertate, securitate și justiție implică, în viziunea noastră, redefinirea limitelor și a excepțiilor în care statele membre pot amâna sau refuza predarea persoanei urmărite. Direcția este contrară intensificării cooperării transnaționale, situație pe care o considerăm problematică, întrucât îngrădește accesul la justiție, precum și asigurarea unui nivel înalt de securitate, datorită reducerii predictibilității în privința executării MEA. Miza principală este reprezentată de intensificarea controlului la frontierele interne și externe ale UE (frontiere (re)definite după ieșirea Regatului Unit din Uniune), simultan cu instituirea unor măsuri suplimentare de supraveghere pentru situațiile în care punerea în aplicare a MEA este amânat sau refuzat de către o autoritate judiciară dintr-un stat membru.

Concluzii

În acest articol, am evidențiat limitele cooperării judiciare transnaționale în materie penală între statele membre ale UE, raportându-ne la punerea în executare a MEA. Demersul nostru a ilustrat modul în care jurisprudența CJUE a atribuit o dimensiune inviolabilă demnității umane, care prevalează în fața interesului statelor membre de a pune în executare deciziile unei autorități judiciare. Dezideratul prezervării ordinii publice și siguranței naționale dobândește astfel o dimensiune relativă, fiind condiționat de capacitatea statului de a asigura respectarea drepturilor persoanei căutate. În situația în care există riscul ca persoana returnată să fie expusă la tortură și la tratamente inumane sau degradante, MEA poate să fie amânat sau respins. Principiul încrederii și recunoașterii reciproce se aplică astfel doar în situațiile în care sunt respectate drepturile fundamantale de care dispune persoana căutată.

În context Brexit, am identificat tendința restrângerii treptate a spațiului de libertate, securitate și justiție, prezentând noul cadru de reglementare a MEA pe durata perioadei de tranziție. După încheierea acestei etape, noul cadru judiciar transnațional se va supune

prevederilor privind extrădarea. Simultan, am identificat necesitatea (re)definirii graniţelor interne şi externe ale UE.

Bibliografie

Acordul privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord din Uniunea Europeană şi din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (2019/C 384 I/01).

Concluziile avocatului general Maciej Szpunar, prezentate la 7 august 2018 în Cauza C-327/18 PPU.

Concluziile avocatului general Yves Bot prezentate la 3 martie 2016 (1) în cauzele conexate Pál Aranyosi (C 404/15) şi Robert Căldăraru (C 659/15 PPU).

Curtea de Justiţie a Uniunii Europene, „Document de reflecţie cu privire la anumite aspecte ale aderării Uniunii Europene la Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale", 5 mai 2010.

Curtea de Justiţie a Uniunii Europene, *Hotărâre în cauzele conexate Pál Aranyosi (C 404/15) şi Robert Căldăraru (C 659/15 PPU)*, pronunţată la 9 aprilie 2016, ECLI:EU:C:2016:198.

Curtea de Justiţie a Uniunii Europene, *Hotărâre în cauza C-327/18 PPU din 19 septembrie 2018*.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Hotărârea Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi (Bosphorus Airways) c. Irlande [GC],* nr. 45036/98, CEDH 2005-VI.

Decizia cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare şi procedurile de predare între statele membre (JO L 5^{3} 4, p. 1, Ediţie specială, 19/vol. 6, p. 3).

European-Justice, "Mandatul european de arestare" (MEA).

Guvernul României, "Notă defundamentarela Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 70/2019 privind unele măsuri aplicabile în cazul retragerii Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord din Uniunea Europeană fără un acord", 13.11.2019.

Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene şi Comisia Europeană, *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, 6456/C 76^{0}/46, *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 26.10.2012.

NOTE:

1. Potrivit art. 19 alin. (1) primul paragraf al Tratatului privind funcţionarea Uniunii Europene (TFUE), CJUE este singura instituţie competentă să declare, dacă este cazul, că un act al Uniunii nu este valid.

2. Informaţii suplimentare privind jurisprudenţa Curţii de Justiţie a Uniunii Europene sunt disponibile pe pagina de internet a Curţii (https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/ro/) şi a Parlamentului European (https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_ro).

3. Conform prevederilor Tratatului de la Lisabona, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009.

4. Curtea de Justiţie a Uniunii Europene, „Document de reflecţie cu privire la anumite aspecte ale aderării Uniunii Europene la Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale", 5 mai 2010, p. 1.

5. Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene şi Comisia Europeană, *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, 2012/C 326/02, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 26.10.2012, art. 1.

6. *Idem,* art. 2.

7. *Idem,* art. 4.

8. *Idem,* art. 3.

9. *Idem,* art. 19.

10. A se vedea Hotărârea Curţii Europene a Drepturilor Omului, *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi (Bosphorus Airways) c. Irlande [GC],* nr. 45036/98, CEDH 2005-VI.

11. Curtea de Justiţie a Uniunii Europene, „Document de reflecţie cu privire la anumite aspecte ale aderării Uniunii Europene la Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale", 5 mai 2010, p. 2.

12. *Idem*, pp. 2-3.

13. Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene şi Comisia Europeană, *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, 2012/C 326/02, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 26.10.2012, *Preambul*.

14. *Idem,* art. 1.

15. *Idem,* art. 2.

16. *Idem,* art. 4.

17. *Idem,* art. 3.

18. A se vedea *Decizia cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare şi procedurile de predare între statele membre* (JO L 190, p. 1, Ediţie specială, 19/vol. 6, p. 3).

19, European-Justice, „Mandatul european de arestare" (MEA), informaţii disponibile la: https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90-ro.do.

20. Curtea de Justiţie a Uniunii Europene, *Hotărâre în cauzele conexate Pál Aranyosi (C 404/15) şi*

Robert Căldăraru (C 659/15 PPU), pronunțată la 5 aprilie 2016, ECLI:EU:C:2016:198.

21. Speța în cele două cauze a vizat „interpretarea articolului 1 alineatul (3), a articolului 5 și a articolului 6 alineatul (1) din Decizia cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (JO L 190, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3), astfel cum a fost modificată prin Decizia cadru 2009/299/ JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 (JO L 81, p. 24)", apud. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, *Hotărâre în cauzele conexate Pál Aranyosi (C 404/15) și Robert Căldăraru (C 659/15 PPU)*, pronunțată la 5 aprilie 2016, ECLI:EU:C:2016:198.

22.Potrivit art. 267 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE).

23.Curtea de Justiție a Uniunii Europene, *Hotărâre în cauzele conexate Pál Aranyosi (C 404/15) și Robert Căldăraru (C 659/15 PPU)*, pronunțată la 5 aprilie 2016, § 77.

24. *Concluziile avocatului general Yves Bot prezentate la 3 martie 2016 (1) în cauzele conexate Pál Aranyosi (C 404/15) și Robert Căldăraru (C 659/15 PPU)*, § 1.

25. Potrivit articolului 3 alineatul (2) TUE și articolului 67 alineatul (1) TFUE.

26. *Concluziile avocatului general Yves Bot prezentate la 3 martie 2016 (1) în cauzele conexate Pál Aranyosi (C 404/15) și Robert Căldăraru (C 659/15 PPU),* § 5.

27. *Idem*, § 68.

28. *Idem*, § 143.

29. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, *Hotărâre în cauzele conexate Pál Aranyosi (C 404/15) și Robert Căldăraru (C 659/15 PPU)*, pronunțată la 5 aprilie 2016, § 88.

30. *Idem,* § 104.

31. *Idem,* § 198.

32. European-Justice, „Mandatul european de arestare" (MEA), informații disponibile la: https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90-ro.do.

33. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, *Hotărâre în cauza C-327/18 PPU din 19 septembrie 2018*, disponibilă la: http:// curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=205871&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7651667

34. *Ibidem*.

35. *Ibidem*.

36. A se vedea *Concluziile avocatului general Maciej Szpunar*, prezentate la 7 august 2018 în Cauza C-327/18 PPU, disponibile la: http://curia.europa.eu/juris/document/ document.jsf?text=&docid=204757&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7651667.

37. *Ibidem*.

38. *Ibidem*.

39. A se vedea *Decizia cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre* (JO L 190, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3).

40. A se vedea Guvernul României, „Notă de fundamentare la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 70/2019 privind unele măsuri aplicabile în cazul retragerii Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană fără un acord", 13.11.2019.

41. Formulate în temeiul Convenției europene de extrădare, Paris, 13 decembrie 1957.

42. A se vedea art. 62, alin. 1, lit. (b) din *Acordul privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice* (2019/ C 384 I/01).

43. A se vedea art. 185 din *Acordul privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord cit.*

44. *Ibidem*

REGIUNEA MĂRII NEGRE

Ucraina elaborează amendamente la Acordurile Minsk

Vladimir SOCOR[1,2]

După summitul Normandia din decembrie 2019 (vezi EDM, 11, 12 decembrie 2019) şi în aşteptarea întâlnirii la nivel înalt din luna aprilie a.c. a aceluiaşi forum, oficialii ucraineni circulă propuneri de revizuire a acordurilor Minsk din 2014 şi 2015 impuse de Kremlin. „Acordurile", vizând legalizarea controlul Rusiei asupra teritoriului Lugansk-Doneţk şi să destabilizeze şi mai mult Ucraina, continuă să rămână ne-implementate datorită succesului manevrelor şi întârzierilor guvernului ucrainean anterior. Aceste demersuri au creat terenul propice pentru administraţia condusă de preşedintele Volodimir Zelenski să solicite revizuirea "acordurilor".

Summitul Normandia de la Paris, Franța, decembrie 2019
(Sursa: Reuters)

În timp ce fostul preşedinte Petro Poroşenko şi Parlamentul ucrainean au introdus unilateral bariere legale interne in calea implementării "acordurilor" Minsk, administraţia condusă de Volodimir Zelenski îşi propune să revizuiască aceste documente prin negocierea cu Rusia, Germania şi Franţa în aşa zisul format „Normandia". Kievul şi-a lansat campania de revizuire printr-o schimbare de poziţie spectaculoasă, în ajunul summitului Normandia recent (vezi EDM, 9 decembrie 2019), adoptând parţial „liniile roşii" ale societăţii civile ucrainene asupra unei soluţii în termenii Moscovei. Cu toate acestea, Zelenski nu a reuşit să facă progrese cu revizuirea la summitul recent. Chiar mai mult, este prins în capcana constituită de consimţămîntul său pentru negocierea unei noi legi privind „statutul special" pentru Doneţk-Lugansk şi de acceptarea formulei Steinmeier, două angajamente pe care preşedintele ucrainean le-a confirmat la summitul Normandia recent.

Cu toate acestea, administraţia Zelenski persistă în promovarea, atât în cadrul Grupului de Contact Minsk cât şi în spaţiul public, revizuirii „acordurilor" Minsk în avantajul Ucrainei. Revizuirile propuse implică o interpretare comună a unor clauze cheie, a ordinii de implementare eventuală a acestora, precum şi o reconfigurare a Grupului de Contact Minsk. Partea ucraineană direcţionează aceste propuneri prin Grupul de Contact, în anticiparea viitorului summit Normandia planificat pentru aprilie, la Berlin. Propunerile au fost prezentate Grupului de Contact în cadrul sesiunilor din 18 decembrie (2019) şi 16 ianuarie (2020), marcând începutul unui mult sperat proces de revizuire. (ukrinform.ua, hromadske.ua, 18, 19 decembrie 2019 şi 16, 17 ianuarie 2020). Detaliere:

- **Statut special pentru Doneţk-Lugansk**:

1. Vladimir Socor este membru al Fundaţiei „Jamestown", corespondent al publicaţiei acestei fundaţii, „Eurasia Daily Monitor" (1995-prezent), unde scrie articole zilnic. Este expert pe zona fostei URSS, Europa de Est, Caucazul de Sud şi Asia Centrală. Abordează problematici legate de politicile Occidentală şi cea a Federaţiei Ruse, cu accent pe resurse energetice, securitate regională, politica externă a Federaţiei Ruse, conflicte secesioniste şi politici şi programe NATO. Vladimir Socor participă, în calitate de vorbitor, la numeroase conferinţe în SUA şi Europa, precum şi ca profesor invitat în cadrul Colegiului NATO şi Universităţii Harvard – Programul Naţional de Securitate şi Programul Marea Neagră. Contribuie cu articole pentru volume de analiză. A fost analist în cadrul Radio Europa Liberă şi Institutul de cercetare a Radio Liberty (1983-1994). Este născut în România, deţine cetăţenie SUA şi locuieşte la Munchen (Germania).
2. Articolul a fost publicat prima dată în „Eurasia Daily Monitor", Volumul 17, Numărul 8, din 23 ianuarie 2020.

administrația prezidențială ucraineană este în proces de elaborare a unor amendamente la constituție pe tema descentralizării administrative a țării, cu aplicabilitate pe întreg teritoriul. Moscova vrea ca viitoarea constituție să includă o referire la statutul special al Donețk-Lugansk, după cum stipulează „acordurile" Minsk. Cu toate acestea, cel mai recent proiect de amendare făcut public (Ukraiynska Pravda, 16 decembrie 2019) nu fac referire la niciun statut special al vreunui teritoriu al Ucrainei.

Între timp, această versiune a fost retrasă pentru revizuire din cauza unor considerente politice interne care nu au nicio legătură cu Donețk-Lugansk. Președintele Zelenski este hotărât să legifereze statutul special printr-o lege nouă, una care să încorporeze formula Steinmeier. Acesta este prețul ridicat pe care Zelenski a fost de acord să îl plătească pentru înălnirea cu președintele rus Vladimir Putin de la summitul Normandia recent. Cu toate acestea, Zelenski plănuiește adoptarea unei legi ordinare, care nu necesită decât o majoritate simplă în parlament. Consacrarea statutului special în constituție ar necesita o majoritate de două treimi, obligându-l pe Zelenski să se angajeze la o colaborare profund umilitoare cu partidul pro-Kremlin al lui Viktor Medvedchuk.

- **„Alegeri" în Donețk-Lugansk:** partea ucaineană solicită ca persoanele strămutate intern să participe la alegerile locale, o condiție prealabilă pentru organizarea unor astfel de alegeri în acest teritoriu. Persoanele strămutate intern sunt acei refugiați de război care s-au mutat în interiorul Ucrainei (a nu fi confundați cu cei care au emigrat în Rusia). Întoarcerea persoanelor strămutate intern pentru a participa la alegeri este o nouă precondiție a Kievului. Aceasta reprezintă și o problemă legată de securitate, cum sunt și dezarmarea și/sau retragerea „forțelor ilegale" și înlocuirea controlului rusesc cu o formă de control internațional la granița ruso-ucraineană – la rândul lor condiții prealabile pentru organizarea de alegeri în aceste teritorii.

- **Succesiunea etapelor militare și politice**: în cadrul sesiunilor din 18 decembrie și 16 ianuarie ale Grupului de Contact au prilejuit reconfirmarea, de către Kiev, a principiului „mai întâi securitatea și apoi alegerile" (vezi mai sus). În ceea ce o privește, Rusia susține că termenul de „forțe ilegale" din „acordurile" Minsk nu face referire la forțele din Donețk-Lugansk (ca să nu mai vorbim de forțele rusești, despre care Federația Rusă pretinde că nu sunt prezente acolo). În aceeași notă, Rusia ține strict la litera „acordurilor" Minsk, astfel că Ucraina nu va prelua controlul teritoriului de la granița ucraineano-rusă nici măcar după desfășurarea „alegerilor". În schimb, conform documentelor din 2014 și 2015, Kiev ar avea voie doar să înceapă negocieri cu Donețk-Lugansk pe tema împărțirii controlului graniței respective. Cu toate acestea, Kievul ia în considerare posibilitatea acceptării de „alegeri" locale în schimbul acceptării de către Moscova a controlului internațional asupra graniței respective, ca o soluție de tranziție către un control final ucrainean.

- **Grup de lucru dedicat controlului granițelor**: Ucraina propune ca Grupul de Contact Minsk să creeze un grup de lucru adițional (al cincilea) care să se ocupe de statutul graniței Ucraina - Rusia din teritoriul controlat de Rusia. Propunerea Kievului este ca Ucraina și Rusia să delege reprezentanți ai poliției și serviciului vamal de frontieră, care să demareze discuții privind procedurile de transfer al controlului frontierelor din mâinile Rusiei în mâini internaționale sau în cele ale Ucrainei, în același timp cu alegerile locale (vezi mai sus).

- **Grupul de lucru dedicat chestiunilor politic**e: Ucraina propune schimbarea acestui grup din cadrul Grupului de Contact Minsk. Acest grup de lucru este mandatat să discute un statut special pentru Donețk-Lugansk și aspecte conexe cum ar fi organizarea alegerilor locale în conformitate cu „acordurile" Minsk. Reprezentanții Donetsk și Lugansk în acest grup de lucru sunt delegații celor două „republici populare". Însă Kievul le contestă, acum, pretenția de a reprezenta populația acestui teritoriu. În schimb, președintele Zelenski și trimisul său special la acest grup de lucru, Oleskii Reznikov, propun constituirea unei delagații Donețk-Lugansk mai numeroase și diverse, jumătate din membrii săi urmând să fie

aprobați de Kiev, din rândul persoanelor strămutate intern (vezi mai sus) sau din rândul localnicilor care nu au nicio legătură cu aceste „republici populare".

- **Crimeea**: preşedintele Zelenski a promis de mai multe ori că va ridica chestiunea Crimeea la summitului Normandia din 9 decembrie 2019. Această promisiunie a fost unul dintre motivele pentru care a dorit acel summit cu atâta aviditate. Nu a reuşit să ridice problema Crimeea la summit, ulterior pretinzând că nu a avut timp şi promițând că o va face la urmatorul summit Normandia. Acest demers arată bine pe frontul intern şi poate distrage atenția de la concesiile privind statutul special pentru Donețk-Lugansk şi formula Steinmeier. Însă formatul Normandia este mandatat doar pentru conflictul din estul Ucrainei.

Summitul Normandia de la Paris, Franța, decembrie 2019 (Sursa: Reuters)

Rusia utilizează o abordare strict construcționistă pentru a apăra „acordurile" Minsk din 2014 şi 2015 şi formatele de negociere („Cvartetul Normandia" şi „Grupul de Contact pentru Ucraina") pe care le-a impus Ucrainei în urmă cu cinci ani, prin coerciție militară. La polul opus, Kievul încearcă o abordare revizionistă a aceloraşi documente şi forumuri. Acestea nu au obținut niciodată vreun fel de validare legală, însă au fost recunoscute în permanență de Germania şi Franța în cadrul forumului Normandia (care a adus împreună conducerile Ucrainei, Rusiei, Franței şi Germaniei), căruia i se subordonează Grupul de Contact Minsk (Ucraina, Rusia, OSCE şi „republicile populare" Donețk şi Lugansk). Pentru revizuirea „acordurilor" Minsk şi reconfigurarea formatului de negociere desemnat să implementeze acele documente este nevoie de acordul tuturor părților implicate.

Kremlinul susține că „acordurile" Minsk sunt „fără alternativă", iar Ucraina trebuie să „implementeze toate prevederile acordurilor Minsk, în întreaga lor deplinătate şi ordine" (TASS, 11, 17 ianuarie).

Cea mai bună formă e protecție legală disponibilă la acest moment pentru Ucraina rămâne legislația adoptată de fostul Parlament ucrainean în ianuarie 2018 şi semnată, în februarie acelaşi an, de preşedintele de la acel moment, Petro Poroşenko (Ukrinform 18, 19 ianuarie 2018 şi 20 februarie 2018). Conform acelei legislații, ar fi ilegal ca Ucraina să accepte statutul special si „alegerile" din Donețk-Lugansk în prezența unor „formațiuni armate ilegale" şi atâta timp cât forțele ruseşti controlează granița de acolo. Deşi legiferările din 2018 sunt considerate valide din punct de vedere al dreptului intern ucrainean (nu internațional), „acordurile" Minsk şi orice aranjamente de implementare a acestora nu au nicio legalitate decât dacă preşedintele Volodimir Zelenski şi partidul său, „Slujitorul Poporului", hotărăsc să le includă în legislația națională ucraineană.

Legiferările din 2018 au amendat legislația Ucrainei cu privire la statutul special al teritoriului Donețk-Lugansk controlat de Rusia, care fusese adoptată în 2014 şi 2015, sub presiunea armată rusească şi cea politică germană. Amendamentele care au fost adoptate în 2018 aveau ca scop impunerea acelui statut special în termenii ruseşti, menținând, totuşi, posibilitatea identificării unei soluții compatibile cu suveranitatea Ucrainei.

Kremlinul vrea ca preşedintele Zelenski să înlocuiască legislația curentă cu privire la statutul special (aşa cum a fost amendată în 2018) cu o lege nouă privind statutul special pentru Donețk-Lugansk. Legislația curentă nu a intrat niciodată în vigoare şi datorită faptului că Ucraina a refuzat să introducă noțiunea de „statut special" în constituție (prin urmare, această lege neintrată în vigoare este

neconstituţională) şi, de asemenea, pentru că Moscova vrea ca Kievul să negocieze cu Donețk-Lugansk legislaţia cu privire la statutul special, în loc să hotărască acest aspect în mod unilateral. Preşedintele Zelenski şi Parlamentul au prelungit din nou valabilitatea legislaţiei existente în decembrie 2019, cu câteva zile înainte de a expira, pentru a evita decesul acesteia la 31 decembrie şi în înţelegere cu Moscova că această lege va fi înlocuită în anul 2020 (vezi EDM, 16 ianuarie 2020). Noua lege privind statutul special ar include şi Formula Steinmeier, după cum a promis Zelenski Moscovei şi celorlalţi participanţi la recentul summit Normandia . Mai mult, autorităţile de la Kiev par dispuse acum să discute statutul special şi legislaţia de implementare aferentă în cadrul Grupului de Contact Minsk, cu reprezentanţii Donețk-Lugansk. Pentru a reduce amploarea acestor compromisuri, autorităţile de la Kiev încearcă să schimbe componenţa delegaţiei Donețk-Lugansk din Grupul de Contact Minsk şi speră să evite amendarea constituţiei ucrainene (vezi mai sus).

Pericolul iminent este acela că echipa lui Zelenski va elimina amendamentele aferente din 2018 din legislaţia veche, în procesul de elaborare a legii noi privind statutul special. În acest caz, Ucraina ar pierde garanţiile legale care ar putea bloca, la nevoie, o soluţionare impusă politic din afară şi în detrimentul suveranităţii Ucrainei.

Procesul Normandia evoluează împotriva intereselor Ucrainei

Vladimir SOCOR

O bombă cu ceas şi o capcană care se închide par metafore potrivite pentru a descrie speranţele fără speranţă ale preşedintelui ucrainean Volodimir Zelenski şi echipei acestuia pentru „pace” cu Rusia.

Liderii summitului „Normandia” (Rusia, Germania, Franţa şi Ucraina) de la Paris, din 9 decembrie 2019, au pornit cronometrul pentru summit-ul de la Berlin, din luna aprilie a.c. Acolo, Zelenski este aşteptat să prezinte, aceluiaşi conclav, modul în care Ucraina şi-a îndeplinit angajamentele pe care le-a confirmat în capitala franceză.

Capcana care se întinde este reprezentată de concesiile unilaterale ale Kievului faţă de Moscova (legalizarea formulei Steinmeier, acceptarea unui “statut special” permanent pentru teritoriul Donețk-Lugansk aflat sub control rusesc). Moscova a smuls acest preţ pentru a fi de acord cu desfăşurarea summit-ului din decembrie, pe care echipa lui Zelenski şi l-a dorit foarte mult chiar dacă a fost nevoită să plătească acest preţ foarte mare.

Preşedintele ucrainean Volodymyr Zelenskyy
(sursa: president.gov.ua)

Oprirea ceasului şi forţarea uşii capcanei ar putea fi încă posibile, dacă decidenţii curenţi de la Kiev înţeleg că Kremlinul nu este pregătit să accepte o Ucraina independentă şi suverană şi că actualul preşedinte rus nu este pregatit nici măcar să accepte o Ucraina ucraineană.

Preşedintele Zelenski a avut o reprezentaţie publică foarte impresionantă la summit-ul „Normandia” de la Paris. În plan personal, Zelenski a vorbit mai bine şi l-a manevrat pe preşedintele rus Vladimir Putin; în plan politic, însă, Zelenski a acceptat anumite „linii roşii” pe care guvernul ucrainean precedent le apărase până în 2019 şi pe care societatea civilă ucraineană activă continuă să le apere (spre exemplu, nici un fel de discuţii directe cu reprezentanţii Moscovei din Donețk-Lugansk, nici un fel de „alegeri” atât timp cât se menţine

prezenţa trupelor ruseşti în teritoriu). Mai mult, Zelenski a solicitat, neaşteptat, revizuirea „acordurilor" de la Minsk din 2015. Dar aceste poziţii sunt nesemnificative, pe lângă documentul final al summit-ului, cu care liderul ucrainean a fost de acord, spre satisfacţia preşedintelui Putin şi care reprezintă singurul punct de plecare pentru negocierile viitoare. (vezi EDM 9, 11, 12 decembrie 2019)

În prezent, Kievul se află în proces de conformare cu documentul final al summit-ului. Cât despre Moscova, Berlin şi Paris, acestea ignoră sugestiile Kievului de a revizui „acordurile" de la Minsk. Chiar mai mult, după încheierea summit-ului Moscova a readus în discuţie o altă parte a teritoriului Ucrainei - coasta Mării Negre (vezi EDM, 14 ianuarie 2020). Analizat punct cu punct, procesul evoluează clar împotriva intereselor Ucrainei:

- **încetarea focului**: trupele ucrainene înregistrează pierderi - mai mulţi morţi şi răniţi - săptămânal, de cele mai multe ori din cauza lunetiştilor, într-un ritm care este constant din luna iulie şi care continuă nestingherit după summit-ul în format Normandia. În pofida apelului comun - al summitului - de respectare a încetării focului, Moscova va continua acest tip de război de uzură pe linia frontului, ca o formă de presiune politică asupra unei administraţii ucrainene pacifiste. Încetarea focului, prelungită la 18 decembrie 2019, ar fi trebuit să fie întărită de asigurările lui Putin faţă de Kiev că va controla forţele din Doneţk-Lugansk. Kievul a solicitat aceste garanţii, demers care a convenit de minune Moscovei, înfăţisând-o mai degrabă ca un mediator, decât ca un participant la conflict (Ukrinform, 18 decembrie 2019);

- **statut special**: la 12 decembrie parlamentul ucrainean a prelungit legea în vigoare privind „regimul special de autoguvernare locală în anumite zone din provinciile Doneţk şi Lugansk" (legea privind statutul special), iar preşedintele Zelenski a promulgat-o la 18 decembrie 2019. Această lege există, pe hârtie, din 2014 şi este promulgată anual, dar nu a fost niciodată aplicată. Totuşi, de această dată, autorităţile de la Kiev au acceptat cererea Moscovei de a include formula lui Steinmeier în această lege în 2020.

Formula lui Steinmeier presupune punerea în aplicare a legii privind statutul special odată cu „alegerile" din Doneţk-Lugansk. Partidul pro-prezidenţial „Slujitorul poporului", care deţine o majoritate absolută în parlament, a asigurat trecerea uşoară a legii prin parlament şi poate proceda la fel şi cu formula Steinmeier în 2020, după cum s-a căzut de acord întâi cu Moscova, apoi la summit-ul în format Normandia. (Ukrinform 18, 22 decembrie 2019)

Putin se comportă ca într-o partidă de skanderbeg cu Zelenski, obligându-l să cedeze puţin câte puţin. „Prelungirea statutului special este un pas bun în direcţia corectă. Dar trebuie permanentizat, conform acordurilor Minsk şi trebuie inclus în constituţia Ucrainei, de asemenea în conformitate cu acordul de la Minsk" - i-a spus Putin cancelarului german Angela Merkel în cadrul întrevederii pe care cei doi au avut-o recent la Moscova (kremlin.ru, 12 ianuarie 2020);

- **revizuirea acordurilor Minsk**: la câteva zile de la încheierea summit-ului în format Normandia, purtătorul de cuvânt de la Kremlin, Dmitry Peskov, a declarat: „dacă se impune revizuirea acordurilor Minsk, orice schimbări sau adăugiri vor putea fi făcute doar prin negociere între Kiev şi republicile populare Doneţk şi Lugansk, fie în cadrul Grupului de Contact Minsk, fie în afara acestuia" (Interfax, 13 decembrie 2019). Aceasta este în linie cu insistenţa Moscovei ca Kievul să soluţioneze „conflictul din Ucraina" prin negociere cu Doneţk -Lugansk, astfel recunoscându-le statutul, cu Rusia în rol de mediator. Kievul continuă să se opună acestei solicitări în orice context, inclusiv în cel al posibilelor revizuiri a „acordurilor" Minsk.

Este evident, însă, că orice revizuiri vor impune acordul celor patru părţi din formatul Normandia, ceea ce în primul rând ar însemna negocieri între Kiev şi Moscova. Conform ministrului ucrainean de externe Vadim Pristaiko, Kievul ar putea manifesta o oarecare flexibilitate, acceptând „alegeri" în Doneţk-Lugansk în schimbul revizuirii de către Moscova a „acordurilor" Minsk astfel încât să permită o formă de control ucrainean sau internaţional asupra graniţei Ucraina - Rusia din acel teritoriu

(Ukrinform, 23 decembrie 2019). În viziunea Moscovei, succesiunea etapelor presupune „întâi organizarea alegerilor şi după aceea redobândirea controlului asupra frontierelor". Propunerea Kievului, transmisă prin Pristaiko, nu ar inversa aceste etape, ci le-ar sincroniza.

La summit-ul în format Normandia, cancelarul german Angela Merkel a sugerat că „acordurile" Minsk includ un grad de „flexibilitate". Această afirmaţie, fără precedent în public, părea să răspundă solicitărilor în plen ale preşedintelui Zelenski de a revizui acele documente vechi de cinci ani. Însă Merkel nu a mai declarat nimic în acest sens, până în momentul de faţă. În timpul vizitei sale la Moscova, când s-a întâlnit cu Putin, la 11 ianuarie a.c., Putin a insistat în cadrul conferinţei de presă comune că „nu există alternativă de pace pentru acordurile Minsk (în paranteză fie spus, o expresie tipică lui Merkel). Înţelegem complexitatea politicii interne a Ucrainei, însă acordurile Minsk trebuie implementate" (kremlin.ru, 11 ianuarie 2020). În ceea ce o priveşte, Merkel a declarat că aşteaptă „progrese noi la summit-ului următor (în format Normandia), ca parte a etapelor prevăzute de acordul de la Minsk" (bundeskanzlerin.de, 12 ianuarie a.c.). După cum se vede, nicio remarcă referitoare la „flexibilitate".

Notă: Articol a fost publicat prima dată în Eurasia Daily Monitor, Volumul 17, nr. 4 din 16 ianuarie 2020

Teritoriile de la Marea Neagră ale lui Putin şi ale Ucrainei: o altă reeditare a Novorossiya?

Vladimir SOCOR

În cadrul conferinţei anuale de presă dedicată prezentării unui bilanţ al anului care a trecut (kremlin.ru, December 19, 2019), preşedintele rus, Vladimir Putin, a pus sub semnul întrebării dreptul Ucrainei asupra teritoriului pe care naţionaliştii ruşi îl numesc *Novorossiya*; totodată, a aruncat o privire iredentistă către partea centrală a Ucrainei. Putin însuşi a lansat

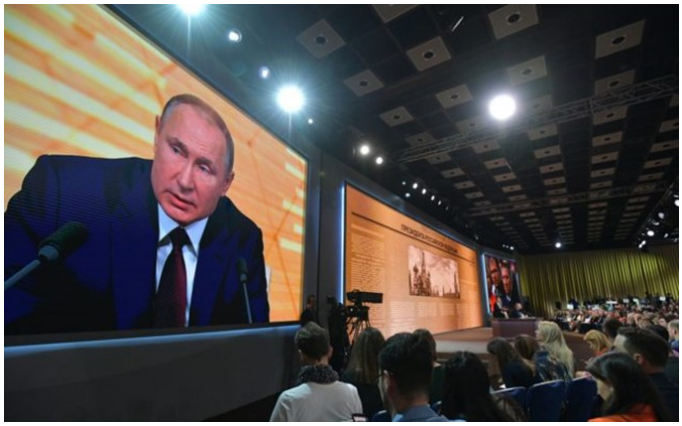

Vladimir Putin în cadrul conferinţei anuale, 19 Decembrie 2019 (Sursa: kremlin.ru)

proiectul *Novorossiya* în 2014, un proiect cu viaţă scurtă care, la acea vreme, urmărea crearea unui protectorat rus în opt provincii ucrainene, dintre care şase se situează pe coasta Mării Negre.

La aceeaşi conferinţă anuală, de la finele anului 2019, Putin a prezentat din nou proiectul, sub o altă denumire - *Prichernomorie* (teritoriile aflate pe coasta Mării Negre): „când a fost creată Uniunea Sovietică, teritorii ruseşti ancestrale cum ar fi Prichernomorie şi teritoriile vestice, care niciodata nu au avut vreo legătură cu Ucraina, au fost cedate acesteia." Conform lui Putin, ideea acestei înţelegeri teritoriale a aparţinut lui Vladimir Lenin, înţelegere căreia Iosif Stalin iniţial i s-a opus şi pe care ulterior a acceptat-o şi a implementat-o. „Acum trebuie să îi facem faţă."

Putin a folosit acelaşi argument în 2014, când a contestat dreptul Ucrainei asupra *Novorossiya*: bolşevicii ruşi au cedat acest teritoriu în 1922, Ucrainei sovietice (vezi mai jos).

Denumirea *Prichernomorie*, utilizată curent din vremea ţarilor şi a sovieticilor până azi, este, din punct de vedere geografic, mai mult sau mai puţin similară cu *Novorossiya*, deşi aceasta din urmă deţine conotaţii politice mai puternice. *Prichernomorie* includea teritoriile Imperiului Ţarist şi ale Uniunii Sovietice situate de-a lungul coastelor nordice ale Mării Negre şi ale Mării Azov, din Basarabia până în Kuban. Aproape tot acest arc de coastă a revenit Ucrainei în 1991, cu excepţia Kuban-ului (parte a Federaţiei Ruse încă de la început). În 2014, Rusia a anexat Crimeea şi districtul Novoazovsk de la Ucraina

(parte a provinciei Donețk din Ucraina).

Putin a adăugat, la această conferință de presă anuală, o referire controversată la „teritoriile de vest ale Rusiei" (*zapadnyie zemli rossiiskie*), „ancestrale" și acestea, ca și *Prichernomorie*. Pare că a făcut aluzie la capacitatea Rusiei de a se angaja la un comportament iredentist. În Rusia țaristă, termenul *Zapadnaya Rus* era unul utilizat comun și informal și făcea referire la regiuni situate astăzi în centrul Ucrainei și în Republica Belarus. (Ekho Moskvy, 9 ianuarie 2020).

Conform declarațiilor lui Putin din cadrul conferinței, presa poloneză a fost prima care a insuflat sentimentul naționalist ucrainenilor. „Este clar că identitatea ucraineană există, a prins contur... unele elemente de indentitate reală s-au dezvoltat cândva. Ar trebui să respectăm asta, o facem și vom continua să o facem, mai ales în Rusia... Trei milioane de ucraineni trăiesc printre noi și aproape tot atâția i-au urmat după evenimentele tragice din Donbass. Persoanele care imigrează în Rusia din Asia Centrală sau din Caucazul de Nord se adaptează puțin mai greu."

A recunoaște existența unei identități ucrainene („identitate" la propriu, nu cu sensul de identitate națională) este puțin diferit de conceptul recurent al lui Putin, conform căruia rușii și ucrainenii „sunt, practic, același popor". Și, în remarcile ulterioare din cadrul aceluiași eveniment, Putin a inclus ucrainenii într-un singur grup etnic, format din „etnicii slavi din est: rușii și aceiași ucraineni".

Când a menționat pentru prima dată subiectul *Prichernomorie*, Putin s-a inspirat din retorica din 2014 referitoare la *Novorossiya*. La acea vreme declara că, „bolșevicii - Dumnezeu să-i judece - au integrat în Ucraina Sovietică teritorii semnificative din sudul istoric al Rusiei fără să ia în considerare structura lor etnică, iar astăzi acesta este sud-estul Ucrainei." Putin a adăugat că „nu suntem doar vecini apropiați; suntem, efectiv, după cum am specificat de nenumărate ori, unul și același popor." (vezi EDM, martie 19, aprilie 17, mai 27, iunie 24, 26, iulie 2, 2014).

Kremlinul a suspendat proiectul politic *Novorossiya* după ce a obligat Ucraina să semneze armistițiul de la Minsk, din 2014. Din acel moment, Moscova și-a consolidat poziția în teritoriile ocupate, dezvoltând conceptul de „unul și același popor", care se extinde la Ucraina întreagă, nu numai la teritoriile aflate pe coasta Mării Negre. Putin a prezentat conceptul de *Novorossiya* sub denumirea de *Prichernomorie* pentru prima dată în cinci ani, fiind vorba de aceleași teritorii.

La 23 decembrie 2019, Rusia a inaugurat linia de cale ferată legând teritoriul propriu de Peninsula Crimeea, via podul de peste Strâmtoarea Kerci, cu Putin în fruntea primul convoi.

Aceste demersuri au succedat summitul din Normandia din 9 decembrie 2019 (vezi EDM 11 decembrie 2019). Se pare că Moscova dorește să demonstreze că deține inițiativa strategică și capacitatea coercitivă față de Ucraina. Kremlinul vizează ca președintele Volodymyr Zelenskyy să își îndeplinească angajamentele pe care și le-a asumat în cadrul summitului și să prezinte acest lucru la următorul summit din Normandia, în luna aprilie (2020). Atât guvernul ucrainean, cât și participanții germani și francezi la procesul Normandia au evitat să comenteze asupra acțiunilor post-summit ale Kremlinului împotriva Ucrainei.

Notă: Articolul a fost publicat prima dată în Eurasia Daily Monitor, Volumul 17, Nr. 2 din 14 ianuarie 2020

ORIENTUL MIJLOCIU

Pax Americana între palestinieni şi Israel: „Afacerea secolului", sau ultima „Nakba"?

Ambasador profesor Dumitru CHICAN

MOTTO:

„Acordul este o oportunitate istorică pentru palestinieni de a obţine propriul stat independent. După 70 de ani cu progrese puţine, aceasta ar putea fi ultima oportunitate pe care palestinienii o au".

Donald Trump, 28 ianuarie 2020

„Domnule preşedinte Donald Trump, sunt onorat să fiu astăzi aici. Cred că ne vom aduce aminte de această zi şi peste secole, pentru că în această zi sunteţi primul preşedinte care a recunoscut teritoriile esenţiale pentru securitatea noastră şi pentru moştenirea noastră ca fiind israeliene".

Benjamin Netanyahu, 28 ianuarie 2020

„Vreau să le spun lui Donald Trump şi Benjamin Netanyahu că Ierusalimul nu este de vânzare. Niciunul din drepturile noastre nu este de vânzare. Planul este o conspiraţie şi nu va funcţiona".

Mahmoud Abbas, 28 ianuarie 2020

Un preambul

După doi ani de aşteptări, controverse, scenarii şi supoziţii contradictorii, la 28 ianuarie 2020 preşedintele Donald Trump dezvăluia, la Casa Albă, conţinutul îndelung-aşteptatului plan american de realizare a unei soluţii de pace pentru conflictul dintre palestinieni şi israelieni, intrat în circulaţia mediatică şi colocvială sub numele, lansat de preşedintele Trump, de „The deal of the Century", Afacerea secolului. Ceremonia s-a desfăşurat în prezenţa premierului israelian Benjamin Netanyahu, a unor înalţi funcţionari ai Casei Albe, inclusiv echipa (condusă de ginerele şi consilierul prezidenţial Jared Kushner) care vreme de doi ani a lucrat la elaborarea şi finalizarea masivului dosar al iniţiativei americane de pace. Nefiind nici informată, nici consultată la lansarea iniţiativei americane, la sfârşitul lunii noiembrie 2017 şi nici pe parcursul elaborării acesteia, partea palestiniană nu a fost reprezentată la oficializarea acestui „plan de pace" pe care l-a contestat şi l-a dezavuat de la bun început.

Câteva antecedente

Nu este mai puţin adevărat că, pe parcursul ultimilor doi ani, partea americană nu a încetat să transmită conducerii palestiniene mai multe semnale că „lucrurile merg", însă aceste semnale, prin esenţa şi consecinţele lor, au fost, mai degrabă, manifestări ale unei unilateralităţi nedisimulate a poziţiei americane alături de Israel, care a contribuit la radicalizarea abordărilor palestinienilor ca parte beligerantă directă. Iată doar câteva exemple în acest sens:

- la 20 decembrie 2017, administraţia Trump anunţa recunoaşterea Ierusalimului drept capitală indivizibilă şi eternă a statului Israel şi transferul ambasadei americane de la Tel Aviv în oraşul sfânt;
- a urmat recunoaşterea dreptului de suveranitate a Israelului asupra teritoriilor palestiniene în care au fost construite aglomeraţii de colonii evreieşti;
- independent de aliatul său american, premierul Netanyahu şi-a anunţat, probabil sub presiunea calculelor electorale, intenţia de a impune suveranitatea israeliană asupra Văii Iordanului şi a unor suprafeţe din nordul Mării Moarte;
- Statele Unite au procedat, de asemenea, la încetarea asistenţei financiare acordate Agenţiei ONU pentru Refugiaţii Palestinieni (UNRWA) şi la închiderea Biroului Palestinian de Reprezentare diplomatică de la Washington;
- la 25-26 iunie 2019 a avut loc, în Manama (capitala Bahrain), la iniţiativa administraţiei

Benjamin Netanyahu (stânga) și Donald Trump

Trump, seminarul „La pace prin prosperitate", la care palestinienii nu au fost invitați și în cadrul căruia a fost prezentat segmentul economic al inițiativei de pace care propunea, pentru palestinieni, un corn al abundenței plin cu 50 de miliarde dolari care ar fi urmat să reprezinte investiții de dezvoltare pentru viitorul „stat palestinian", în schimbul acceptării condițiilor politice americane, care urmau să fie publicate. Era, de fapt, o reîntoarcere cosmetizată la ideea unei „păci economice" evocată, deja, de-a lungul anilor, inclusiv de către Benjamin Netanyahu. „Deal"-ul a fost respins de către palestinieni.

Reacții la dezvăluirile președintelui SUA

Mahmoud Abbas

Așa cum era de așteptat, oficializarea conținutului politic al planului american nu a întârziat să provoace reacții pe cât de numeroase, pe atât de diferențiate, pe o paletă largă mergând de la respingerea critică până la apelul prudent la reținere și la dialog.

„De o mie de ori nu!" a fost primul comentariu al **președintelui palestinian Mahmoud Abbas,** care a avertizat cu sesizarea Curții Internaționale de justiție. „Niciun copil nu va accepta ca Ierusalimul să nu fie capitala statului palestinien", a mai spus Mahmoud Abbas.

În numele **Mișcării Hamas**, purtătorul de cuvânt al organizației a declarat că aceasta „nu va accepta niciodată un substituent de soluție altul decât crearea unui stat palestinian cu capitala la Ierusalim".

Pentru mișcarea politico-militară libaneză **Hezbollah,** „planul american de pace este o încercare de anihilare a drepturilor istorice și legitime ale poporului palestinian".

În opinia ministrului de externe al **Turciei**, Mevlut Cavusoglu, „acest proiect, mort înainte de a se naște, este un proiect de ocupație vizând extorcarea de noi pământuri palestiniene", în vreme ce, în **Iordania**, șeful diplomației de la Amman a declarat că „înființarea unui stat palestinian în frontierele din 1967 este singura cale către o pace globală și durabilă".

O poziție mai reținută a exprimat **Egiptul**, care i-a chemat pe palestinieni și israelieni „să analizeze în profunzime textul proiectului de pace american și să mențină deschise ușile dialogului".

La **Berlin**, ministrul german de externe a declarat că propunerile americane au ridicat noi și neprevăzute întrebări care vor trebui să fie discutate cu toți partenerii europeni.

Șeful **diplomației europene**, Josep Borell, a subliniat angajamentul „ferm" al **Uniunii Europene** în favoarea unei soluții „negociate și viabile a existenței celor două state israelian și palestinian".

Federația Rusă s-a pronunțat pentru „negocieri directe între israelieni și palestinieni, pentru convenirea unui compromis reciproc acceptabil".

La **Londra,** premierul **Boris Johnson** a apreciat că „planul american ar putea să aducă un progres", în vreme ce șeful diplomației britanice, Dominic Raab, i-a încurajat pe israelieni și pe palestinieni „să examineze cu sinceritate propunerile serioase ale Americii".

În sfârșit, **ONU** reamintește că poziția organizației privind soluția celor două state a fost stabilită pe baza rezoluțiilor Consiliului de Securitate și ale Adunării Generale, rămânând, prin urmare, neschimbată.

„The Deal". Text și subtext

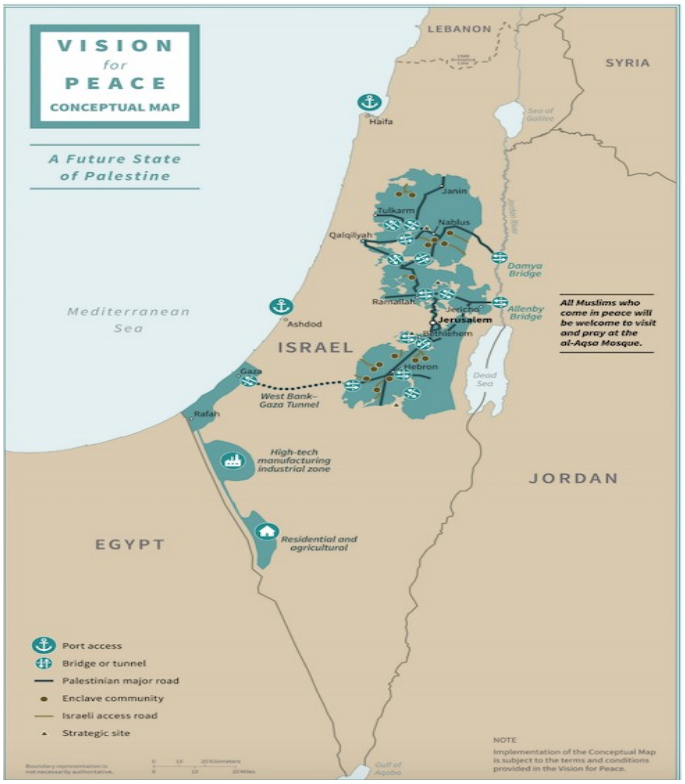

Noua configurație geografică în planul american de pace. Cu verde, viitorul stat palestinian (sursa: www.jta.org)

Prezentând propunerile „istorice" de instaurare a păcii între palestinieni și israelieni, președintele Donald Trump și-a descris viziunea drept „o soluție realistă", bazată pe implementarea formulei celor două state care să coexiste în paralel. Detaliile planului conțin, însă, prevederi care contrazic această aserțiune și, mai mult, deschid perspectiva conflictuală de impunere a unui nou status-quo în care să fie operate schimbări teritoriale și modificări ale configurației geopolitice și cartografice a „dosarului palestinian" și a frontierelor statului Israel. În inventarul beneficiilor și ofertelor „afacerii secolului" figurează, în sinteză, următoarele puncte:

- orașul Ierusalim va rămâne, fără nici o negociere între părțile beligerante, capitala indivizibilă și eternă a Israelului;
- planul propune crearea, în „Eastern Jerusalem", a unei capitale palestiniene într-una sau două suburbii ale metropolei (Abu Dis, Shuafat sau altele). Folosind formula „Ierusalimul Oriental", Donald Trump are în vedere zonele adiacente Ierusalimului propriu-zis, viitoarele capitale insulare ale „statului palestinian" aflânu-se, de fapt, în exteriorul zidului care desparte Ierusalimul de teritoriile autonome palestiniene;
- statul palestinian, așa cum este imaginat de planificatorii americani, urmează a fi o entitate „coerentă, contiguă și unitară". Viitorul stat va fi constituit, de facto, din ceea ce va mai rămâne din teritoriul Cisiordaniei după anexarea de către Israel a blocurilor de așezări evreiești, pe de o parte, și din Fâșia Gaza, de altă parte. Cele două teritorii ar urma să fie legate între ele printr-un sistem de tuneluri și magistrale rutiere de transport. Israelul păstrează controlul de securitate și pe cel asupra rezervelor de apă, energetice, precum și a infrastructurii;
-„statul" astfel creat va fi unul demilitarizat și menținut sub regimul embargoului israelian asupra resurselor de electricitate, apă, taxelor vamale destinate palestinienilor, altor utilități. În atari condiții, formula „celor două state", va deveni una a două teritorii palestiniene legate prin șosele și tuneluri și denumite, prin supralicitare lingvistică, „stat", în vecinătatea statului Israel. Adică o formulă a celor „trei state"- Cisiordania, Gaza și Israel;
- toate aceste beneficii statale nu vor fi realizabile decât prin respectarea de către palestinieni a unor precondiții, între care se regăsesc recunoașterea Israelului drept „stat iudaic" și „consolidarea instituțională", termen confuz și nelămurit în textul proiectului;
- singura concesie acceptată de partea israeliană se referă la acordul asupra propunerii americane de înghețare, pe o durată de patru ani, a implantărilor de noi colonii, perioadă în care pot avea loc negocieri unde palestinienii să își prezinte eventualele revendicări. Este greu de conceput că, în aceste condiții, aceștia vor mai avea ce să negocieze, dat fiind că principalele lor cerințe existențiale au fost excluse prin „afacerea secolului";
- reluând mai vechea idee referitoare la „schimburi de teritorii", planul Trump anunță că palestinienii vor primi compensații teritoriale în sudul Israelului, adică în deșertul Negev, acestea fiind destinate, în principal, agriculturii și construirii unei zone industriale;
- Statele Unite sunt de acord să recunoască anexarea de către Israel a coloniilor din

Cisiordania, precum și a Văii Iordanului și a coastei nordice a Mării Moarte. Anexarea coloniilor va însemna trecerea sub suveranitate israeliană a cca. 30% din suprafața acestui teritoriu autonom malestinian.

Notă: Valea Iordanului este o fâșie de teritoriu fertil desfășurată pe malul râului Iordan și reprezentând aproximativ 30% din suprafața Cisiordaniei. În prezent, este locuită de cca. 65.000 palestinieni și cca. 11.000 de coloni israelieni. Dacă pentru palestinieni această zonă este parte integrantă a teritoriului palestinian și a viitorului stat, Israelul pretinde că Valea Iordanului este vitală pentru securitatea proprie. De altfel, președintele Trump însuși a declara că „Valea Iordanului, care este vitală pentru Israel, va trece sub suveranitatea acestui stat".

- o altă chestiune fundamentală pentru partea palestiniană este eliminată din planul american. Și este vorba de precizarea că, potrivit acestuia, o problemă a refugiaților palestinieni nu va mai exista. Aceștia, în schimb, vor avea de ales între a se stabili în viitorul „stat" palestinian, a se stabili în deșertul Negev, „integrându-se", astfel, în societatea israeliană, sau a se integra definitiv în statele în care se află stabiliți în prezent.

Ce primesc în schimb palestinienii?

La forumul din Bahrain, partea americană a vorbit de o asistență financiară de 50 miliarde dolari pentru dezvoltare economică-socială, crearea de noi locuri de muncă, dezvoltarea infrastructurii. Ajutoare mai reduse (între 5 și 10 miliarde dolari) ar urma să fie acordate Iordanului, Egiptului și Libanului. Cu mențiunea că fondurile urmează să fie constituite, preponderent, prin contribuții ale statelor arabe. Statele Unite vor deschide o ambasadă în viitorul „stat" palestinian, situată în „capitala" acestuia din Ierusalimul răsăritean.

Va fi menținut status-quo-ul pe care îl are în prezent Muntele Templului, unde se află simbolurile arhitectonice și religioase ale evreilor și musulmanilor.

Un alt focar de conflict

În limba arabă și în limbajul politic și istoriografic palestinian, termenul „nakba" este tradus prin „înfrângere", „catastrofă", cu referire la începutul dramei palestiniene odată cu crearea oficială a statului Israel, în luna mai 1948. În lumina celor dezvăluite de președintele Donald Trump, nu sunt puțini observatorii și analiștii, cei palestinieni cu deosebire, care apreciază că, după modul cum a fost conceput („parcă tocmai pentru a fi respins de palestinieni"), planul de pace al lui Donald Trump are toate perspectiele de a se transforma într-o nouă și, poate, cea de pe urmă „nabka". Este foarte probabil că frământările - la nivel politic, dar și în societatea palestiniană, care are o bogată și însângerată experiență a „intifadelor" protestatare - să se amplifice în perioada imediat următoare. Dar, dincolo de considerentele ținând de sfera politică, a dreptului general și internațional, există factori care constituie un veritabil nod gordian pentru oricare „făcător de pace", acesta fiind în relație cauzală cu memoria colectivă și cu coordonata identitară atât a palestinienilor, cât și a israelienilor, care excede litera negocierilor și tratatelor, pentru a aduce la suprafață moduri de a percepe însăși apartenența culturală, antropologică, religioasă și istorică. Publicația „Foreign Policy" amintește doar câteva dintre aceste coordonate.

Este vorba, în primul rând, de faptul că și evreii și arabii palestinieni se află într-un raport de identificare profundă cu pământul sacaralizat, fără de care poporul însuși ar fi sortit pieirii.

Este vorba, apoi, să se recunoască necesitatea că orice acord sau tratat de pace va fi repudiat de ambele părți, în egală măsură, atunci când o asemenea pace va ignora libertatea ca drept inalienabil al individului și al comunității căruia acesta aparține.

Vorbim, în al treilea rând, de faptul că și evreii, și musulmanii - ca și creștinii, de altfel - sunt organic, temperamental și spiritual legați de semnificația și dimensiunea de sacralitate a Ierusalimului, a cărui pierdere este percepută ca o rupere a istoriei, de la care nici una dintre cele trei mari religii monoteiste nu a abdicat de-a lungul mileniilor și nici nu concep să renunțe.

Atâta vreme cât palestinienii și evreii și, împreună cu ei, comunitatea internațională, nu vor accepta aceste realități care nu se supun paradigmelor juridice, electorale, politice sau de negare a alterității, „planurile" și „afacerile" în care se tranzacționează pacea și coexistența nu vor înceta să țină aprinse flăcările conflictului și ale nesiguranței.

Planul de pace al preşedintelui Donald Trump

E.S. Fuad KOKALI[1]
Ambasadorul Statului Palestina în România

INTRODUCERE

Preşedintele american Donald Trump, la începutul documentului ce cuprinde planul său pentru pace, afirmă că de-a lungul timpului au fost concepute mai multe proiecte de pace pentru palestinieni şi israelieni, însă niciunul nu a ţinut cont de realitatea concretă. Planul său, susţine el, ar fi diferit. Nimic nu este mai departe de adevăr. Construit complet din clişee şi neadevăruri, aşa-zisul său plan, la fel ca şi celelalte dinaintea sa, ignoră aspiraţiile naţionale ale palestinienilor şi drepturile lor. Deşi Donald Trump susţine că este realist şi realizabil, planul său de pace ţine cont numai de o singură parte, cea israeliană. În cele ce urmează, vom parcurge punct cu punct documentul creat de administraţia americană şi vom arăta cum acesta face abstracţie de legea internaţională şi de numeroasele rezoluţii ale Naţiunilor Unite pe tema conflictului israeliano-palestinian.

CONTEXT POLITIC

Palestinienii au fost acuzaţi de-a lungul timpului că au respins toate propunerile şi ofertele de pace care li s-au făcut. Prin contrast, Israelul a pozat şi a fost portretizat în mass-media ca fiind cel mereu dispus să cadă la pace, compătimit pentru că nu ar fi avut un partener de pace cu care să negocieze. Acest tipar dăinuie încă din 1947, de la crearea primului Plan de Partaj adoptat de către Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU). Adevărul este că aceste aşa-zise oferte de pace au fost mereu concepute astfel încât să îi dezavantajeze pe palestinieni. În 1947, evreii care emigraseră în Palestina din Europa şi ţările arabe vecine, alcătuiau o treime din populaţia vechii Palestine şi deţineau 7% din teritoriu, însă Naţiunile Unite le-au oferit acestora peste 55% din pământ pentru a-şi întemeia acolo statul lor evreiesc. Bineînţeles că palestinienii, care erau mult mai numeroşi şi deţineau majoritatea pământului, nu au fost de acord. Sioniştii însă au intrat peste ei cu proaspăt formata lor armată şi au cucerit încă o parte din teritoriul desemnat de ONU pentru statul arab. O mare parte a palestinienilor a fugit din ţară în perioada aceea, refugiindu-se în statele alăturate, majoritatea rămânând refugiaţi până în ziua de azi (Israelul s-a opus mereu reîntoarcerii lor).

Acum, în 2020, sub mantia ocrotitoare a salvatorului Trump, Israelul se regăseşte în aceeaşi poziţie. Iarăşi se victimizează, iarăşi susţine că el vrea pacea, în timp ce palestinienii se opun din nou, uitând un lucru elementar şi anume acela că fără dreptate nu poate exista pace. Israelul afirmă că el este cel care va trebui să cedeze teritoriu pentru a face loc noului stat palestinian, când mereu, încă de la începutul conflictului, palestinienilor li s-a cerut în permanenţă să renunţe la pământul lor strămoşesc, pentru a le face loc noilor veniţi. Conflictul dintre cele două entităţi este într-adevăr un subiect foarte fierbinte şi o cauză pentru care întregul Orient Mijlociu este instabil. Câtă vreme nu va exista pace în Ţara Sfântă, tensiuni vor exista în permanenţă în această regiune atât de fragilă şi atât de încercată.

SOLUŢIA CELOR DOUĂ STATE

Toate soluţiile la conflictul israeliano-palestinian au fost concepute pe baza existenţei a două state, unul israelian şi celălalt, palestinian. Trecând prin Camp David şi Oslo, problema cu această soluţie a două state este că

1. Excelenţa Sa Domnul Fuad Karim Saliba Kokaly este Ambasadorul Statului Palestina în Romania din anul 2014.
A absolvit Universitatea Bethleem din Palestina, în 1993, cu diplomă în sociologie.
Începand cu 2006 este membru ales al Consiliului Legislativ Palestinian.
Alte poziţii relevante deţinute: membru în comitetul executiv al Consiliului Creştin Ortodox Arab din Palestina; preşedintele "Bethlehem Fair Trade Artisans"; preşedintele "Palestinian Wildlife Society".

ea este lipsită de realism. Israelul susţine că el şi-a dorit mereu pacea, însă acţiunile sale au contrazis mereu această afirmaţie. Dacă Israelul şi-ar fi dorit existenţa unui stat palestinian lângă el, nu ar mai fi construit în Cisiordania (West Bank) toate acele colonii exclusiv evreieşti care întrerup continuitatea teritorială a unui ipotetic stat palestinian. Israelul nu şi-a dorit existenţa unui stat palestinian alăturat nici acum 70 de ani, nici acum 20 de ani şi nici acum. E simplu să dai din gură şi să rosteşti nişte cuvinte, nu te costă nimic. Dacă acţiunile tale nu doar că nu îşi susţin vorbele, dar le mai şi contrazic, atunci degeaba te baţi cu pumnii în piept că eşti un vizionar şi un inovator.

Planul lui Donald Trump nu vine cu nimic nou, aceleaşi clişee expirate livrate pe post de viziune. Un singur lucru aduce în plus - claritatea. De data aceasta ni se spune verde în faţă: „o soluţie realistă, ce le va oferi palestinienilor întreaga putere de a se guverna pe ei înşişi, dar nu puterea de a ameninţa Israelul". În caz că nu aţi înţeles, simpla existenţă a unui stat palestinian independent este privită de Israel ca o ameninţare la adresa sa şi de aceea se şi opune creării acestuia, de aceea vine cu nişte condiţii despre care ştie dinainte că sunt imposibil de acceptat de către palestinieni. Citim mai departe în documentul emis de administraţia Trump şi ne lămurim şi mai mult: ipoteticul stat palestinian va fi alcătuit din nişte enclave dispersate de-a lungul Cisiordaniei, unite prin tuneluri şi poduri, între ele vor rămâne presărate coloniile israeliene, iar Israelul va fi responsabil de securitatea privind întreaga zonă. Deci adio demilitarizării Cisiordaniei, punctele militare de control vor fi păstrate, armata israeliană va fi în continuare prezentă peste tot, asigurând securitatea terestră şi aeriană.

Din nou aflăm despre cum palestinienii sunt responsabili pentru soarta lor. Privirea se îndreaptă asupra Fâşiei Gaza, despre care ni se spune că este condusă de organizaţia teroristă Hamas care este de vină pentru blocada ce sufocă teritoriul de peste 10 ani. Mai întâi trebuie lămurit faptul că Hamas nu este organizaţie teroristă. Hamas este organizaţie teroristă doar pentru că Statele Unite şi Israelul spun aşa şi doar se ştie că Statele Unite decid cine de pe planeta aceasta este terorist şi cine nu. Hamas este „organizaţie teroristă" doar pentru că din când în când, atunci când ştreangul se strânge prea mult în jurul gâtului Fâşiei, mai dau cu câte o rachetă artizanală înspre Israel. Nu, Hamas este în primul rând o mişcare de rezistenţă. A Patra Convenţie de la Geneva susţine că orice populaţie aflată sub ocupaţie militară are dreptul la rezistenţă atât non-violentă, cât şi armată. Deci palestinienii au dreptul nu doar moral, ci şi legal să opună rezistenţă ocupaţiei, sub toate formele. Hamas a folosit în trecut atacurile sinucigaşe cu bombă, de tip „martiriu", însă astfel de atacuri nu au mai avut loc de când s-a impus blocada. În 2006, Hamas a câştigat alegerile în Fâşie, în mod democratic, deci voinţa poporului a făcut ca Hamas să guverneze acolo şi de atunci nu a mai întreprins nicio operaţiune militară împotriva Israelului dincolo de Fâşia Gaza. Tot ce a făcut a fost să răspundă ofensivelor israeliene îndreptate asupra civililor din Fâşie. De asemenea, conducerea mişcării a oferit de mai multe ori Israelului un armistiţiu pe termen lung, pe care acesta l-a refuzat.

REZOLUŢIILE ONU

Documentul administraţiei Trump recunoaşte eforturile depuse de Adunarea Generală şi Consiliul de Securitate ale Naţiunilor Unite în vederea obţinerii păcii, însă susţine că acest plan nu este bazat pe numeroasele rezoluţii emise de aceste organisme. Dimpotrivă, spunem noi, acest plan de pace calcă în picioare rezoluţiile ONU şi face abstracţie de legea internaţională. Începând cu rezoluţia 181 (Rezoluţia de Partaj) şi trecând prin Rezoluţiile 242, 446, 452, 465, 471, 476 până la 2334, Israelul le-a încălcat pe toate. Regulile legii umanitare internaţionale relevante pentru teritoriile aflate sub ocupaţie, aşa cum au fost formulate de articolele 42-56 ale Reglementărilor de la Haga şi articolele 27-34 ale celei de-a Patra Convenţii de la Geneva, stipulează că ocupantul nu obţine suveranitate asupra teritoriului pe care îl ocupă, nu are voie să strămute populaţii cu forţa sau de bună voie în şi din teritoriile ocupate, nu poate să îşi transfere propria-i populaţie în teritoriile pe

care le ocupă, pedepsele colective sunt interzise, confiscarea proprietăţii private este interzisă, proprietatea culturală trebuie respectată, oamenii acuzaţi de diverse încălcări ale legii vor fi judecaţi conform prevederilor legii internaţionale (vor fi informaţi de motivul arestării lor, vor fi acuzaţi de o încălcare specifică a legii şi li se va oferi un proces just cât mai repede cu putinţă). Israelul a încălcat, în mod repetat, toate aceste reglementări, deci nu e o surpriză că vine acum domnul Trump şi spune că planul său de pace nu se bazează pe rezoluţiile O.N.U.

Alte rezoluţii relevante pentru conflictul israeliano-palestinian:

- Rezoluţia 252 a Consiliului de Securitate (1968) afirmă următoarele: Consiliul de Securitate „consideră toate (...) acţiunile întreprinse de Israel (...) menite să schimbe statutul juridic al Ierusalimului nule şi neavenite şi nu pot schimba statutul acestuia".
- Rezoluţia 250 (1968) cere Israelului să nu desfăşoare o paradă militară în Ierusalim.
- Rezoluţia 251 (1968) condamnă parada militară desfăşurată în Ierusalim.
- Rezoluţia 267 (1969) confirmă Rezoluţia 252.

TERITORIU, AUTODETERMINARE ŞI SUVERANITATE

Tranziţia către stat este complexă şi încărcată de pericole, susţine documentul lui Donald Trump. Regiunea nu mai poate absorbi încă un stat eşuat, încă un stat care nu este dedicat respectării drepturilor omului şi legii internaţionale. Vrea cumva să spună că regiunea nu îşi mai permite un alt stat în afară de Israel care să facă aceste lucruri? Căci Israelul este departe de a fi un stat democratic (cum ar putea fi democratic un stat care doreşte să accepte între graniţele sale doar cetăţeni de o anumită religie?) şi, după cum am arătat şi aici în nenumărate ocazii, a încălcat legea internaţională după cum i-au dictat interesele.

Ni se spune, din nou, ce sacrificiu trebuie să facă Israelul, cum trebuie să renunţe el la teritoriu pentru ca palestinienii să poată avea şi ei un stat al lor. Cu alte cuvinte, Israelul negociază un teritoriu care din start nu i-a aparţinut. Cei care mereu au fost nevoiţi să facă

Imaginea 1
Harta lui Donald Trump care imaginează un potenţial stat palestinian, marcat cu verde. Bulinele albe, numerotate, reprezintă coloniile israeliene ce vor fi anexate. Cu linie verde întreruptă se poate remarca tunelul ce ar urma să lege Cisiordania de Fâşia Gaza. Liniile verzi continue marchează podurile şi tunelurile ce ar urma să conecteze între ele enclavele palestiniene.

sacrificii şi compromisuri au fost palestinienii. Începând din 1947 şi trecând prin războiul din 1967, palestinienii au pierdut tot mai mult pământ şi speranţele de a avea un stat al lor s-au micşorat din ce în ce mai mult, mai ales odată cu realitatea impusă de construcţia tot mai multor colonii israeliene pe teritoriul lor. Iar acum Donald Trump ne spune că palestinienii vor avea un stat viabil, că îşi vor recăpăta demnitatea şi vor putea da curs aspiraţiilor lor naţionale legitime, în condiţiile în care Israelul nu se va retrage din teritoriile cucerite în război, motivând că o asemenea retragere este o

raritate istorică. Înseamnă că și respectarea legii internaționale este o raritate istorică, domnule Trump, din moment ce articolul 42 al Reglementărilor de la Haga stipulează cât se poate de clar că un teritoriu este considerat sub ocupație atunci când efectiv se află sub autoritatea unei armate ostile, iar rezoluția 242 a Consiliului de Securitate al ONU începe prin a sublinia inadmisibilitatea achiziționării de teritoriu prin război, ceea ce înseamnă că Israelul nu poate susține că teritoriile obținute prin război în 1967 sunt ale sale.

Iar așa-zisul stat palestinian pe care și-l imaginează Trump ar fi alcătuit din mici bantustane pe modelul african din perioada apartheidului, unite de niște tuneluri, înconjurate de colonii israeliene, fără un dram de suveranitate autentică. Existența unui ipotetic stat palestinian este condiționată de o serie de cerințe, precum dezarmarea mișcării Hamas, recunoașterea Israelului ca stat evreiesc (deci numai pentru cetățenii de religie iudaică), stabilirea unui guvern și a unui sistem juridic de tip vestic. O nuanță foarte importantă este aceea care se referă la caracterul exclusiv evreiesc al Israelului. Israelul, ca stat independent și suveran, a fost recunoscut de către Organizația pentru Eliberare a Palestinei în 1993, odată cu semnarea acordurilor de la Oslo. A recunoaște că Israelul este un stat numai pentru evrei este cu totul altceva. Este ca și cum ai spune că Statele Unite sunt o țară numai pentru oameni albi sau că România este un stat numai pentru creștini. Deci Israelul își dorește ca rasismul să fie recunoscut ca politică de stat. Cum rămâne cu cetățenii de religie islamică sau creștină ai Israelului? Vor fi expulzați? Omorâți? Ceea ce propune Trump este o a doua Nakba. Încă o catastrofă de proporții pentru poporul palestinian. Trump știe că palestinienii nu vor accepta așa ceva niciodată.

Încă o condiție pentru stabilirea statului palestinian este anularea tuturor programelor (inclusiv școlare) și manualelor care incită la violență și promovează ura față de vecinii lor. Poate ar vrea Israelul să vorbească și despre cum programele sale școlare și manualele fac propagandă și intoxică creierele israelienilor de mici copii cu o istorie falsă, despre cum îi prezintă pe palestinieni ca pe niște teroriști înnăscuți și despre cum seamănă ura față de aceștia în inimile tinerilor, începând cu cea mai fragedă vârstă. În manualele israeliene, palestinienii sunt marginalizați și demonizați, se oferă justificări pentru masacre și epurarea etnică, se prezintă cultura evreiască/israeliană ca fiind superioară celei arabo-palestiniene. Dar Trump le ține acum lecții palestinienilor despre cum ar trebui să arate programa lor școlară.

REFUGIAȚII

Problema refugiaților palestinieni a apărut odată cu războiul arabo-israelian din 1948, când armatele sioniste care au creat Israelul pe 77% din pământul Palestinei au expulzat forțat 800.000 de palestinieni sau 57% din totalul populației palestiniene de atunci. Problema refugiaților s-a înrăutățit după ce Israelul a ocupat și restul Palestinei în războiul din 1967, când aproximativ 300.000 de palestinieni au fost expulzați cu forța. Problema refugiaților palestinieni este cea mai proeminentă criză a refugiaților dacă e să raportăm numărul de refugiați la numărul total al populației. În plus, este cea mai îndelungată criză a refugiaților din istoria modernă și care, deși au trecut mai mult de 70 de ani, încă nu a fost rezolvată.

Mai mult de jumătate din poporul palestinian trăiește în afara Palestinei istorice. Mai mult de 88% dintre palestinienii din diaspora trăiesc în țări arabe, gazde naturale pentru poporul arab palestinian. Cei mai mulți refugiați palestinieni se află în țările aflate la granița cu Palestina, 80% dintre refugiații palestinieni ce trăiesc în țările arabe locuiesc în Iordania, Siria și Liban. Mulți palestinieni trăiesc și în țările Golfului Persic, în special în Regatul Arabiei Saudite.

Pe 11 decembrie 1948, Adunarea Generală a ONU a decretat rezoluția 194, care afirma dreptul de reîntoarcere al refugiaților palestinieni la casele și pe pământurile natale. Alegerea a fost lăsată în mâinile refugiaților și nu ale altora, rezoluția dându-le dreptul să aleagă ce consideră că e mai sigur, să se reîntoarcă sau nu. De asemenea, s-a creat o comisie ONU care să faciliteze reîntoarcerea refugiaților și reabilitarea lor economică și socială și să le asigure reparațiile necesare.

Această rezoluţie a fost reiterată de-a lungul anilor, deoarece Israelul a continuat să se opună implementării. Israelul a refuzat să îşi asume responsabilitatea pentru Nakba palestiniană, astfel orice discuţie despre refugiaţi devenind tabu. Cu toate acestea, ONU, mai precis Consiliul de Securitate nu a luat nicio măsură pentru a presa sau obliga Israelul să implementeze rezoluţia. A admis Israelul ca stat membru cu condiţia ca acesta să permită reîntoarcerea refugiaţilor palestinieni, lucru cu care Israelul nu a fost niciodată de acord.

Planul lui Trump specifică foarte clar că nu va exista nicio reîntoarcere a refugiaţilor palestinieni în Israel. Israelul ştie că dacă acceptă reîntoarcerea fie şi a unei părţi a refugiaţilor, evreii se vor trezi o minoritate în propria lor ţară, iar acesta este un lucru de neconceput pentru el. Documentul lui Trump spune că vor fi primiţi 5.000 de refugiaţi pe an, vreme de 10 ani. Deci 50.000 în total. Dar, potrivit planului american, refugiaţii palestinieni au trei opţiuni. Ori devin cetăţeni ai ţărilor în care se află în prezent, ori îşi fac o viaţă într-o a treia ţară, ori se mută în noul stat palestinian. Nu vor avea dreptul să se reîntoarcă în Israel.

În schimb, se încearcă să ni se distragă atenţia de la problema refugiaţilor palestinieni prin aducerea în discuţie a refugiaţilor evrei creaţi de conflictul arabo-israelian. Ni se sugerează că ar fi de datoria ţărilor arabe să îi primească pe refugiaţii palestinieni, când de fapt este datoria Israelului să accepte reîntoarcerea tuturor refugiaţilor palestinieni care doresc să se reîntoarcă. Chestiunea refugiaţilor nu a fost şi nu este cel mai mare obstacol în calea păcii, ea poate fi rezolvată mult mai uşor decât alte chestiuni, cum ar fi cea a coloniilor, asta pentru că mulţi dintre refugiaţii palestinieni şi-au creat o viaţă în alte ţări, pe care nu sunt dispuşi să le părăsească. Deci nu s-ar pune problema unei reîntoarceri în masă. Este vorba de afirmarea unui principiu. Israelul trebuie să îşi asume responsabilitatea morală şi legală pentru nedreptăţile din trecut. De ce refugiaţii evrei care au plecat în urmă cu două mii de ani pot să se întoarcă şi palestinienii care au fost alungaţi în 1948 nu pot s-o facă? Însă israelienii încearcă să monopolizeze rolul de victimă istorică şi nu suportă alţi pretendenţi.

FÂŞIA GAZA

Fâşia Gaza s-a născut din Nakba-catastrofa din 1948. Înainte de 1948, „Fâşia" nu exista ca unitate geografică. Înainte de 1948, Gaza era un „district", o regiune administrativă a Palestinei Mandatorii, aşa cum a fost în timpul celor patru secole de guvernare otomană. Spre sfârşitul Mandatului Britanic, zona sub-districtului Gaza din 1948 avea 1196,5 kilometri pătraţi ce includeau trei oraşe importante: Gaza, Al-Majdal (acum Aşkelon) şi Khan Younis, pe lângă 53 de oraşe şi sate. De-a lungul istoriei, zona districtului Gaza s-a schimbat în dimensiune, dar timp de secole şi-a păstrat mare parte a regiunii ce era inclusă în sub-districtul Gaza în ajunul lui 1948.

În timpul războiului, Israelul a ocupat zone dincolo de cele alocate statului majoritar evreiesc de către Planul de Partaj din 1947 al Naţiunilor Unite. Forţele israeliene au cucerit 78% din Palestina Mandatorie, procent ce includea 70% din sub-districtul Gaza. Ceilalţi 365 de kilometri pătraţi rămaşi din districtul Gaza au revenit administraţiei egiptene, prima care a folosit termenul de „Fâşie".

Israelul şi Statele Unite fac eforturi să lege rezistenţa palestiniană de terorismul global, de aceea marşează atât de puternic pe ideea că Hamas este o organizaţie teroristă şi de aceea susţin că dezarmarea acesteia este o condiţie pentru ca planul de pace să fie pus în aplicare. Dacă nu se poate ca toţi palestinienii să fie portretizaţi ca terorişti (deşi s-a tot încercat asta), măcar pe cei de la Hamas să reuşească să-i picteze în aceste culori. Hamas este considerată a fi parte a Frăţiei Musulmane, însă este nedrept să îi evaluăm poziţia asupra statului de drept şi a democraţiei bazându-ne pe literatura de început a mişcării-mamă. Hamas afirmă că a îmbrăţişat convingeri noi cu privire la acest aspect şi a ajuns să accepte întru totul democraţia şi conceptul de stat de drept. Participând la alegeri, Hamas a dovedit că este doritoare să funcţioneze într-un stat modern şi un sistem democratic. A solicitat formarea guvernelor de coaliţie care să includă partide seculare şi de stânga. Guvernul său, ca şi lista pentru parlament, a inclus femei,

iar primul său guvern a inclus miniştri musulmani şi creştini deopotrivă.

Trump şi Israelul vor să ne facă să credem că Gaza este victima mişcării Hamas, când de fapt micuţa fâşie de pământ este victima blocadei instaurate de Israel asupra ei de mai bine de 10 ani. Israelul, nu Hamas controlează graniţele, deci decide cine şi ce intră şi iese din Fâşie, Israelul este cel care ţine populaţia fără apă şi curent electric, fără medicamente şi hrană. Gaza este în plină criză umanitară, iar ce se întâmplă acolo sugerează un un singur nume, genocid.

GRANIŢE

Propunerea de a retrasa graniţele Israelului nu face decât să le dea israelienilor şi mai mult pământ palestinian din Cisiordania, în schimbul a două zone din deşertul Negev (adică acolo unde nu creşte nimic). După cum ne arată harta propusă, planul oferă Israelului o mare parte a Cisiordaniei, unde acum se află un număr de colonii evreieşti. Aceste colonii sunt în momentul de faţă ilegale potrivit legii internationale şi nu sunt considerate parte din Israelul propriu-zis. Numeroase rezoluţii ONU au afirmat că întemeierea şi existenţa coloniilor israeliene în Cisiordania şi Ierusalimul de Est sunt o violare a legii internaţionale, inclusiv a rezoluţiilor 446, 452, 471, 476, 2334. Rezoluţia 446 a Consiliului de Securitate se referă la Convenţia de la Geneva ca la instrumentul legislativ aplicabil şi îi cere Israelului să nu mai transfere populaţia proprie în Teritoriile Ocupate sau să schimbe structura demografică a acestora. Rezoluţia 2334 din 2016 reafirmă ilegalitatea coloniilor şi le numeşte „o flagrantă violare a legii internaţionale şi un obstacol major în calea realizării soluţiei celor două state şi a unei păci juste şi de lungă durată".

Populaţia palestiniană localizată în enclave va rămâne în interiorul teritoriului israelian, dar va face parte din statul palestinian, ne spune planul lui Trump. Enclavele şi rutele de acces vor fi în responsabilitatea Israelului privind securitatea. Cu alte cuvinte, dacă palestinienii vor un stat al lor, le aruncăm nişte firimituri şi n-au decât să le zică stat. Noi rămânem cu bucata mare.

Valea Iordanului, care se întinde de-a lungul coastei estice a Cisiordaniei, va trece şi ea sub control israelian. Această vale este o zonă intens populată de palestinieni şi luată de Israel sub ocupaţie în timpul războiului din 1967, marcând graniţa cu Iordania. Conţine importante centre palestiniene, cum ar fi Ierihonul, dar şi colonii israeliene. Planul lui Trump motivează trecerea acestei suprafeţe sub control israelian în baza unor chestiuni ce ţin de securitate, prezenţa armatei în Valea Iordanului fiind esenţială pentru a proteja Israelul de pericolul unor potenţiale invazii. Din nou, facem apel la aceleaşi rezoluţii menţionate şi în cazul Cisiordaniei, care afirmă vehement că este interzisă achiziţionarea de teritoriu prin război şi mutarea populaţiilor în şi din astfel de teritorii. Consiliul de Securitate al ONU dictează: „politica şi practicile Israelului de a întemeia colonii în teritoriile palestiniene şi arabe cucerite începând cu 1967 nu au validitate în ochii legii şi constituie un obstacol serios în obţinerea unei păci juste, multilaterale şi de durată în Orientul Mijlociu". Rezoluţia 446 reafirmă încă o dată că „a Patra Convenţie de la Geneva cu privire la protecţia persoanelor civile în timp de război din 12 august 1949 este aplicabilă teritoriilor arabe ocupate de Israel începând cu 1967, inclusiv Ierusalimul". În ochii comunităţii internaţionale, prezenţa Israelului în Teritoriile Ocupate face subiectul legii internaţionale care se ocupă cu ocupaţia militară, în speţă cu a Patra Convenţie de la Geneva. Aceasta interzice alterarea materialului legislativ, transferarea sau deportarea populaţiei locuitoare şi reocuparea teritoriului cu propria populaţie civilă.

IERUSALIM

Trump recunoaşte importanţa Ierusalimului pentru toate cele trei mari religii - creştinism, iudaism şi islam. Cu toate acestea, promite Ierusalimul nedivizat drept capitală a statului Israel. Un viitor stat palestinian va primi nişte cartiere mărginaşe (Kufr Aqab, tabăra de refugiaţi Shuafat şi Abu Dis, unite sub numele Al-Quds, „Cel Sfânt", denumire ce i se aplică Ierusalimului propriu-zis, nu cartierelor mărginaşe ale sale) drept capitală. Decizia este uriaşă. Este şi motivul principal pentru care întreaga lume arabă respinge planul preşedintelui american. Ierusalimul este important nu doar pentru palestinieni, ci pentru întreaga lume musulmană. De-a lungul vremii, negociatorii palestinieni au tot cerut o capitală a statului Palestina în Ierusalimul de Est. Acum vine Trump şi spune că viitorul stat palestinian va avea capitala la Abu Dis, o extensie urbană separată de Ierusalimul de Est printr-un zid de graniţă. Nu

posedă vreo semnificaţie religioasă sau profunzime culturală, precum Ierusalimul.

Dar care este statutul actual al Ierusalimului, potrivit legii internaţionale? Oraşul Ierusalim a făcut mereu parte din teritoriul Palestinei şi nu a avut un statut juridic special până la Rezoluţia de Partaj nr.181 din 1947, care propunea ca Ierusalimul să fie considerat un corp separat sub un regim internaţional administrat de Naţiunile Unite. În războiul dintre nou formatul stat Israel şi ţările arabe, Legiunea Arabă a Transiordaniei, sub comandă britanică, a avut succes în faţa sioniştilor, a anexat West Bank-ul, s-a redenumit ca Iordania şi a declarat Ierusalimul de Est cea de-a doua sa capitală. În ciuda ostilităţilor din 1948-1949, Naţiunile Unite au încercat să impună rezoluţia 181, înainte de a renunţa la această tentativă în 1951. Însă opţiunea a rămas mereu deschisă. ONU a aprobat anexarea iordaniană, listând în 1981 Oraşul Vechi al Ierusalimului drept sit iordanian protejat. Totuşi, ocuparea iordaniană a Ierusalimului de Est în 1948 nu a creat un drept legal asupra lui. Recunoscându-şi slăbiciunea în faţa armatei israeliene în războiul de 6 zile, după 21 de ani de „in absentia", Iordania renunţă la anexarea sa în favoarea unui stat palestinian în 1988. În prezent nu are nicio pretenţie asupra Ierusalimului.

Măsurile Israelului de a integra Ierusalimul de Vest în teritoriul său şi măsurile sale de după războiul din 1967 de a-şi afirma suveranitatea asupra întregului Ierusalim au fost îndelung condamnate de rezoluţiile ONU şi nu au nicio bază legală. Ocupaţia israeliană a Ierusalimului de Vest începând cu 1948 nu a fost recunoscută *de jure*, deşi majoritatea statelor recunosc autoritatea de facto a Israelului asupra sa. Israelul exercită o ocupaţie militară asupra Ierusalimului de Est. Sub legea internaţională, ocupaţia beligerantă nu conferă titlu. Mai mult, rezoluţia 242 afirmă că Ierusalimul de Est se numără printre teritoriile din care Israelul trebuie să se retragă. Este un fapt acceptat de comunitatea internaţională că Ierusalimul are un statut aparte, separat de Israel şi de Teritoriile Ocupate. Natura exactă a acestui statut rămâne a fi stabilită în contextul unei înţelegeri finale între palestinieni şi israelieni. Între timp, suveranitatea asupra oraşului este în expectativă.

Ignorând toate aceste aspecte legate de legea internaţională şi consensul global, preşedintele Trump declara, pe 6 decembrie 2017, în numele Statelor Unite ale Americii, că Ierusalimul este capitala Israelului şi începea demersurile pentru mutarea ambasadei americane de la Tel Aviv la Ierusalim. Acum, preşedintele Trump afirmă din nou că Ierusalimul ar trebui să rămână nedivizat şi să fie capitala statului Israel. Astfel, arabii care locuiesc în Ierusalimul capitală a Israelului, vor avea trei posibilităţi. Fie devin cetăţeni ai statului Israel, fie devin cetăţeni ai statului Palestina, fie îşi păstrează statutul de rezidenţi permanenţi ai Israelului (însă ceea ce îşi doreşte Israelul este un Ierusalim fără locuitorii săi arabi, iar pentru asta le va face viaţa grea, pentru a-i forţa să plece). Ierusalimul ar urma să fie recunoscut internaţional drept capitală a Israelului, iar Al-Quds (sau orice alt nume ar dori palestinienii) ar urma să fie recunoscut internaţional drept capitală a statului Palestina. După semnarea acordurilor, ambasada Statelor Unite în Palestina va fi deschisă în Al-Quds, într-o locaţie stabilită de comun acord.

Situaţia Ierusalimului ne oferă un exemplu clasic de încălcare flagrantă a legii internaţionale tolerată de comunitatea internaţională din cauza absenţei unor mecanisme de implementare sau, mai bine spus, din cauza lipsei de dorinţă de a furniza astfel de mecanisme. Acest fapt a permis şi permite Israelului să ignore complet legea internaţională şi să creeze la faţa locului o realitate pe care mai devreme sau mai târziu comunitatea internaţională va fi forţată să o accepte. Iar cu ajutorul lui Donald Trump paşii sunt şi mai rapizi în această direcţie.

SECURITATE

Visul israeliano-american privind statul palestinian? Acesta este măreaţa viziune a lui Donald Trump, un stat complet demilitarizat, un stat incapabil să se apere împotriva oricărei agresiuni din exterior. Mai aveţi vreo îndoială că acest „plan" a fost conceput tocmai pentru a eşua? De ce a fost conceput astfel? Deoarece israelienilor le convine cum merg lucrurile pe făgaşul pe care sunt acum. Israelienilor le convine păstrarea status -quo-ului, câtă vreme Statele Unite au declarat că "coloniile" din Teritoriile Ocupate sunt legale, au mutat ambasada la Ierusalim şi planurile de anexare a Cisiordaniei merg ca pe roate.

„Pacea nu poate prinde rădăcini într-un mediu în care violenţa este tolerată, finanţată şi chiar recompensată", spune Trump. De aceea ni se

sugerează că poporul palestinian trebuie educat în acest spirit al păcii. Poate ne explică şi cum are de gând să educe poporul israelian în acest spirit al păcii pentru că, până una alta, israelienii sunt poporul ocupator, armata israeliană este prezentă pe teritoriul palestinian unde taie şi spânzură, armata israeliană efectuează raiduri nocturne şi arestează uneori şi copii, fără niciun motiv, la ordinul armatei sunt demolate case şi distruse proprietăţi, coloniştii israelieni sunt cei care terorizează populaţia nativă, umblând cu mitralierele pe umăr, aruncând cu pietre în păstori şi în fermieri, împuşcând şi călcând animalele cu maşina şi multe alte asemenea acte violente.

Israelul pozează din nou în victimă, afirmă că toate războaiele sale au fost de apărare şi se plânge că de la întemeierea sa nu a avut o singură zi de pace cu toţi vecinii săi. Da, aşa se întâmplă atunci când invadezi o ţară, când îi expulzezi populaţia ca să-i faci loc populaţiei tale, când impui un regim militar de ocupaţie pe un teritoriu care nu-i al tău, oamenii tind să nu te placă. Noroc cu Statele Unite şi Donald Trump, care au venit să susţină spatele frăţiorului lor mai mic. De altfel, aşa motivează documentul lui Trump anexarea văii Iordanului - Israelul are nevoie de această regiune ca să se apere de posibile ameninţări din est. De asemenea, Israelul spune că se teme că dacă se retrage din valea Iordanului, aşa cum a făcut cu Gaza, riscă să creeze un mediu propice de înflorire a terorismului. În acest sens, viitorul stat palestinian trebuie oricum să se angajeze că va lupta împotriva terorismului (obsesia americană) pe toate fronturile. Că va stabili şi aplica legi care să interzică activităţile şi organizaţiile teroriste, că îi va pedepsi pe cei implicaţi în astfel de activităţi, că va opri recompensele şi plăţile efectuate familiilor celor acuzaţi de terorism.

Ceea ce par să uite Israelul şi Statele Unite este că şi israelienii au fost implicaţi în acţiuni teroriste, dar în faţa acestora trebuie să închidem ochii. Încă de dinaintea întemeierii statului Israel, grupările paramilitare sioniste (Irgun, Lehi) au efectuat o serie de atentate îndreptate împotriva britanicilor care guvernau la vremea aceea Palestina, în ideea de a-i face să părăsească mai repede teritoriul, pentru a putea ei să stabilească statul Israel. Oare numele Baruch Goldstein le spune ceva israelienilor? În caz că au uitat, este vorba de un ofiţer în rezervă al armatei israeliene care a intrat în moscheea Ibrahimi din Hebron şi a ucis 29 de oameni, rănind alţi 125 până când a putut fi oprit. În 2015, doi colonişti extremişti au incendiat casa familiei Dawabsheh, lăsând un copil orfan şi ucigând astfel inclusiv un bebeluş de 18 luni. Terorismul nu are nici culoare şi nici religie. Dacă palestinienii trebuie să se angajeze că vor lupta împotriva terorismului palestinian (deşi ceea ce Statele Unite şi Israelul numesc terorism palestinian este rezistenţă la ocupaţie, drept garantat prin lege), atunci şi Israelul trebuie să se angajeze că va lupta împotriva terorismului israelian.

Să ceri unui stat să fie lipsit de o armată este absurd. Însăşi noţiunea de stat presupune că acesta are măcar capacitatea de a-şi apăra graniţele. De aceea Naţiunile Unite insistă să sublinieze că un plan de pace pentru Israel-Palestina trebuie să asigure pacea şi securitatea pentru ambele state, în interiorul graniţelor stabilite. În mod ironic, Israelul este cel care insistă atât de mult asupra dreptului său de a-şi apăra graniţele. Se pare că palestinienii nu pot beneficia de acelaşi drept.

Donald Trump le cere palestinienilor să nu posede o infrastructură militară, armament de toate tipurile (antiaerian, rachete, mine, vehicule blindate, mitraliere, arme laser sau pe alt tip de radiaţii, spaţii amenajate pentru antrenament militar, arme de distrugere în masă). În schimb, Israelul are una dintre cele mai puternice armate din lume. El are voie să posede orice tip de armament. În plus, îşi va rezerva dreptul de a distruge orice spaţiu din statul palestinian folosit la producerea de armament interzis. Se pare că palestinienii sunt condamnaţi să se apere ca până acum, cu praştii şi pietre, în cazul unor ofensive israeliene. Şi mai are domnul Trump ipocrizia să vorbească despre cum le va reda el demnitatea palestinienilor. Dar ce este acest plan dacă nu o umilire, o lipsă de respect la adresa poporului palestinian? Un stat demilitarizat, dar patrulat de armata unui alt stat este o colonie. Dacă Israelul are dreptul să-şi apere graniţele, atunci şi statul Palestina trebuie să aibă acelaşi drept.

CONCLUZIE

„Acordul secolului", cum este numit documentul prezentat de Donald Trump, a generat diverse reacţii din partea comunităţii internaţionale. Palestinienii şi aliaţii lor l-au respins imediat, în timp ce premierul israelian Benjamin Netanyahu a

salutat iniţiativa preşedintelui american. Turcia nu aderă la planul american, pe care-l califică un „plan de anexare care urmăreşte să ucidă soluţia celor două state şi să fure teritoriile palestiniene". Iordania a declarat că susţine eforturile „vizând obţinerea unei păci juste şi globale", a cărei singură cale este stabilirea unui stat palestinian independent în cadrul frontierelor stabilite în 1967, având Ierusalimul de Est drept capitală. Arabia Saudită apreciază efortul lui Donald Trump, dar solicită negocieri directe între palestinieni şi Israel.

Franţa şi-a exprimat convingerea că soluţia „celor două state", în conformitate cu legislaţia internaţională şi cu parametrii agreaţi la nivel internaţional, este necesară pentru stabilirea unei păci juste şi de durată în Orientul Mijlociu. Berlinul a amintit că doar o soluţie „acceptabilă pentru ambele părţi" poate conduce la pace. Londra priveşte planul lui Trump drept o „propunere serioasă", dar insistă că „doar liderii Israelului şi ai teritoriilor palestiniene vor putea spune dacă aceste propuneri pot satisface nevoile lor şi aspiraţiile oamenilor pe care îi reprezintă". Rusia susţine şi ea nevoia unor negocieri directe între israelieni şi palestinieni, pentru a ajunge la un „compromis reciproc acceptabil". Ministrul român de Externe, Bogdan Aurescu, a declarat că România va analiza planul şi că va continua să susţină soluţia celor două state.

Este greu de spus ce e mai jignitor - nenumăratele încălcări ale legii internaţionale pe care le conţine planul lui Trump, sau faptul că preşedintele american insistă că mascarada aceasta este un plan de „pace." Luând în considerare realitatea curentă a brutalei ocupaţii israeliene, orice soluţie reală trebuie să înceapă cu încetarea acestei ocupaţii. Şi totuşi, planul lui Trump face exact opusul. În locul independenţei pe pământul lor, Trump le oferă palestinienilor un şir de închisori păzite de forţele armate israeliene şi înconjurate de colonii evreieşti. În loc să le permită palestinienilor accesul la propriile lor resurse, planul lui Trump le permite coloniştilor israelieni să fure şi mai mult din ceea ce aparţine de drept palestinienilor. În locul libertăţii pentru o Cisiordanie întemniţată şi o Fâşie Gaza captivă, planul lui Trump aruncă cheia de la închisoare. În loc să pună capăt ocupaţiei israeliene, planul lui Trump caută să o permanentizeze.

O replică serioasă la acest plan nu poate fi dată, singurul lucru ce poate fi făcut este ca acest plan să fie expus drept ceea ce este perceput de victime, o crimă. O crimă, nu numai împotriva palestinienilor, ci şi împotriva comunităţii internaţionale şi împotriva celor care au respect faţă de litera legii.

Imaginea 2

Pierderile teritoriale palestiniene de-a lungul timpului, începând cu 1917, din perioada Mandatului Britanic şi până în 2020, la planul imaginat de Donald Trump. Cu verde este marcat teritoriul palestinian, iar cu alb se poate remarca teritoriul ocupat de Israel, care a înghiţit tot mai mult pământ palestinian.

Nu vrem escaladare, dar bombardăm. Un nou vulcan ameninţă pacea orientului şi a lumii

Ambasador profesor Dumitru CHICAN[1]

La o oră târzie din noaptea dintre 2 şi 3 ianuarie, în proximitatea aeroportului internaţional Bagdad, pe şoseaua care leagă aeroportul de capitala irakiană şi în executarea ordinului personal al preşedintelui Donald Trump, o dronă americană a atacat cu rachete convoiul de vehicule care îl transporta pe generalul iranian Qasem Soleimani. Acesta a fost, din 1999, comandantul „Brigăzii Al-Quds"- unitate de elită pentru operaţiuni externe a „Gărzii Revoluţiei Islamice" (Pasdaran) din Iran. De ce acesta? Subordonat nemijlocit ghidului suprem Ali Khamenei, părinte spiritual, strateg, planificator şi executant al politicii „exportului de revoluţie" în regiune, coordonator direct al acţiunilor militare, informative şi operaţionale pe „fronturile" din Siria, Irak, Liban şi Yemen, mentor şi punct de reper pentru toate formaţiunile paramilitare constituite, finanţate, echipate şi dirijate de către regimul iranian în mai tot arealul Orientului Mijlociu lărgit, adversar îndârjit al Statelor Unite şi Israelului, Soleimani era considerat, după ayatollahul Khamenei, cel mai puternic om din Iran şi planificatorul tuturor operaţiunilor care, după revoluţia khomeinistă, au fost executate de această ţară împotriva intereselor americane şi ale statelor regionale aliate la politica administraţiilor de la Washington.

Atacul s-a soldat cu moartea instantanee a lui Soleimani, a lui Abu Mahdi Mohandis, numărul doi la conducerea alianţei de miliţii irakiene pro-iraniene „Mobilizarea Populară" (*Al-Hashd Al-Sha'abiy*) şi comandant al miliţiilor „Falangele Hezbollah din Irak", componente ale „Mobilizării populare", precum şi a 12 membri ai echipei de gardă şi protecţie. O zi mai târziu, la 4 ianuarie, presa americană şi irakiană difuzau ştirea, neconfirmată oficial, potrivit căreia un al doilea atac cu drone, soldat şi acesta cu victime omeneşti, a vizat, la nord de Bagdad, un amplasament al miliţiilor „*Asa'eb Ahl Al-Haqq*", o altă componentă a „Mobilizării Populare", înscrisă şi ea pe lista americană a entităţilor teroriste

Qasem Soleimani (mijloc)

Importanţa locului şi rolului deţinute de generalul Soleimani în edificiul militar şi informativ al Iranului au fost subliniate nu numai prin reacţiile venite din partea conducerii iraniene, care s-a angajat să răzbune moartea înaltului demnitar, ci şi, în egală măsură, prin faptul că, la doar câteva ore de la atacul american, ayatollahul Ali Khamenei a semnat decretul prin care era numit succesorul lui Soleimani la comanda „Brigăzii Al-Quds", în persoana generalului-locotenent Ismail Qaani, fost „mână dreaptă" a lui Soleimani, cunoscut

1. Dumitru CHICAN a absolvit facultatea de Limbă, literatură şi civilizaţie arabă şi islamică la Universitatea Bucureşti şi a urmat cursuri de specializare postuniversitară în domeniul limbii arabe la Universitatea Naţională din Cairo, Egipt.
A absolvit, de asemenea, cursuri universitare în domeniul relaţiilor politice, economice şi diplomatice internaţionale.
Ca diplomat, interpret, emisar special prezidenţial şi ambasador extraordinar şi plenipotenţiar, şi-a reprezentat ţara în numeroase state arabe.
A publicat 15 volume, numeroase studii şi articole de arabistică, orientalistică şi Islamism şi numeroase traduceri din literatura română şi araba.
Este membru fondator al Ligii de Prietenie Româno-Arabă din Bucureşti, profesor universitar asociat şi unul din principalii contribuitori ai publicaţiei *Pulsul Geostrategic.*

pentru experienţa sa militară, dar şi pentru ostilitatea agresivă pe care acesta o manifestă faţă de Statele Unite şi Israel.

Genearl Ismail Qaani, succesorul lui Soleimani

Reacţii după atac

Reacţiile şi aprecierile care au succedat morţii lui Qasem Soleimani au fost pe cât de numeroase, pe atât de marcate de umbra îngrijorării şi se poate aprecia că acestea vor continua pe măsură ce consecinţele atacului american vor începe să prindă contur. Redăm câteva dintre comentariile şi poziţiile exprimate în orele de după eveniment:

- Preşedintele Iranian Hassan Rohani a avertizat că „Iranul şi naţiunile libere din regiune îşi vor lua revanşa împotriva Americii criminale pentru acest oribil asasinat";
- ministrul iranian de externe, Mohammad Javad Zarif: „Brutalitatea şi stupiditatea forţelor teroriste americane care l-au asasinat pe comandantul Soleimani vor face, fără îndoială, ca arborele rezistenţei în regiune şi în lume să înflorească mai mult... Actul executat de Statele Unite constituie o escaladare extrem de primejdioasă. Statele Unite poartă întreaga răspundere pentru consecinţele aventurismului lor";
- la Bagdad, liderul şiit irakian Moqtada Al-Sadr a ordonat activarea formaţiunilor militare „Armata lui Mahdi", cărora le-a cerut să fie pregătite de acţiune în orice moment;
- cu strigăte de „Moarte Americii!", mii de locuitori au demonstrat în spaţiul public al capitalei iraniene şi în alte localităţi ale ţării;
- la Moscova, ministrul de externe Serghei Lavrov şi preşedintele Comisiei pentru Afaceri Externe a Dumei, Konstantin Kosachev, au lansat avertismente severe privind consecinţele „nechibzuite" ale operaţiunii americane, care ameninţă să se traducă printr-o serioasă creştere a încordării în regiune. Cei doi demnitari ruşi şi-au exprimat opinia că „nu trebuie să existe niciun dubiu în ce priveşte consecinţele şi măsurile de ripostă care vor urma";
- la Bruxelles, preşedintele Consiliului European, Charles Michel, a lansat, în numele comunităţii europene, un apel la încetarea ciclului de violenţe şi provocări în regiunea Golfului. „Există, acum, un mare risc de izbucnire a unui incendiu generalizat în toată regiunea Orientului Mijlociu şi de activare a forţelor obscure ale terorismului care exploatează asememenea situaţii de tensiune religioasă şi naţionalistă", a mai spus demnitarul european;
- la Berlin, purtătoarea de cuvânt a cancelariei germane, Ulrike Demmer, a apreciat că acţiunea de la 3 ianuarie a determinat „o creştere primejdioasă a nivelului de deteriorare a păcii şi stabilităţii". Ea a adresat un apel la reţinere şi prudenţă şi la soluţionarea pe canale diplomatice a tuturor diferendelor;
- ministrul britanic de externe, Dominic Raab, a exprimat îngrijorarea ţării sale şi a chemat toate părţile implicate să acţioneze pentru detensionarea situaţiei create prin lichidarea fizică a generalului Soleimani;
- anunţarea morţii generalului iranian a determinat o creştere cu 4% a preţului petrolului pe piaţa hidrocarburilor;
- liderul formaţiunii libaneze Hezbollah, Hassan Nasrallah, s-a angajat să dea „riposta justificată criminalilor responsabili de asasinarea martirului Qasem Soleimani";
- la Bagdad, primul ministru Adel Abdul Mahdi a condamnat asasinarea responsabilului iranian, apreciind că raidul în care acesta a fost ucis constituie o „violare flagrantă" a condiţiilor care reglementează prezenţa militară americană pe teritoriul irakian. Premierul a apreciat, de asemenea, că acest act riscă să declanşeze un război distrugător în această ţară;

- experţi şi specialişti americani în problemele Orientului Mijlociu şi ale Iranului au fost unanimi în a aprecia că lichidarea generalului Soleimani este cea mai importantă reuşită a Americii în ultimele decenii, mai importantă chiar decât eliminarea liderilor jihadişti Osama Bin Laden şi „califul" Abu Bakr Al-Baghdadi, fiind, totodată, generatoare de conflicte, cu atât mai mult cu cât victima era un personaj în spatele căruia se află o societate şi o instituţie militară cu o veche experienţă a războiului şi, mai ales, ostilă Americii şi politicii sale.

Cum ar putea să răspundă Iranul?

În toate reacţiile şi luările de poziţie exprimate după lichidarea generalului Soleimani atât de oficialii de la Teheran, cât şi de liderii sau reprezentanţii unor formaţiuni militare şi politico-militare în solda regimului iranian, s-a vorbit insistent de răzbunare şi măsuri punitive împotriva Statelor Unite, o insistenţă care a generat, în mediile analitice, politice şi mediatice o întrebare firească în atare conjuncturi şi anume: ce măsuri ar putea să fie puse în pratică de către Iran ca vendetă pentru operaţiunea de la 3 ianuarie, căreia i-au căzut victime şeful Brigăzii de elită Al-Quds din cadrul Gardienilor Revoluţiei Islamice (Pasdaran), liderul Miliţiilor irakiene de obedienţă iraniană, Abu Mahdi Mohandis, comandant-adjunct al coaliţiei de miliţii *Al-Hashd Al-Sha'abiy* (Mobilizarea Populară) şi 12 membri ai grupului de escortă şi pază.

Se cuvine observat că un front virtual, cuprinzând obiectivele care ar putea să devină ţinte, include o vastă regiune întinsă din Golful Persic până în Irak, Siria şi Liban, trecând prin sudul Peninsulei Arabice, până la subcontinentul indian. În acest areal sunt incluse apele maritime ale Golfului, Strâmtoarea Ormuz şi Marea Omanului, adică o suprafaţă în care sunt desfăşurate importante efective armate ale Gardienilor Revoluţiei Islamice care constituie coloana vertebrală a armatei naţionale şi din care face parte şi Brigada Al-Quds al cărei comandant a fost generalul Qasem Soleimani. În paralel şi în acelaşi perimetru vast se află o consistentă prezenţă militară americană preponderent maritimă care, din perspectivă iraniană, oferă cel puţin 30 de potenţiale obiective/ţinte.

În segmentul terestru, Iranul beneficiază de o prezenţă deja existentă - forţe naţionale sau miliţii aflate sub controlul său - în Siria, Liban, Irak şi Yemen, care poate fi implicată cu rapiditate într-un conflict. În funcţie de împrejurări, Teheranul poate să extindă aria de interes până în Afghanistan şi Pakistan. Dată fiind multitudinea şi varietatea geografică şi umană a punctelor de sprijin accesibile, este dificil să se spună unde îşi va stabili Iranul zonele de ripostă şi care ar putea să fie obiectivele-ţintă ale ripostei. Nu mai puţin dificil este şi răspunsul la întrebarea dacă acţiunile de retorsiune vor fi executate cu personal iranian, fără ca acţiunile împotriva prezenţei şi intereselor americane să fie revendicate, sau vor fi executate de formaţiuni combatante non-iraniene diseminate pe o amplă suprafaţă a geografiei regionale şi sub-regionale.

Specialiştii, strategii şi analiştii care au abordat această problemă conflictuală sunt sceptici cât priveşte perspectiva unei confruntări militare directe, argumentând prin aceea că viziunea strategică şi tactică a armatei iraniene este fundamentată conceptual pe evitarea unor angajamente nemijlocite cu inamicul, în favoarea executării unor serii succesive şi rapide de acţiuni punctuale dispersate care să nu constituie un argument suficient pentru angajarea de către inamic a unor operaţiuni contraofensive de amploare, dar care să aibă un efect de uzură şi demoralizare. Iranienii ar putea, bunăoară, să procedeze la distrugerea în aer a unor drone, fără a produce pierderi umane, sau să lanseze mine „anonime" în apele Golfului, ori să atace obiective logistice, petroliere, economice ale unor state regionale aliate ale Americii, fără a le revendica şi fără a recunoaşte paternitatea acestora. Iranienii conştientizează faptul că angajarea într-o confruntare directă şi de amploare cu potenţialul american de război ar însemna asumarea riscului serios de a pierde întregul război.

Dar nu este nevoie de analize sofisticate pentru a se înţelege că, fie şi în varianta unui asemenea război de uzură, Statele Unite vor

riposta cu o intensitate graduală, circumscrisă de data aceasta unei strategii în care se înscrie și decizia lui Donald Trump de a autoriza asasinarea unui responsabil de top în ierarhia politico-militară iraniană, o strategie elaborată nu pentru a duce la infinit un război de uzură, ci de a accelera o soluție care să elimine Iranul din ecuația balanței de forță și influență în regiunea Golfului și a Orientului Mijlociu.

Pe de altă parte, nu trebuie să se ignore faptul că, încă de la instaurarea regimului teocratic, în urmă cu peste 40 de ani, cu excepția războiului cu vecinul irakian, toate celelalte conflicte în care Iranul s-a implicat militar au fost războaie asimetrice, pentru care regimul khomeinist a investit cu predilecție energii umane, logistice, tehnologice, lăsând pe un loc secund implementarea unei strategii de pregătire umană, militară, financiară și economică pentru un eventual război „clasic" de amploare și direct cu Statele Unite ale Americii. Eforturi uriașe au fost făcute în două domenii fundamentale, respectiv crearea unei vaste rețele de aliați „proxy" și dezvoltarea unui program nuclear cu finalități militare.

În acest context se poate afirma că o posibilă pârghie la care Teheranul poate recurge pe termen imediat va viza amplificarea și intensificarea instabilității și tensiunilor pe „fronturile de proximitate" din Irak, Yemen, Liban, Siria, în paralel cu dezvoltarea raidurilor în apele maritime regionale și cu executarea de operațiuni violente împotriva unuia sau mai multe state arabe riverane Golfului.

Dintr-o perspectivă pe termen lung, Iranul nu are nici interesul, nici potențialul necesar pentru a se angaja într-o conflagrație la scară largă cu Statele Unite. Beneficiind de relațiile non-conflictuale pe care le are, în diferite grade, cu principalii poli de putere ai geopoliticii globale, precum Federația Rusă, China, Turcia, Uniunea Europeană sau state ori grupuri de state membre ale acesteia, Iranul va acționa - politic, economic, propagandistic - pentru decredibilizarea politicii internaționale a Statelor Unite, inclusiv din perspectiva disputelor care preced alegerile prezidențiale din acest an.

Avertismente, amenințări și bune oficii

În prezența ghidului spiritual suprem și a mai multor mii de cetățeni iranieni șiiți și irakieni, la Teheran au avut loc, la 5 ianuarie, funeraliile generalului Soleimani și ale celorlalte victime ale atacului american de la 3 ianuarie.

Iranul a ridicat steagul roșu al vendetei, purtând, în broderie cu fir de aur, numele lui Hussein, cel de-al treilea imam al confesiunii duodecimane șiite, nepot al Profetului și fiu al califului Ali Ibn Abi Taleb, ucis în anul 680 de către oștile califului Muawiya în celebra bătălie de la Karbala și venerat ca „martir al martirilor". Exhibarea steagului roșu semnifică răzbunarea și, prin tradiție, acesta nu este coborât decât după ce actul răzbunării a fost săvârșit.

Președintele iranian Hassan Rohani a anunțat decizia țării sale de a rupe orice angajament față de prevederile „Acordului 5+1" referitor la programele nucleare iraniene.

Parlamentul de la Bagdad, cu o componență majoritară șiită, a împuternicit guvernul irakian să ceară plecarea tuturor efectivelor militare americane (peste 5.000 de oameni) desfășurate pe teritoriul acestei țări. În reacție, liderul de la Casa Albă a declarat, explicit, că armata SUA nu va părăsi Irakul decât după ce Irakul va plăti Americii contravaloarea tuturor investițiilor financiare, militare și logistice pe care Statele Unite le-au implementat de la înlăturarea regimului Saddam Hussein până la momentul plecării.

Este prematur să se elaboreze scenarii și prognoze privitoare la evoluțiile imprevizibile ale acestui nou focar de conflict apărut în zona atât de sensibilă a Orientului Mijlociu. Se poate, însă, afirma că înainte de intrarea acestuia pe o cale ireversibilă spre acțiuni belicoase letale și distructive, noul „dosar" conflictual din Golful Arabo-Persic va parcurge o etaptă de război verbal, prin intense schimburi de avertismente, acuze și amenințări reciproce, însoțite de oferte externe, regionale sau extra-regionale de bune oficii politico-diplomatice de medieri destinate să stopeze lunecarea către erupție a acestui nou vulcan care amenință regiunea și lumea la începutul celui de-al treilea deceniu al secolului.

Cu ce rezultate, vom ști în săptămânile, dacă nu chiar în zilele următoare.

Reacţia Israelului la ameninţarea nucleară
Cazul programelor nucleare ale Irakului, Siriei şi Iranului

Profesor
Christian KAUNERT[1] **Ori WERTMAN[2]**

Introducere

Încă de la înfiinţarea sa, în 1948, Statul Israel s-a confruntat cu numeroase incidente de securitate, unele dintre acestea ameninţându-i chiar existenţa. Una dintre cele mai importante ameninţări existenţiale a constituit-o scenariul în care un stat inamic achiziţiona capacităţi nucleare, lucru care ar conduce la o situaţie de netolerat pentru statul evreu. Acest scenariu s-a repetat deja de trei ori, pentru israelieni: prima dată a fost când Israelul a decis să distrugă, în 1981, reactorul nuclear al Irakului; a doua, când Israelul a distrus reactorul nuclear construit în Siria în 2007 şi a treia oară când autorităţile israeliene au fost puse în faţa alegerii de a elimina programul nuclear al Iranului, în perioada 2010-2011, însă în cele din urmă nu au mai întreprins niciun demers. Din punct de vedere empiric, aceste trei cazuri demonstrează modalitatea în care Israelul a răspuns la ameninţări existenţiale, luând în considerare relaţia cu principalul său aliat, SUA.

Reactorul nuclear irakian era văzut de premierul israelian Menachem Begin (în funcţie în perioada 1977-1983) ca o ameninţare la adresa statului Israel (Nakdimon, 2007: 83). În paralel cu eforturile depuse pentru a convinge Franţa să oprească ajutorul oferit Irakului, Israelul a luat măsurile necesare pentru a împiedica dezvoltarea programului nuclear irakian. În 6 aprilie 1979, agenţi Mossad au distrus părţi din miezul reactorului care erau destinat Irakului şi care fusese produs la Toulon, în Franţa. În vara anului 1980, agenţi Mossad au ucis trei oameni de ştiinţă irakieni care lucrau la programul nuclear (Nakdimon, 2007: 97; Bergman, 2018: 343-344). Cu toate acestea, directorul Mossad, Yitzhak Hofi, ştia că aceste demersuri nu vor opri în întregime programul nuclear al Irakului şi de aceea i-a precizat premierului Begin, în octombrie 1980, că singura soluţie rămasă era bombardarea din aer a reactorului (Bergman, 2018: 349-353). Pentru bombardarea reactorul nuclear irakian, Begin trebuia să obţină acordul Cabinetului de Securitate, care deţine autoritatea de a angaja ţara în război sau de a iniţia operaţiuni militare. În mai 1981, Cabinetul de Securitate a votat pentru distrugerea reactorului nuclear irakian şi, în iunie, aparate de zbor aparţinând forţelor aeriene israeliene au distrus reactorul (Nakdimon, 2007: 226-227). Cu toate acestea, deşi era în contact cu administraţia americană - aflată sub conducerea preşedintelui Ronald Reagan - pe chestiunea programului nuclear irakian, Begin nu i-a implicat deloc pe americani în decizia de a distruge reactorul. De fapt, decizia lui Begin de a nu informa administraţia americană referitor la bombardarea reactorului

1. Prof. dr. Christian Kaunert este preşedinte pentru politici şi securitate şi director al Centrului internaţional pentru politici şi Securitate al Universităţii South Wales. Este şi conducător al Grupului asociat de cercetare pentru politici şi seuritate al Universităţii South Wales. Anterior a activat ca director academic şi professor la Institutul pentru studii europene din cadrul universităţii Vrije din Bruxelles şi profesor pentru politici internaţionale, şef de catedră în politici şi director al Institututlui european pentru securitate şi justiţie la Centrul de excelenţă Jean Monnet al universităţii Dundee.
Prof. Kaunert a efectuat studii şi a predate în multe universităţi internaţionale şi a fost ales să ocupe prestigiosul post de şef Jean Monnet în justiţie europeană şi politici de afaceri interne şi contraterorism (în anii 2012, 2013, 2017 şi 2019). În present este editor al Revistei de studii europene contemporane, conflicte şi cooperare internaţională şi al seriei de cărţi "Evaluarea securităţii şi justiţiei europene" a editurii Edward Elgar. De asemenea, este în consiliul director al Revistei de politici şi societîţi europene (EPS) şi al Revistei pentru integarrea europeană (JEI).
2.Ori Wertman este cercetător şi doctorand în cadrul Universităţii South Wales, a fost consilier pe probleme de politică externă al fostului preşedinte al Partidului Laburist, Isaac Herzog, fost vice-preşedinte al filialei de tineret a Partidului Laburist şi candidat la alegerile parlamentare, pe listele Partidului Laburist.

a avut la origini temerea că, dacă proceda în acel mod și americanii s-ar fi opus, atunci Israelul ar fi trebuit să atace înainte de a fi pregătit (Katz, 2019: 99).

La polul opus față de concepția lui Begin, pentru premierul israelian Ehud Olmert (în funcție în perioada 2006-2009) schimbul de informații cu americanii era necesar dat fiind că beneficiul potențial decurgând dintr-un atac american depășea cu mult riscul unui atac executat mai devreme, când Israelul nu era pregătit (Katz, 2019: 100). Astfel că, după ce Mossad a aflat, în martie 2007, că Siria construia un reactor nuclear, Olmert, care a hotărât distrugerea imediată a acestuia, a considerat necesar să comunice acest aspect administrației americane (Katz, 2019: 40-43). Prin urmare, directorul Mossad, Meir Dagan, a fost trimis la Washington la mijlocul lunii aprilie și a furnizat administrației Bush - vice-președintelui Dick Cheney, consilierului pe probleme de securitate națională Stephen Hadley, adjunctului său Elliott Abrams și directorului CIA Michael Hayden - dovezi cu privire la faptul că Siria construia un reactor nuclear (Katz, 2019: 15-17; Olmert, 2018: 198-199). La scurt timp după ce americanii au primit informațiile, Olmert i-a cerut lui Bush să bombardeze reactorul. Președintele american a răspuns că are nevoie de ceva timp să verifice informațiile și i-a promis premierului israelian că îi va furniza un răspuns (Katz, 2019: 47; Bush, 2010: 421). La 17 iunie, președintele Bush și-a convocat echipa de securitate pentru a discuta problema reactorului nuclear din Siria. Părerea generală a administrației americane a fost că, dacă SUA refuzau să distrugă reactorul, Israelul urma să întreprindă singur acest demers. Aceasta era impresia pe care directorul Mossad, Dagan le-o lăsase lui Hayden și lui Hadley în cadrul întrevederii din aprilie, iar președintele Bush înțelesese același lucru în urma convorbirilor cu premierul Olmert. În plus, americanii considerau că distrugerea reactorului era o sarcină ușoară pentru israelieni (Katz, 2019: 56). Esențialmente, americanii se confruntau cu o dilemă: din punct de vedere militar distrugerea reactorului sirian nu reprezenta o problemă, însă din punct de vedere diplomatic, atacarea unui stat independent fără o avertizare justificată ar fi generat repercusiuni grave. Astfel, dat fiind că o operațiune sub acoperire pentru a distruge reactorul era prea riscantă, cea mai bună opțiune a fost informarea aliaților americani, demascarea împreună a reactorului și somarea Siriei să-l închidă și să-l dezasambleze sub atenta monitorizare a AIEA. În cazul în care Siria refuza desființarea reactorului, americanii aveau o motivație publică clară să întreprindă măsuri de ordin militar. În plus, estimările CIA acordau un grad redus de credibilitate unui program Sirian de arme nucleare, ceea ce l-a determinat și mai mult pe Bush să se opună bombardării reactoruluiși să urmeze mai întâi calea diplomației (Bush, 2010: 421). Acest moment a fost crucial pentru administrația Bush, mai ales după eșecul de informații care a dus la decizia invadării Irakului, care încă plana. Din acest motiv, președintele Bush trebuia să fie absolut sigur că informațiile furnizate de Israel erau corecte, deoarece nu putea nici din punct de vedere politic, nici public, să lanseze o operațiune militară fără o justificare de informații reală (Katz, 2019: 44-45). Într-un final, americanii, care erau deja implicați în două războaie în Irak și Afghanistan s-au temut că bombardarea reactorului sirian ar putea fi urmată de declanșarea unui nou război în Orientul Mijlociu (Katz, 2019: 59-60). În cele din urmă, președintele american a susținut decizia majorității membrilor administrației sale și a hotărât că SUA va aborda întâi calea diplomatică (Katz, 2019: 115-118). La 13 iulie Bush a discutat cu Olmert și l-a informat cu privire la decizia sa de a nu bombarda reactorul și de a continua pe calea diplomatică. Președintele american a declarat că nu poate justifica un atac asupra unui stat independent decât dacă serviciile de informații îi confirmă că este vorba despre un program de arme nucleare (Bush, 2010: 421). Astfel, Bush a propus să își trimită secretarul de stat, Condoleeza Rice, în Israel să susțină o conferință de presă comună prin care să forțeze Siria să distrugă reactorul (Olmert, 2018: 205). Olmert, care considera că americanii erau încă marcați de eșecul analizei informațiilor dinaintea războiului din Irak și că le era teamă să acționeze militar împotriva Siriei (Olmert, 2018:

204), a răspuns: „George sunt surprins şi dezamăgit. Nu sunt de acord cu acest lucru. Ți-am spus din prima zi a vizitei lui Dagan la Washington şi ți-am mai spus de atunci de fiecare dată când am discutat, că reactorul trebuie să dispară. Israel nu poate trăi cu un reactor nuclear sirian; nu îl vom accepta. Ar schimba întreaga regiune, iar securitatea noastră națională este împotriva acesui aspect. Îmi spui că nu veți lua măsuri, astfel că vom lua noi. Momentul în care le vom lua este o altă chestiune şi nu ne vom precipita" (Abrams, 2013: 246-247). Bush i-a răspuns lui Olmert că „SUA nu se vor opune", recunoscând faptul că Israel are dreptul să îşi apere securitatea națională. După această conversație Bush a dat instrucțiuni administrației să mențină secretul în totalitate, pentru a asigura că Israelul îşi poate pune în aplicare a planul (Abrams, 2013: 246-247; Katz, 2019: 120-122). Ulterior, la 5 septembrie, Olmert şi-a convocat Cabinetul de Securitate pentru a autoriza atacul împotriva reactorului nuclear sirian. În cele din urmă toți membrii Cabinetului, cu excepția unuia, şi-au dat acordul pentru atacarea reactorului. În aceeaşi noapte, la 6 septembrie, avioanele israeliene au decolat şi au distrus reactorul nuclear sirian (Katz, 2019: 178-182; Olmert, 2018: 226-227).

În comparație cu cele două succese ale lui Begin şi Olmert, premierul israelian Benjamin Netanyahu (în funcție în perioadele 1996-1999 şi 2009-2020) a eşuat de două ori să asigure securitatea împotriva programului nuclear iranian, în perioada 2010-2011.

Benjamin Netanyahu

În ciuda acțiunilor clandestine ale Israelului împotriva programului nuclear iranian de la începutul anilor 2000, acțiuni care au inclus asasinarea unor oameni de ştiință care lucrau la programul nuclear şi operații de sabotaj în instalațiile nucleare care au dus, în cele din urmă, la întârzierea programului (Kfir, 2019: 69-71), Netanyahu, care a revenit în funcția de premier în 2009, considera că instalațiile nucleare din Iran reprezintă o amenințare uriaşă la adresa Israelului astfel şi ar trebui distruse (Kfir, 2019: 62). Spre deosebire de Irak şi Siria, fiecare cu câte un reactor nuclear, care au fost distruse de Israel în 1981, respectiv în 2007, Iran deține mai multe instalații nucleare amplasate în diverse locuri din țară, protejate de sisteme de apărare antiaeriană (Kfir, 2019: 90-92). În acest caz, care nu este similar cu cel al Irakului şi al Siriei, unde Israelul a trebuit să distrugă doar câte o unitate, distrugerea instalațiilor nucleare iraniene era o sarcină complicată care necesita o operație de bombardare coordonată a mai multor amplasamente. De fapt, din punct de vedere militar, Israel deținea capacitatea operațională necesară atacării Iranului şi bombardării instalațiilor sale nucleare de unul singur. Cu toate acestea, în timp ce un atac al Israelului nu ar face decât să întârzie cu maxim trei ani programul nuclear iranian, ceea ce înseamnă că Israel ar trebui să atace Iran din nou în viitorul apropiat, SUA, care dispunea de măsuri speciale, incluzând bombe anti-buncăr şi avioane de realimentare în zbor avansate pe care Israel nu le deținea, putea distruge programul nuclear iranian în totalitate (Kfir, 2019: 56). Prin urmare, Israelul a preferat să primească de la SUA acele măsuri speciale şi acordul privind atacul asupra instalațiilor nucleare iraniene. Încă de la prima întâlnire cu preşedintele american Barack Obama, care a avut loc în mai 2009, premierul israelian a încercat să îl convingă pe acesta să îşi exprime acordul cu privire la un viitor atac al Israelului asupra instalațiilor nucleare iraniene şi să furnizeze Israelului bombele anti-buncăr şi aeronavele de realimentare în zbor avansate, necesare atacului. Obama, care se opunea acțiunii militare împotriva Iranului, a replicat că se depun eforturi pentru împiedicarea dezvoltării programului nuclear iranian prin impunerea de sancțiuni economice şi prin organizarea de operațiuni sub acoperirecivile în domeniile

războiului electronic şi cibernetic (Kfir, 2019: 48 -49). În plus, administraţia Obama se temea că un bombardament israelian ar duce la o ripostă iraniană masivă împotriva Israelului, cu sute de rachete cu rază lungă de acţiune lansate din Iran şi cu zeci de mii de rachete lansate din Liban de către Hezbollah - organizaţie afiliată Iranului, un scenariu care ar putea escalada cu uşurinţă într-un război la scară în Orientul Mijlociu. În acel context, în Washington mai existau temeri că, în răspuns la atacuri, Iranul ar putea închide Strâmtoarea Ormuz din Golf pentru traficul navelor petroliere, ceea ce ar cauza o criză mondială de energie, în special în statele din Asia şi Europa care depind de resursele petroliere din Golf (Kfir, 2019: 116-117). Astfel, dezbaterea dintre Israel şi SUA nu s-a purtat pe tema pericolului reprezentat de programul nuclear iranian, ci pe modul în care acesta poate fi combătut. În timp ce Israelul dorea să distrugă instalaţiile nucleare iraniene, administraţia Obama a preferat să urmeze calea sancţiunilor economice care, spera aceasta, i-ar fi determinat pe iranieni să renunţe la programul nuclear şi, în cazul în care nu ar fi funcţionat, atunci ar fi lansat un atac. Cu alte cuvinte, preşedintele Obama s-a opus unui atac militar în Iran atât timp cât diplomaţia şi sancţiunile economice nu erau complet epuizate (Kfir, 2019: 102-105).

După ce şi-au dat seama că americanii nu vor coopera, atât premierul Benjamin Netanyahu, cât şi ministrul apărării, Ehud Barak, care era şi el în favoarea unei acţiuni militare împotriva instalaţiilor nucleare iraniene, s-au pus de acord ca Israel să execute atacul chiar dacă nu aveau acordul administraţiei Obama. Totuşi, pentru a executa un atac israelian împotriva instalaţiilor nucleare iraniene, Netanyahu trebuia să obţină acordul Cabinetului de Securitate, care, conform legislaţiei israeliene, deţine autoritatea legală pentru a aproba o astfel de operaţiune militară. Însă, înainte de a prezenta problema Cabinetului, Netanyahu şi Barak trebuiau să obţină sprijinul „Forumului celor Şapte", care era de fapt un organism restrâns din cadrul Cabinetului de Securitate incluzând prim-ministrul, ministrul apărării, ministrul afacerilor externe şi alţi patru miniştri importanţi. În cele din urmă, în niciuna din cele două încercări, atât în 2010, cât şi în 2011, Netanyahu şi Barak nu au reuşit să obţină stoparea programul nuclear iranian. În prima încercare, din 2010, ministrul apărării, Barak, a precizat, la întâlnirile „Forumului celor Şapte", că este necesară întreprinderea unei acţiuni înainte blocarea „spaţiului de imunitate" la reactorul de la Fordo, care era cea mai grea ţintă de atins, deoarece după aceasta, un atac israelian asupra Iranului nu ar mai fi fost posibil. Barak a argumentat cu faptul că iranienii îşi vor pune la punct toate sistemele de apărare ale instalaţiilor lor nucleare, care includ construcţia unor buncăre care să reziste la bombele israeliene, fapt care însemna că un atac israelian nu mai putea fi executat curând. În septembrie 2010, Netanyahu şi Barak, care erau decişi să execute un atac împotriva Iranului, i-au ordonat şefului Statului Major al Forţelor Armate Israeliene, Gabi Ashkenazi, să mobilizeze armata la nivelul de alertă maximă. Cererea însemna că FAI (Forţele Armate Israeliene) se pregăteau pentru un atac împotriva Iranului. Şeful Statului Major al FAI, Ashkenazi a refuzat cererea premierului şi a ministrului apărării, precizând că numai Cabinetul de Securitate deţine autoritatea necesară pentru a emite un astfel de ordin. Ashkenazi, care considera că FAI sunt operaţionale şi pregătite pentru acţiuni militare, a fost de părere că mobilizarea armatei ar putea da impresia iranienilor că Israel era pe punctul de a ataca şi, astfel, fără să vrea, Israelul s-ar fi trezit în mijlocul unui război pe care nu îl anticipase. În plus, directorul Mossad, Meir Dagan şi directorul Şin Bet, Yuval Diskin, au susţinut la rândul lor că acel ordin era lipsit de legalitate şi că premierul şi ministrul apărării nu pot decide singuri privind un atact asupra Iranului. Drept rezultat, Netanyahu şi Barak şi-au dat seama că nu aveau cum să lanseze un atac asupra Iranului la acel moment (Kfir, 2019: 108-111).

În cea de-a doua încercare, din cursul anului 2011, Netanyahu şi Barak au căutat din nou să convingă membrii „Forumului celor Şapte" (care între timp a devenit „Forumul celor Opt", odată cu includerea ministrului Yuval Steinitz) să atace instalaţiile nucleare iraniene. Cu toate acestea, membrii forumului încă erau reticenţi în a

sprijini atacul înainte de obţinerea unui sprijin operaţional din partea americanilor. În octombrie 2011a avut loc o şedinţă crucială a „Forumului celor Opt" pentru luarea unei decizii privind atacarea instalaţiilor nucleare iraniene. Netanyahu şi Barak au crezut că şedinţa, la care au participat şi şeful Statului Major al FAI, Benny Gantz, şeful serviciilor de informaţii ale armatei, Aviv Kochavi, comandantul Forţelor Aeriene, Amir Eshel, directorul Mossad, Tamir Pardo şi directorul Şin Bet, Yoram Cohen, se va încheia cu o decizie de accelerare a pregătirii armatei pentru un atac împotriva Iranului. Cum „Forumul celor Opt" nu avea autoritatea legală de a da ordin armatei să atace, ci doar Cabinetul de Securitate, Netanyahu şi Barak aveau nevoie de o majoritate de voturi în cadrul forumului pentru ca ulterior să fie adoptată o hotărâre şi trimisă pentru aprobare Cabinetului. În cadrul şedinţei Gantz, Pardo şi Cohen au susţinut că Israel deţine capacitatea operaţională pentru a ataca Iranul, dar au precizat că acest lucru trebuia coordonat cu americanii, în avans, un scenariu faţă de care Netanyahu şi Barak au obiectat, temându-se că alertarea timpurie a americanilor ar fi permis Washingtonului să facă presiuni asupra Israelului pentru a renunţa la atac. În cele din urmă, Gantz a declarat că, deşi FAI sunt gata şi complet operaţionale, în calitatea sa de şef al FAI nu susţine operaţiunea. Gantz credea că FAI puteau distruge siturile nucleare din Iran, însă Israelul avea nevoie să coopteze SUA la operaţiunea sa şi pentru evoluţiile viitoare ale acesteia, cum ar fi un posibil război cu Iranul.

Problema consta în faptul că Netanyahu şi Barak nu puteau garanta că preşedintele Obama va fi pregătit să prijine Israelul în eventualitatea unui război cu Iranul. Astfel, luând în considerare declaraţia lui Gantz, majoritatea „Forumului celor Opt" s-a opus unui atac asupra Iranului atâta timp cât americanii nu-şi ofereau sprijinul, prin urmare problema nu a mai ajuns în Cabinet (Kfir, 2019: 135-140).

Concluzie

Aceste trei studii de caz demonstrează clar faptul că, în ciuda relaţiilor apropiate dintre Israel şi SUA, autorităţile israeliene acţionează în conformitate cu interesele de securitate ale Israelului, chiar dacă măsurile adoptate sunt contrare poziţiei SUA. În 1981, în ciuda contactelor cu administraţia Reagan, premierul israelian Begin a hotărât să nu îi implice pe americani deloc atunci când a decis să distrugă reactorul nuclear irakian, deoarece se temea că împotrivirea acestora ar fi fost un impediment în calea atacului israelian asupra reactorului. În 2007, premierul Olmert, care avea o relaţie foarte apropiată cu preşedintele american Bush, a decis la rândul său să distrugă reactorul nuclear sirian cu toate că administraţia americană prefera o soluţie diplomatică în locul uneia militare. Totuşi, atunci când americanii se opun categoric acţiunilor israeliene, libertatea de acţiune a premierului israelian, cum a fost cazul lui Netanyahu în 2010-2011, poate fi restricţionată sever dacă majoritatea membrilor Cabinetului de Securitate consideră că sprijinul american pentru acţiunile Israelului este esenţial.

F-15I Ra'am

Bibliografie

Abrams, E. (2013). *Tested by Zion: The Bush Administration and the Israeli-Palestinian Conflict* (Cambridge University Press).

Bergman, R. (2018). *Rise and Kill First* (New York: Random House).

Bush, G. W. (2010). *Decision Points* (New York: Crown).

Kfir, I. (2019). *Storm toward Iran* (Israel: Miskal).

Katz, Y. (2019). *Shadow Strike* (New York: St. Martin).

Nakdimon, S. (2007). *Tammuz in Flames* (Israel: Miskal).

Olmert, E. (2018). *In Person* (Israel: Miskal).

Liban, când „KULLU" înseamnă „TOȚI"

Lamia FOUAD, Beirut

La începutul lunii ianuarie 2020, Adunarea Generală a ONU anunța că, în conformitate cu prevederile Articolului XIX din Cartă, Libanului i-a fost suspendat dreptul de vot în cadrul Adunării Generale, ca măsură punitivă pentru neplata contribuției financiare pe ultimii doi ani, în valoare nominală de 459.000 de dolari. Ministrul libanez de externe, Gebran Basil, ginere al președintelui Michel Aoun și lider executiv al formațiunii politice Mișcarea Patriotică Liberă, înființată de șeful statului, a respins orice resposabilitate a Ministerului Afacerilor Externe pentru această situație, angajându-se într-o polemică vituperantă cu colegul său de la Finanțe. Rezoluția organizației internaționale, ca și cearta între cei doi membri ai guvernului demisionar de la Beirut nu era decât un vârf al aisbergului care ascunde starea de haos în care se zbat, de mai multe luni, Libanul și libanezii. Libanul nu a fost singura țară aflată în situația de a nu putea să-și achite contribuțiile la bugetul ONU, cifrată la mai puțin de jumătate de milion de dolari. Libanul, care doar în amintirile celor vârstnici mai păstrează blazonul de „perlă" și de „Elveție" a Levantului, era penalizat pe o listă de încă nouă state pe care se regăsesc Africa Centrală, Tonga, Venezuela, Yemen, Somalia, Lesotho și altele.

De mai multe luni, Libanul este zguduit de o amplă mișcare protestatară și revendicativă despre care s-a spus - liderii politici, cu deosebire - că a avut drept scânteie decizia nefericită a ministrului telecomunicațiilor, Mohammed Shukeir, de a introduce o taxă cotidiană asupra comunicațiilor electronice de socializare, utilizate, de obicei, în regim de gratuitate. Într-o țară care suferă, de câțiva ani, nu numai de o cronicizată criză guvernamentală, dar și de o prăbușire de facto a infrastructurii și serviciilor, de la salubritatea publică la electricitate, apă potabilă, sistemul financiar-bancar și prăbușirea valorică a monedei naționale, adevărata cauză a nemulțumirilor sociale și a lunecării statului către colaps este doar rezultatul unor îndelungate și împovărătoare acumulări negative din care nu lipsesc: corupția cronicizată și inerția clasei politice și a clanurilor de interese și de orgolii confesionale, prizoniere ale unei constituții depărțite de realitățile naționale și globale; ingerințele externe și sistemul așa numit *„Al-Muwalat"*, care denumește orientările clientelare ale grupurilor de interese politice și financiar-economice în raport cu grupuri și politici externe și străine de interesele „Libanului pentru toți libanezii".

Tinerii care - solidari dincolo de apartenența confesională și de categoria profesională - au coborât în spațiul public nu mai sunt animați doar de cauze care țin de supraviețuirea cotidiană, ci, într-o solidaritate fără precedent în istoria modernă a Libanului, cer schimbarea profundă și totală a regimului osificat, refuzând cosmetizările de suprafață precum schimbarea unui premier sau a unui ministru. Dacă, în Magrebul arab cuprins, în 2011, de febra „primăverii arabe", deviza manifestanților a fost sintetizată în puține cuvinte, precum *„irhal"*, sau, în spațiile francofone - precum Tunisia sau Algeria - *„dégage"*, ambele cu sensul de „pleacă", având ca țintă pe un Hossni Mubarak, un Zine El-Abidine Ben Ali sau Abdelaziz Bouteflika, marginalizații „primăverii libaneze" revendică epurare globală, care să cuprindă indivizi, instituții, sisteme și stiluri de guvernare, până la eliminarea confesionalismului și la modernizarea sistemului electoral și a alternanței democratice la putere. „Să plece totul și toți!" , *Kullu,* care înseamnă „totul și toți", nu doar un șef de guvern sau de parlament. Libanezii cer un Liban care să fie, în esența sa, unul cu adevărat al tuturor libanezilor.

*

Nu este mai puțin adevărat că această țară, cu o morfologie și o istorie atipică în contextul

regional, a fost marcată, cu deosebire după războiul civil de 15 ani (1975-1990), de efectul unei serii aproape neîntrerupte de profunde dificultăţi funcţionale şi relaţionale - ingerinţe şi ocupaţii străine, comunitarism şi segmentare socială, politică, teritorială, prezenţa grupărilor înarmate, conflicte de securitate şi confesionale etc. - care, cumulate, au constituit tot atâtea bariere în calea funcţionării instituţionale şi a dezvoltării sectoarelor economice, sociale şi de infrastructură. Şi, tocmai din perspectiva unui asemenea curriculum vitae al ultimilor 40 de ani, nu a putut să nu surprindă vitalitatea, coeziunea şi solidaritatea actualelor mişcări sociale revendicative în faţa cărora puterea a manifestat o atitudine de reacţie relativă şi limitată la oferte fragmentare şi reduse de măsuri superficiale, al căror vârf a fost concretizat prin demisia primului ministru Saad Hariri şi desemnarea unui succesor provenit din mediiile formaţiunii Hezbollah şi respins cu aceeaşi acribie de pe baricadele demonstranţilor. De conturarea unor măsuri de reformă reală nu a fost vorba în nici un moment.

Nu au fost puţini comentatorii şi analiştii care au căutat paralelisme şi similitudini între manifestările populare izbucnite în anul trecut şi continuate, cu aceeaşi energie, şi în noul an 2020, pe de o parte, şi uriaşa mobilizare populară din 2005, cunoscută drept „revoluţia cedrului" şi izbucnită ca reacţie spontană la asasinarea fostului prim ministru Rafik Hariri, pe de altă parte. Ceea ce este comun celor două momente se regăseşte în amploarea mobilizării ca expresie a voinţei unui singur popor care doreşte să fie stăpân pe destinele sale şi să trăiască în demnitate, egalitate de şanse şi democratizare modernă. Diferenţa care separă cele două „revoluţii" constă în aceea că, în anul 2005, mişcările de masă au izbucnit mai degrabă ca revendicare a independenţei şi suveranităţii naţionale şi, mai exact, ca gest de condamnare, protest şi refuz al ocupării de facto a Libanului de către regimul baasist sirian. În aceeaşi măsură se poate reţine realitatea unei alte deosebiri fundamentale. Dacă „revoluţia cedrului" a purtat în mod evident amprenta clivajului care fractura societatea libaneză între două mari blocuri politice şi confesionale, respectiv între blocul „14 martie" (sunniţii musulmani şi maroniţii creştini) şi „Mişcarea 8 martie" (şiiţi, etnici armeni şi alte confesiuni creştine), în actuala „primăvară libaneză" se poate constata elementul de noutate absolută al solidarităţii naţionale dincolo de identităţile şi apartenenţele politice, confesionale sau etnice ale cetăţenilor libanezi şi în favoarea unei politizări mai accentuate a actului revendicativ şi protesatar, inclusiv de distanţare critică de acele grupări şi comunităţi clientelare care se evidenţiază mai degrabă nu ca entităţi dăruite unui ideal libanez, cât unor interese şi politici străine, aşa cum este cazul partidelor politice şiite pro-iraniene Hezbollah şi Amal.

De la stânga la dreapta Ghidul iranian Ali Khamenei, Hassan Nassrallah şi Generalul Qasem Soleimani
(Sursa: thetimesofisrael.com)

Constituită pe principii confesionale şiite, mişcarea Hezbollah se pretinde a avea nu numai o dimensiune politică libaneză, ci şi una care ţine de două coordonate ale revoluţiei islamice din Iran, respectiv aceea de avangardă a „rezistenţei şi refuzului" (*Al-Muqawama* şi *Al-Rafd*) în raport cu Israelul şi cu „hegemonia americană şi imperialistă occidentală". Ori, prin prisma acestui considerent doctrinar se înţelege că, pentru această formaţiune şiită libaneză, ca de altfel şi pentru aliatul său sirian şi sponsorul iranian, demontarea şi eliminarea sistemului confesional de guvernanţă a statului libanez ar fi o veritabilă catastrofă strategică.

Fără un guvern funcţional şi delegitimizat prin demisia premierului Saad Al-Hariri, precum şi cu un succesor venit din partea Hezbollah, în persoana lui Hassan Diab (fost ministru al educaţiei şi învăţământului superior, membru al

Hezbollah), situaţia din Liban la acest început de nou an este lipsită, în mod dramatic, de perspective clare şi credibile de ieşire din

De la stânga la dreapta, Walid Jumblatt și Samir Geagea (Sursa: daylistar.com.lb)

actuala criză într-un viitor previzibil. Fragmentarea eşichierului politic intern a fost, încă o dată, aprofundată prin ruperea blocurilor politice deja existente, ca urmare a boicotului la care actul de guvernare este supus de către cel puţin două formaţiuni cu pondere pe arena și în viaţa politică. Și este vorba de creştinii din Forţele Libaneze conduşi de Samir Geagea şi, alături de acestea, influentul Partid Socialist Progresist al minorităţii druze, condus de septuagenarul Walid Jumblatt, contestatari înverşunaţi ai liderului Jebran Basil, ginere al preşedintelui Aoun şi aspirant nedeclarat la fotoliul prezidenţial de la Baabda.

Libanul parcurge o stare de opoziţie greu conciliabilă între naţiune şi stat, un stat incapabil şi nedoritor de a elimina crusta care acoperă profunzimea cauzelor care, de decenii, se perpetuează şi pe care nicio formulă guvernamentală - fie ea politică, fie politico-tehnocrată, fie una asigurată de „specialişti" independenţi - nu va putea să o depăşească atâta vreme cât nu se va ajunge la reformularea contractului între societate şi stat, pe temelia la care cetăţenii sunt mai decişi ca oricând să nu renunţe: o nouă formă de guvernare care să fie profund şi ireversibil despărţită de visul marelui Liban iluzoriu aşa cum a fost croit de domnii Sykes şi Picot acum 100 de ani şi care trebuie să fie ceea ce demonstranţii nu obosesc să proclame - „un singur Liban pentru toţi libanezii".

Anunţuri - Publicitate

Anunţuri şi publicitate în cadrul buletinului pot fi inserate în spaţiul disponibil sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii şi condiţii vă rugăm să ne contactaţi la office@pulsulgeostrategic.ro.

Pacea libiană de la Berlin: participare numeroasă, prea multe noduri gordiene

Dinu COSTESCU

Avându-i ca prim-solişti pe cei doi dirijori ai războiului civil libian - Fayez Sarraj, lider al „Guvernul de Conciliere Naţională" recunoscut de comunitatea internaţională, cu sediul în capitala Tripoli şi mareşalul reactivat Khalifa Haftar, comandantul aşa-numitei „Armate Libiene Naţionale", având sub control regiunile de est ale ţării - la 19 ianuarie 2020 s-au desfăşurat, la Berlin, după lungi şi anevoioase demersuri pregătitoare, lucrările conferinţei internaţionale pentru pace în Libia.

Fayez Sarraj Khalifa Haftar

La conferinţă au participat 12 state, în frunte cu membrii permanenţi ai Consiliului de Securitate[1] şi reprezentanţi ai patru organizaţii internaţionale, respectiv ONU, Uniunea Europeană, Organizaţia Unităţii Africane şi Liga Arabă.

Înainte...

În perioada premergătoare conferinţei, organizatorii au dat publicităţii un proiect de acord de pace al cărui text a suferit mai multe modificări reclamate de cel puţin 10 din participanţii invitaţi; un text care, în esenţa sa, nu aduce elemente fundamental deosebite de spiritul acordurilor anterioare de armistiţiu şi pace puse în discuţie la conferinţele de la Sukeyrat (Maroc), Paris, Abu Dhabi, Palermo şi altele pe care cele două tabere libiene ale războiului nu le-au respectat. Proiectul de rezoluţie insistă asupra câtorva cerinţe fundamentale pentru a deschide calea către o pace durabilă în Libia:

- încetarea confruntărilor militare şi consolidarea unui armistiţiu care să permită iniţierea unui proces de negocieri de pace în această ţară nord-africană;
- încetarea oricărei imixtiuni externe în problemele interne ale libienilor şi abţinerea tuturor statelor de la măsuri părtinitoare de susţinere a uneia sau alteia dintre părţile din conflict. O asemenea măsură ar urma să fie garantată printr-o rezoluţie a Consiliului de Securitate;
- implicarea comunităţii internaţionale, prin desfăşurarea în Libia a unor forţe de pace care ar putea fi asigurate fie de către ONU, fie de Organizaţia Unităţii Africane, fie de Liga Statelor Arabe.

Într-un interviu acordat presei în ajunul deschiderii conferinţei de la Berlin, diplomatul libanez Ghassan Salameh, reprezentant personal al secretarului general ONU şi şef al misiunii ONU pentru sprijinirea procesului de pace în Libia, identifica trei factori de natură să susţină încheierea cu succes a reuniunii din capitala germană:

- faptul că pregătirile pentru summitul de la 19 ianuarie au început în urmă cu cinci luni, timp suficient pentru coordonarea şi clarificarea unui consens asupra a ceea ce trebuie întreprins pentru încheierea lungului război civil libian;
- conferinţa ar asigura, pentru prima oară, auspicii internaţionale pentru iniţierea şi desfăşurarea unui dialog constructiv şi direct între beligeranţi. În acest sens se are în vedere crearea unei „Comisii internaţionale" de urmărire a modului de implementare a acordurilor asupra cărora părţile vor conveni pe parcusul negocierilor, inclusiv prin desfiinţarea celor două autorităţi paralele care-şi revendică legitimitatea în Libia şi constituirea unui singur guvern de Unitate Naţională.

De la summitul din Berlin se aştepta, în egală măsură, determinarea actorilor regionali şi extra-

1. Statele participante la Conferinţa de la Berlin au fost următoarele: Statele Unite ale Americii, Federaţia Rusă, Franţa, Marea Britanie, China, Germania, Turcia, Italia, Egipt, Emiratele Arabe Unite, Algeria şi Congo. Tunisia şi Maroc - ţări maghrebiene şi vecine frontului libian - au protestat pentru a nu fi fost invitate în timp util (Tunisia), sau deloc (Maroc) la dezbaterea unui subiect care le afectează din punct de vedere al siguranţei transfrontaliere şi al fluxului migratoriu şi terorist. Nemulţumiri pentru faptul de a nu fi fost invitate au exprimat şi Cipru şi Qatar (susţinător politic şi financiar al guvernului condus de Fayez Sarraj).

regionali să înceteze exploatarea conflictului libian drept eşichier fie pentru tranşarea rivalităţilor politice dintre ei, fie pentru a-şi asigura un control cât mai rentabil asupra importantelor rezerve de petrol de care dispune această ţară. Acestor actori li se va cere, în egală măsură, respectarea riguroasă a embargoului asupra livrărilor de arme către facţiunile care se confruntă în Libia, document decretat încă în anul 2011, dar care a rămas o simplă literă moartă. Din acest punct de vedere, desfăşurarea de trupe turceşti în Libia, sub pretextul „pacificării" acestei ţări şi prezenţa tot pe frontul libian a unor formaţiuni de mercenari ruşi, (dezminţită de Moscova), poate constitui unul din multele noduri gordiene care vor trebui eliminate de către cei prezenţi la conferinţă.

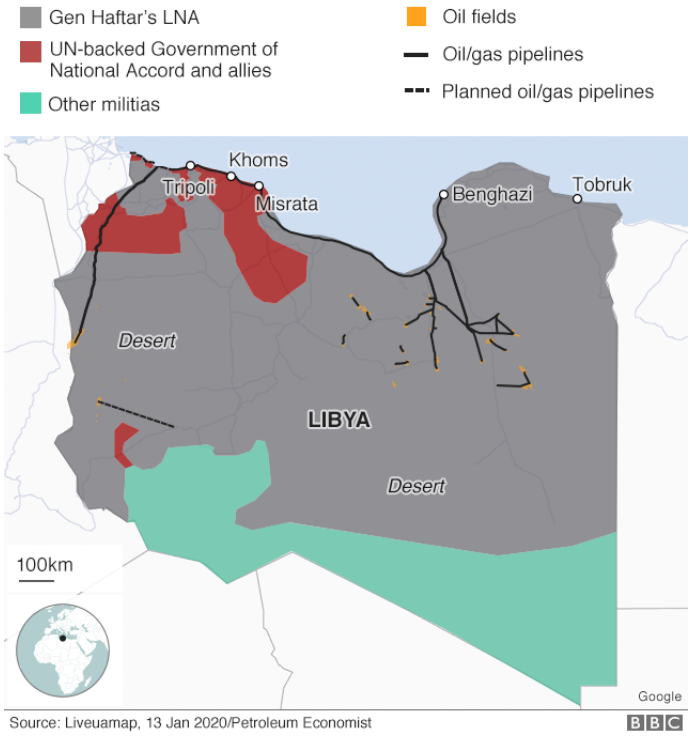

Source: Liveuamap, 13 Jan 2020/Petroleum Economist BBC

În preziua summit-ului, un înalt funcţionar al Departamentului de Stat al SUA aprecia, sub condiţia anonimatului, că „în Libia este vorba de un conflict care are tot mai multe similitudini cu războiul care a răvăşit Siria şi care se extinde neîncetat". În ultimă instanţă, obiectivul funamental al summit-ului trebuia să fie acela de a evita, în al 12-lea ceas, ca Libia să devină o altă Sirie.

... Şi după

„Am căzut de acord - spunea doamna Angela Merkel, în loc de concluzie la încheierea lucrărilor, asupra unui acord global de soluţionare a crizei din Libia. Esenţial este că reprezentanţii Libiei, Fayez Sarraj şi Khalifa Haftar, au agreat măsurile propuse de secretarul general al ONU, Antonio Guterrez".

Dar observatorii şi analiştii nu au trecut cu vederea faptul că nici comunicatul final al summitului, nici luările de cuvânt la încheierea acestuia nu fac vreo referire mai dezvoltată la poziţiile şi revendicările explicite ale celor doi „reprezentanţi ai Libiei" care, de fapt, nu au participat fizic la lucrările conferinţei, ci au fost spectatori, amplasaţi fiecare separat, în afara locului conferinţei. Şi poate că, aşa cum au afirmat unii vorbitori, inclusiv secretarul de stat Mike Pompeo, simpla prezenţă la Berlin a celor doi a fost un lucru pozitiv prin sine insuşi. Dar a însemnat aceasta şi o formă de angajament concret şi oficial faţă de ceea ce mai marii lumii au decis în numele lor? Este o întrebare al cărei răspuns a fost evitat cu desăvârşire.

Comunicatul final vorbeşte, holistic, despre faptul că „statele participante la summit s-au angajat să sprijine consolidarea unui armistiţiu durabil prin încetarea sprijinului militar sau de altă natură combativă pentru actorii interni ai conflictului libian". Dar aceste exerciţii retorice, necodificate şi neoficializate juridic, prin semnătură, riscă să rămână o simplă...retorică.

Misiunea de supraveghere a îndeplinirii acestor angajamente ar urma să fie încredinţată unei comisii militare (Comisia 5+5) constituită din zece membri, câte cinci pentru fiecare din cele două părţi. Despre mecanismele de funcţionare, despre controlul asupra activităţii comisiei sau despre măsuri de încredere reciprocă nu se menţionează nimic, nici în comunicatul final, nici în discursurile şi conferinţele de presă de după încheierea oficială a summit-ului.

În pofida angajamentelor discursive de respectare a încetării focului, nu au fost stabilite măsuri de aplicare; această problemă, ca şi altele, cu caracter politic sau economic, ar urma să fie discutată la o posibilă nouă reuniune, care ar putea să se desfăşoare la Geneva, la o dată ce va fi convenită ulterior. Propunerea lui Fayez Sarraj ca, pentru urmărirea modului de respectare a încetării focului să fie constituită o forţă de menţinere a păcii din partea ONU, a Unităţii Africane sau a Ligii Arabe nu a fost discutată, deoarece „nu a fost înscrisă pe ordinea de zi a lucrărilor conferinţei" (Angela Merkel dixit).

Pe de altă parte, la conferinţă a fost abordat şi segmentul economic al procesului de pace în Libia, fiind evocată, în principiu, posibilitatea de constituire a unui „mecanism de reconstrucţie" economică, pârghie care ar urma să devină realitate abia după constituirea unui nou şi unic guvern de uniune naţională, prin dizolvarea Consiliului Prezidenţial" de

la Tripoli condus de Fayez Sarraj şi a „Parlamentului" de la Tobruk controlat de Khalifa Haftar.

O „foaie de parcurs"

Sintetizând principalele prevederi pentru viitor, declaraţia finală conţine un decalog de teme referitoare la Libia şi care, în diferite forme, inclusiv prin implicarea şi sub auspiciile ONU, pot constitui o „foaie de parcurs" pentru realizarea scopului pentru care conferinţa internaţională a fost convocată. Le redăm, într-o relatare succintă:

1. **distribuirea echitabilă** a rezervelor şi a avuţiei naţionale, astfel încât acestea să devină cu adevărat proprietate a poporului libian, dincolo de regionalism sau apartenenţa etnică, confesională şi culturală;

2. consolidarea instituţională a statului printr-o amplă reformă, care să fie conectată şi să corespundă cu criteriile şi standardele internaţionale recunoscute;

3. mecanisme de urmărire a implementării. Cei doi lideri politici şi militari libieni au acceptat, în final, propunerea privitoare la constituirea „Comisiei 5+5" de urmărire, sub auspicii internaţionale, a modului de implementare a procesului de pacificare;

4. încetarea ingerinţelor străine. „Participanţii la conferinţă se angajează să se abţină de la orice amestec în conflictul armat sau în treburile interne ale Libiei. Participanţii cheamă toţi actorii internaţionali să procedeze în mod similar";

5. embargoul internaţional asupra furnizării de armament. Statele participante se angajează să respecte fără echivoc implementarea embargoului asupra furnizării de arme în Libia adoptat de către ONU în anul 2011;

6. încetarea focului. „Semnatarii documentului final cheamă toate părţile implicate să-şi dubleze eforturile pentru o încetare sustenabilă a ostilităţilor, descaladarea şi permanentizarea încetării focului";

7. desfiinţarea miliţiilor. Vor fi făcuţi paşi concreţi în direcţia destructurării miliţiilor şi grupărilor înarmate. Membrii acestora vor fi integraţi în instituţiile militare şi de securitate ale statului. Statul va avea monopolul exclusiv asupra utilizării forţei;

8. reactivarea procesului politic. Toate părţile beligerante sunt chemate să reia şi să continue procesul de soluţionare politică a conflictului intern, sub auspiciile Misiunii ONU de Sprijin în Libia;

9. drepturile omului. Participanţii cer tuturor părţilor să respecte întru totul dreptul şi legislaţia internaţională. În acest sens, autorităţile libiene vor renunţa la practica detenţiei arbitrare şi vor trece la desfiinţarea graduală a centrelor de detenţie pentru migranţi şi azilanţi;

10. economia şi petrolul. Participanţii subliniază importanţa integrităţii şi indivizibilităţii instituţiilor statului libian, îndeosebi Banca Centrală şi Compania Naţională a Petrolului. Participanţii resping orice formă de exploatare ilicită a surselor libiene de energie.

*

În condiţiile în care, de nouă ani, războiul civil face ravagii şi constituie o permanentă ameninţare la adresa securităţii şi stabilităţii interne şi regionale, conferinţa de la Berlin a avut, în definitiv, obiectivul de a realiza un acord global, internaţional pentru o reală reluare, desfăşurare şi finalizare a unui proces politic de pacificare a Libiei. Dată fiind multitudinea actorilor implicaţi şi a dificultăţilor acumulate, atingerea unui asemenea scop într-o singură zi nu oferea o perspectivă realistă. Deşi salutare în ce priveşte deschiderea unui orizont mai amplu şi mai promiţător pentru pacea libienilor, a regiunii şi a comunităţii internaţionale, rezultatele reuniunii de la Berlin rămân, încă, înconjurate de incertitudini. Pe de altă parte, trebuie menţionat faptul că doi dintre actorii externi principali pe scena libiană - Turcia şi Federaţia Rusă - au declarat, repetitiv, că „o reală pace în Libia nu va fi niciodată posibilă prin recursul la arme".

Deocamdată, conferinţa de la Berlin s-a încheiat şi cu o neîmplinire expresivă în ce priveşte profunzimea clivajului care îi separă pe libieni: aceea de a nu fi reuşit să lanseze un dialog serios şi durabil între cei doi războinici ai Libiei - Fayez Sarraj şi Khalifa Haftar.

Rămâne speranţa că acest eşec va fi unul de conjunctură şi cu perspectiva de a fi reparat cât mai repede cu putinţă.

TEHNICĂ ŞI TEHNOLOGII MILITARE

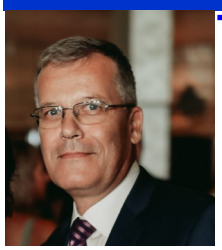

Programul viitorului avion de luptă european

General de brigadă (r) ing. Ciprian-Mircea Rădulescu

La Salonul aeronautic internaţional de la Berlin din luna aprilie 2018, companiile Dassault şi Airbus anunţau iniţierea programului „Sistem de luptă aeriană al viitorului"- SLAV (Système de combat aérien futur- SCAF/ Future Combat Air System - FCAS), care constă în construirea unui avion de luptă, un sistem de arme de nouă generaţie şi alte elemente integrate în spaţiul operaţional de luptă aeriană.

Elementul principal al acestui sistem va fi avionul de luptă de nouă generaţie (Next Generation Fighter – NGF), la care se vor adăuga sisteme de luptă fără pilot (Remote Carriers) şi un management integrat al câmpului de luptă (Combat Cloud).

Iniţiatorii acestui proiect, Franţa şi Germania, cărora li s-a adăugat ulterior Spania, au anunţat lansarea proiectului la salonul aeronautic Le Bourget (Franţa) din luna iunie 2019, când a fost prezentată şi o machetă la scara 1:1 a avionului.

Macheta avionului de luptă de nouă generaţie
Sursă: JohnNewton8 CC BY-SA
(https://creativecommons.orglicensesby-sa4.0)

Cu un buget iniţial estimat la 4 miliarde de euro până în 2025, proiectul va fi împărţit în următoarele programe principale:

- Avionul de luptă, dezvoltat de compania Dassault împreună cu Airbus şi Thales
- Avioane fără pilot (drone) şi rachete, dezvoltate de companiile Airbus şi MBDA
- Motoare de aviaţie, dezvoltate de companiile Safran şi MTU
- Integrarea spaţiului de luptă şi instruirea, dezvoltate şi coordonate de Airbus şi Thales.

Se intenţionează ca primul zbor al modelului experimental al avionului de luptă să aibă loc cel mai târziu în anul 2026, urmând ca în anul 2040 să intrare în înzestrarea forţelor aeriene ale ţărilor participante la proiect, când va înlocui aparatele Mirage 2000 şi Rafale în Franţa, Eurofighter Typhoon în Germania şi Spania şi F/A-18 în Spania.

Primul pas concret în demararea efectivă a programului a fost făcut pe 12 februarie 2020, când Parlamentul Germaniei a aprobat suma de 77 milioane Euro pentru o primă fază, care va permite iniţierea studiului pentru dezvoltarea modelului experimental. Pentru această fază, Franţa a aprobat în decembrie 2019 aceaşi sumă, urmând ca Spania să îşi prezinte contribuţia în cursul anului 2020.

Efectul Brexit

Aflată în plin proces de negociere pentru Brexit, în mod nesurprinzător Marea Britanie nu a fost invitată să participe la proiect, având în vedere şi precedentul programului Eurofighter - când Franţa a părăsit grupul în urma divergenţelor legate de design şi cerinţele operaţionale ale avionului.

Simţindu-se lăsate pe dinafară, companiile britanice în frunte cu BAE Systems şi Rolls Royce, împreună cu Ministerul britanic al Apărării au lansat la salonul aeronautic de la Farnborough din iulie 2018 proiectul

„Tempest", ca parte a strategiei naționale de luptă aeriană.

Programul „Tempest" urmărește înlocuirea avioanelor Eurofighter Typhoon după anul 2040, când își vor încheia serviciul în cadrul Royal Air Force și construirea unui avion de luptă care să fie complementar cu aparatele F-35 Lightening.

La acest proiect au mai fost cooptate Italia (un alt membru al grupului Eurofighter care nu a fost invitat la proiectul SLAV) și Suedia.

Cooperare sau concurență - europeană și, posibil, transatlantică?

Chiar dacă cele două proiecte de dezvoltare a unui avion de generația a șasea sunt, conceptual, aproape identice, istoria programului Eurofighter pare să se repete, iar Europa să își disipeze eforturile în loc să și le unească.

Analiști militari consideră că programul „Tempest" nu va fi finanțat până la capăt de către guvernul britanic - care intenționează să reducă cheltuielile militare cu 15 miliarde de Lire sterline după Brexit - și va trebui să fuzioneze, mai devreme sau mai târziu, cu programul SLAV condus de Franța. Se estimează însă că, cu cât această fuzionare va fi mai mult amânată, cu atât integrarea va fi mai dificilă. În același timp, companiile britanice au anunțat că nu se vor implica într-un proiect în care vor juca un rol secundar.

La rândul lor, companiile franceze și germane doresc să limiteze cât mai mult participarea la proiect a altor state, cel puțin în faza de dezvoltare (când vor fi stabilite caracteristiciler tehnico-tactice și capabilitățile principale) și până la începerea lucrului la modelul experimental. Explicația oferită pentru această abordare este experiența cu avionul de transport A400M, când dorința fiecăreia din părțile participante de a impune anumite caracteristici a dus la întârzieri ale programului și la escaladarea costurilor.

Au apărut disensiuni chiar și între partenerii francezi și germani, legate de cine va conduce dezvoltarea motoarelor. Partea germană este nemulțumită de rolul său și dorește o renegociere a acordului de constituire a societății mixte dintre cele două companii implicate în acest program al proiectului: Safran (Franța) și MTU (Germania).

Germania mai are o nemulțumire, și anume faptul că Franța a preluat *de facto* conducerea în cadrul proiectului SLAV. De aceea, atunci când Bundestag-ul a aprobat fondurile pentru prima fază a proiectului, a mai pus o condiție: ca în paralel să înceapă lucrările și la proiectul noului tanc de luptă european, cunoscut sub numele de „Sistem principal de luptă terestră" (Main Ground Combat System - MGCS), în care Germania să dețină rolul de conducere, iar evoluția programului să se desfășoare în același ritm cu cel al avionului de luptă.

Programul SLAV, a cărei valoare totală este estimată la 100 miliarde Euro, urmărește să impulsioneze industria de apărare europeană și ar putea constitui o alternativă la avionul F-35 Lightening, în special în ceea ce privește integrarea implicită a conectivității și interoperativității cu alte sisteme aflate în câmpul de luptă, care reprezintă principala diferență față de avioanele de generația a cincea.

F-35A Lightening II - Sursă: Matti Blume / CC BY-SA (https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0)

În contextul criticilor tot mai dese lansate de Washington privind contribuția europenilor la cheltuielile militare ale NATO și dependența acestora față de capabilitățile americane, inițiativa franco-germană pare a fi un semnal privind intenția de a demonstra contrariul, încadrându-se totodată în efortul europenilor de transformare militară a Alianței Nord-Atlantice.

RECLAME

ingepo

PUBLICITATE

"PULSUL GEOSTRATEGIC" - fondat în anul 2007
Buletin bilingv editat de INGEPO Consulting - București
www.pulsulgeostrategic.ro; Tel: +4-031 1011934
J40/4984/2019, CUI RO19298677

Director şi Editor Coordonator:
Constantin IACOBIȚĂ

Editor Adjunct: Pompilia VLĂDESCU

Editor Adjunct şi Tehnoredactare:
Ciprian RĂDULESCU

ISSN: 1843-701X

Coperta: producție proprie

ABONAMENTE (un an) = 599 LEI

În preţul abonamentului aveţi acces la site-ul *www.pulsulstrategic.ro* şi beneficiaţi gratuit de toate materialele suplimentare editate.
La cerere primiţi, la adresa indicată de dumneavoastră, ediţia tipărită (6 numere pe an). Preţul include TVA şi cheltuielile de expediere.

Anunţuri - Publicitate

Anunţuri şi publicitate în cadrul buletinului pot fi inserate în spaţiul disponibil sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii şi condiţii vă rugăm să ne contactaţi la office@pulsulgeostrategic.ro.

Acest buletin nu poate fi multiplicat şi reprodus fără acordul scris al INGEPO Consulting. Este permisă folosirea unor materiale sau citate cu păstrarea exactităţii şi titlului original, precum şi cu menţionarea expresă a sursei.
Opiniile exprimate în articole prezintă punctul de vedere al autorilor, care îşi asumă deplina răspundere asupra conţinutului, şi nu reflectă în mod obligatoriu pe acelea ale INGEPO Consulting.

Parteneri:

Pulsul Geostrategic a fost accesat, în ultima perioadă, în aproape 100 de ţări (în ordinea numărului de accesări): România, SUA, China, Australia, India, Turcia, Spania, Iran, Siria, Israel, Rusia, Bangladesh, Germania, Moldova, Chile, Austria, Franţa, Marea Britanie, Georgia, Azerbaidjan, Camerun, Venezuela, Argentina, Ucraina, Ungaria, Irlanda, Serbia, Armenia, Italia, Grecia, Liban, Qatar, Polonia, Filipine, Indonezia şi altele.

În România suntem accesaţi în peste 40 de oraşe.

Începând cu Decembrie 2010 PULSUL GEOSTRATEGIC este înregistrat în catalogul internaţional INDEX COPERNICUS JOURNAL MASTERS LIST